

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1990. január-június 1-2. szám

MAGYAR MADÁRTANI ÉS TERMÉSZETVÉDELMI EGYESÜLET
1121 BUDAPEST, KÖLTŐ UTCA 21.

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

**IRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
A BÚBOSBANKA VÉDELME ÉRDEKÉBEN!**

Ha Egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit is ez évben a búbosbanka védelméért, máris felbecsülhetetlen segítséget kapott a magyar állomány!

Kékcsőrű réce program

Mint ismeretes, az MME 1984-ben indította el a kékcsőrű réce visszatelepítési programot. A kísérlet célja, hogy megpróbáljuk újra honosítani a hazánkban csaknem három évtizeddel ezelőtt (fészkelőként) kipusztult fajt.

A kékcsőrű réce fészkelésére ma is adottak a területek, különösen a Kiskúnság területén, ahol korábban is fészkeltek. A tervezett és folyamatban lévő terület rekonstrukciók még tovább növelik a megtelepedés lehetőségét.

A törzsállomány, melynek szaporítása a fülöpházi telepen történik, Angliából (Slimbridge; Wildfowl Trust) került Magyarországra. Az első nagyobb számú szaporulatot 1986-ban sikerült elérni. 1986-1988 között összesen ötvenegy példányt helyeztünk ki a kiskúnsági tavakra, melyek hosszabb-rövidebb ideig helyben maradtak. Ezekben az években nem sikerült fészkelést bizonyítani.

Az országban adódó kékcsőrű réce megfigyelések viszont jelentősen megemelkedtek, úgy a költési, mint a vonulási időszakban. A legutóbbi észlelések 1989 október–novemberében adódtak a Tiszántúlon.

A szaporulat visszaesése miatt a legközelebbi kihelyezést 1991-re tervezzük.

A jövőbeni cél, hogy a tenyésztési technológia bizonyos módosításával mielőbb az eddiginél magasabb szaporulatot érjünk el, s ezáltal lehetővé tegyük, hogy nagy számú, évenként legalább 40–50 madár kihelyezése váljon lehetővé.

A program kihangsúlyozottan kísérleti program, igen sok eddig még sehol sem vizsgált kérdést vet fel. Ennek megfelelően az elmúlt évek bizonyos sikertelenségei nem foghatók fel kudarcként, annál is inkább, mivel a munka időtartama minimálisan is tíz évben volt meghatározva.

Molnár László

Vízimadár kutatás

Magyarország az 1960-as évek közepétől vesz részt a nemzetközi vízimadár kutatásokban. A szervezést és a beérkező jelentések feldolgozását a Madártani Intézet megbízásából 1985-től az MME Vízimadárvédelmi Szakosztálya végzi.

A munka nemzetközi vonatkozásban elsősorban a lúdalakúak vonuláskutatását, mennyiségi viszonyaik folyamatos felmérését jelenti. Ezeket az adatokat előzetes összesítés után Slimbridge-ben (Dél-Anglia) az IWRB (Nemzetközi Vízimadárkutató Iroda) dolgozza fel. A kutatási eredményekről évenkénti kongresszusokon, valamint évkönyv jellegű publikációkban számolnak be, ill. tesznek javaslatokat a vizsgálatok további menetére vonatkozóan.

Hazai viszonylatban a kutatások kiterjednek az összes vízi fajra és bizonyos mértékig a részben vízhez kötött életmódot folytató fajokra is.

1987-től a vizsgálatokat kiterjesztettük a pusztai élőhelyek madártani feltárására, ill. a vízi és pusztai élőhelyek védelmével kapcsolatos egyéb kutatásokra is. Ez utóbbi munka részét képezi az MME „Füves puszták” programjának.

Az elmúlt években több mint háromszázra emelkedett megfigyelőink száma, kik országosan közel 250 vízi és pusztai élőhelyet tartanak rendszeres megfigyelés alatt. A beküldött jelentések száma évente meghaladja a 2500-at.

A Szakosztály vezetősége örömmel venné, ha új területek felmérésébe, a már bevont területek rendszeresebb megfigyelésébe, valamint a telepesen fészkelő vízimadarak kutatásába még több tagtársunk bekapcsolódna. Részletes felvilágosítást az alábbi címen kaphatnak az érdeklődők:

Molnár László, Fülöpháza 6042. Kuskúnsági Madárvárta.

Molnár László

Ártéri élőhelyek védelme Magyarországon

A MME 1989 őszén a KVM és a WWF támogatásával újabb élőhelymegőrzési programot indított, nevezetesen az ártéri élőhelyek védelmét. Munkánk célja, hogy a Dél-Duna, a Tisza, a Maros, a Körös és a Bodrog árterületein található ősi, vagy ma már csak természetszerűnek nevezhető állapotokat, az ott élő növény- és állatvilág fennmaradása érdekében, megőrizzük. Elképzeléseink csak akkor valósulhatnak meg, ha sikerül az ott élő embereket magunk mellé állítani. A természetvédő szemléletet nemcsak az emberek tudatában kell elmélyíteni, hanem a gazdálkodási normákba is be kell építeni. Ha ezt nem sikerül elérnünk, évtizedeken belül az ártéri élőhelyek utolsó maradványai is örökre eltűnhetnek.

Mivel a legveszélyeztetettebbek a Tisza menti élőhelyek, a munkát itt kezdtük el. Sürget bennünket a már tervezés alatt álló csongrádi vízlépcső. A leírtakban is elsősorban a Tiszáról lesz szó.

Ahhoz, hogy ez az élőhelyvédelmi program mindannyiunk számára kézzelfoghatóbbá váljon, lássuk pontokba szedve a következőket:

1. Az ősi és a mai ártér képe.
 2. Természetvédelmi problémák, az élőhelymegőrzés lépései.
 3. A termelés és a természetvédelem összhangjának hiánya.
 4. Mi a megoldás, lehet-e kompromisszum?
1. A folyamszabályozások előtti ártér az a terület, ahová a folyó az áradások során kiöntött. A Tiszának kerekén 2 millió hektárnyi ártere volt (Lászlóffy, 1982.). Természetesen ezeket a területeket nem minden esztendőben öntötte el a víz. Az akkori Nagyalföldet a tekervényesen kanyargó és számtalan helyen elágazó Tisza, elhagyott medrek és holt erek hálózta be. A 2 millió hektárnyi terület mintegy 1/3-a mocsár, 2/3 része pedig erdő volt (Lászlóffy, 1982.). Rendkívül gazdag növény- és állatvilág lehetett itt akkor. A folyamatos erdőirtások és a XVII. században megkezdődő folyamszabályozások rohamléptekkel változtatták meg a táj arculatát. Az erdőket kiirtották, a folyó nagy kanyarulatait átvágták, a levonuló

vizet gátak közé szorították és a mocsarakat lecsapolták. A növény- és állatvilágban óriási változások léptek fel, a flóra és fauna egyes alkotórészei teljesen eltűntek, mások minimálisra zsugorodott területen éltek tovább. Az árteret a gátak hullámtérére és mentett oldalra osztották fel. A mentett oldalon ma már csak azokat a területeket tekintjük ártérinek, ahol a folyó vízszintingadozása még jelentős hatást gyakorol a talajvízre.

2. Az árteret mai állapotában a következő jellegzetes élőhelyekre osztjuk fel: – folyóvíz, -partél, -rét, legelő, -erdő, -kubikgödrök és holtágak. Az élővilág további fennmaradása érdekében az alábbi tényezőket kell figyelemmel kísérenünk: A folyóvíz tisztaságának további romlása veszélyes lehet a növényekre, az állatokra és az emberre egyaránt.

A meredek partélek fészkelési lehetőséget biztosítanak a partifecskeknek, gyurgyalagoknak és a jégmadaraknak. A partfalak elbontása után ezek a madarak várhatóan eltűnnek a területről.

A rétek kaszálása és legeltetése többnyire előnyös a gyeptevetési fennmaradása szempontjából. A tavaszi kaszálás és a túlzott mértékű legeltetés azonban károkat tehet a földön fészkelő madarak fészekaljaiban. Meg kell egyezni a gazdálkodókkal, hogy a jelentősebb fészektelepeken csak a költési időn kívül kaszáljanak és a legelő állatokat is csak azután engedjék a területre.

A hullámtéri kubikgödrökben, holtágakban és mélyfekvésű lefolyástalan területeken áradás után megmaradó vizek számos növény- és állatfajnak nyújtanak életteret, illetve táplálkozó helyet. Az ősi mocsarak lecsapolása után már csak egyedül ez az élőhely nyújtott menedéket számos állatfajnak. Ezekben a vizekben petéznek a kétéltűek, ívnak a halak és itt táplálkoznak a gémfélék. E pangóvizeknek rendkívül gazdag a gerinctelen faunája is. A kubikerdők tájjellege, növény- és állatvilága egyedülálló, eszmei értéke pénzben kifejezhetetlen. A hullámtéri mélyfekvésű területek vizeinek mesterséges levezetését meg kell szüntetni.

A hullámtér féltve őrzött kincse az ártéri erdő. Léte, vagy hiánya meghatározó tényező az ártéri élővilág számára. Az ár-

téri erdőket alapvetően két csoportra kell osztanunk, természet-szerű erdőkre és nemes-nyárasokra. Természetszerűnek tekint-hetők a kocsányos tölgyesek, a hazai nyárasok és fűzesek. A nemesnyárasok természetvédelmi szempontból szinte értéke-llenek minősíthetők. „Kultúrsivatagok”, a flóra és a fauna szegénysége jellemző rájuk. A természet-szerű erdők önfenntartó-nak tekinthetők, míg a nemesnyár állományok magukra hagyva 50–60 éven belül összeroskadnak. Természetszerű erdők ma már csak jobbára ott maradhattak meg, ahol a kedvezőtlen termő-helyi adottságok miatt a nemesnyárasok gazdaságtalanok lenné-nek. Ezek az erdők a parti sávban, a holtágak illetve a kubik-gödrök szegélyein állnak. Sajnos szinte kivétel nélkül olyan keskeny sávok, hogy nyitottságuk miatt a zavarásra érzékeny madárfajok (pl. réti sas, fekete gólya) megtelepedésére alkal-matlanok. Ráadásul az emberi zaklatásnak leginkább kitett erdők ezek. A gátak mellett a járműforgalom, a holtágak mentén és a folyóparton pedig a horgászok és a kempingezők zavarása számottevő. Nem háborgatott, zárt erdők a hullámtér belsejé-ben vannak, de ezek többnyire nemesnyárasok. Természetvé-delmi szempontból célszerű lenne a nemesnyárasok egy részét természet-szerű erdővé átalakítani. Ezenkívül a hullámtérben folytatott egyéb mezőgazdasági művelés alatt álló területek (kukorica földek, elhagyott gyümölcsösök) egy részét újra kel-lene erdősíteni kocsányos tölgyel és hazai nyáarakkal. A hazai nyáras állományok fenntartása érdekében meg kell próbálkozni a szálalásos erdőgazdálkodással. Mivel a fehér nyár gyökérről, a fekete nyár tuskóról kiválóan sarjadzik, azonkívül jól vetényül-nek, erdőfelújítási problémák várhatóan nem lennének. A töl-gyesek vágásérettségi korát 120 év fölé kell emelni. Szorgal-maznunk kell az újabb kocsányos tölgyesek telepítését.

3. Természetvédelmi elképzeléseink sajnos legtöbb esetben a gazdálkodók és a vízügyi szervek ellenállásába ütköznek. A vízügy az árvízi katasztrófák elkerülése végett a kubikgödrök betemetését és a szakadozó partél kitermelését szeretné. Sze-rintük a parti bedőlő fák a jég vonulását akadályozzák, a kubik-gödrök vize pedig alááztatja a gátakat, ami állékonyságukat csökkenti. A vízügy hajlandó természetkímélő műszaki megol-

dásokat is alkalmazni, de kéri a költségkülönbözlet megtérítését. A termelőszövetkezetek nem szívesen halasztják későbbre az első kaszálás idejét, ez ugyanis jelentős évi termésesökkenést eredményez. Az erdőgazdálkodók a minél nagyobb jövedelem érdekében a kitermelt hazai nyárasok és füzesek helyébe az esetek többségében nemesnyárasokat telepítenek. Az I. és II. fatermési osztályba sorolt termőhelyeken a nemesnyárasok átlagban 50 %-kal nagyobb jövedelmet biztosítanak, mint a sarjzattalással felújított hazai nyárasok (Keresztesi, 1978. adatait felhasználva.) A III., vagy ennél rosszabb fatermési osztályba sorolt területeken a hazai nyárasok átlagos évi jövedelme meg egyezik, vagy meghaladja a nemesnyárasokét. A végvágásra szánt erdők felújítási terveit tanulmányoznunk kell. Meg kell győznünk a gazdálkodókat, hogy III., vagy annál rosszabb fatermési osztályba sorolt termőhelyen tölgyet, vagy hazai nyárasokat ültessenek.

4. A gazdaságok legtöbbször csak akkor készek támogatni elképzeléseinket, ha az általunk megjelölt művelési forma és a leggazdaságosabb megoldás költség-, vagy jövedelem-különbözletét megtérítjük. Amíg erre nincs lehetőségünk, az ártéri élőhelyek fokozatos eltűnését csak úgy tudjuk megakadályozni, ha időben feltárjuk a természeti értékeket, s a gazdálkodási mechanizmusokba hozzáértően mi is beleszólunk. Ehhez a munkához kérjük minden kedves tagtársunk további ötleteit és gyakorlati segítségét.

Dobrosi Dénes

MADÁRVÉDELEM

Kígyászölyv (*Circaetus gallicus*) pusztulása a Fejér megyei Sárréten

A kígyászölyv a Fejér megyei Sárréten ritkán előforduló fajnak számít. A régebbi adatok szerint is esemény volt a megfigyelése. 1988. december 30-án ragadozómadár gyűrűzés közben egy nagyveszültségű vezeték tartóoszlopa tövében egy adult, elpusztult kígyászölyv tetemét találtam. Valószínűleg átvonulás közben ütközött neki a vezetéknek, vagy áramütés érthette.

Varga György

Ragadozómadár-felmérés az Aggteleki Nemzeti Parkban és környékén (1987–88.)

1987-ben és 88-ban Borsod megye északi részén egy 30 000 hektár kiterjedésű terület fészkelő ragadozómadár-állományát mértem fel. A vizsgált terület 23 község határára terjed ki, és az Aggteleki Nemzeti Park mindkét tömbjét (Aggteleki karszt, Szalonnai karszt) magába foglalja. Kb. 55 %-át borítják erdők. 1987-ben a területen 215 ragadozómadár-fészket ismertem, ebből 101 (47,0 %) lett lakott. (Kettőben uráli bagoly, négyben holló költött.) 1988-ban 204 ismert fészekből 85 (41,7 %) vált lakottá. (Hármat holló, egyet fekete gólya foglalt el.)

A felmérés eredményét, a fészkelő párok számát ragadozómadár-fajonként az 1. sz. táblázat tartalmazza. Külön feltüntettem a nemzeti park területén fészkelő párok számát. A 2. sz. táblázat a költések eredményét mutatja.

A teljesség kedvéért megemlítem, hogy két, Szlovákiában fészkelő parlagi sas-pár, valamint egy kígyászölyv-pár revirje is átnyúlik a nemzeti park területére. 87. tavaszán – Rózsa Sándor természetvédelmi őrrrel – ürgére vadászó kerecsent is több ízben láttunk, amely szintén a szlovák oldalon fészkel.

Feltűnő, hogy egyik leggyakoribb ragadozómadarunk, a vörös vércse teljesen eltűnt erről a vidékről, mint fészkelő faj, noha a területen – főképp a Bódva völgyében – kiterjedt mezőgazdasági területek és fészkelésre alkalmas fasorok, facsoportok bőven találhatóak. (Más területekhez viszonyítva a szürke varjú és a szarka állomány is kis létszámú.)

Azon a 18 000 hektáros területen, ahol már 1986-ban is felmértem a ragadozómadár-állományt, (lásd Mad.Táj. 87/3-4. 51. old.), 87-ben 53 egerészölyv-pár – a 86-os állomány 63,8 %-a fészkelte. A héja-párok száma is visszaesett a kétharmadára, 15 párról 10 párra. Ez a létszámcsökkenés az 1986–87-es rendkívül kemény téllal, valamint – az egerészölyv esetében – a 86-os mezei pocok-gradáció összeomlásával, vagyis a táplálékmenyiség jelentős csökkenésével magyarázható. 1988-ban további – de sokkal kisebb arányú – létszámcsökkenés volt tapasztalható mindkét fajnál. Feltűnő ugyanakkor a karvaly-állomány visszaesése – bár ennél a sűrűbb, fiatalabb erdőkben fészkelő, költési időben rejtetten mozgó fajnál a legnehezebb a fészkelő párok számát pontosan megállapítani.

Érdekességgéppen megemlítem, hogy egyik télen karvalyt zsákmányoló héja-tojót figyeltem meg. A héja egy patak mellől szállt fel, karmában szürke, véres fejű madárral. A patak partján a havon megtaláltam a friss tépést, a karvaly jellegzetes tollaival és felső csőr-kávájával.

Az ANP Igazgatóság a területen fészkelő ragadozómadarak védelmét – egyéb ritkább madárfajokkal együtt – igyekszik maximálisan biztosítani. Lakott fészkek környékén tervezett fakitermeléseknél időbeli korlátozást írunk elő, fokozottan védett fajok által lakott erdőrészeket véghasználatához pedig egyáltalán nem járulunk hozzá. (Ennek köszönhető többek között a békászósas-pár fiókaröptetése is.) Szándékos emberi zaklatásra utaló jeleket az elmúlt három évben öt-hat ragadozómadár-fészeknél tapasztaltam. Egy lakott, egerészölyv-fészkes, kb. 35 cm átmérőjű bükkfát például júniusban baltával kivágva (!) találtam meg Perkupánál (nemzeti parkon kívül). Mint azt a helybeliektől megtudtam, egy-két cigánycsalád étlapján még ma is szerepel „sas”-fióka (!).

Varga Zsolt

A vizsgált terület (30 000 ha) ragadozómadár-állománya

Év, faj	ismert lakott fészek	revir	párok száma	ANP
1987				
egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>)	71	33	104	86
héja (<i>Accipiter gentilis</i>)	15	7	22	17
darázsölyv (<i>Pernis apivorus</i>)	4	6	10	8
karvaly (<i>Accipiter nisus</i>)	2	8	10	9
kaba (<i>Falco subbuteo</i>)	—	5	5	3
kígyászölyv (<i>Circaetus gallicus</i>)	1	2	3	3
parlagi sas (<i>Aquila heliaca</i>)	1	—	1	1
békászó sas (<i>Aquila pomarina</i>)	1	—	1	1
összesen:	95	61	156	128
1988				
egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>)	59	39	98	84
héja (<i>Accipiter gentilis</i>)	12	5	17	15
darázsölyv (<i>Pernis apivorus</i>)	4	9	13	10
karvaly (<i>Accipiter nisus</i>)	—	2	2	2
kaba (<i>Falco subbuteo</i>)	2	3	5	2
kígyászölyv (<i>Circaetus gallicus</i>)	2	1	3	3
parlagi sas (<i>Aquila heliaca</i>)	1	—	1	1
békászó sas (<i>Aquila pomarina</i>)	1	—	1	1
összesen:	81	59	140	118

2. sz. táblázat

A költések eredménye, a kirepült fiókák száma

Év, faj	4 fióka	3 fióka	2 fióka	1 fióka	siker- telen költés
1987					
egerészölyv	1	7	26	18	19
héja	11	4	5	1	4
darázsölyv	–	–	1	1	2
karvaly	–	–	–	1	1
kígyászölyv	–	–	–	1	–
parlagi sas	–	–	–	–	1
békászó sas	–	–	–	1	–
1988					
egerészölyv	–	1	10	26	22
héja	1	–	4	6	1
darázsölyv	–	–	–	1	3
kaba	–	–	1	–	1
kígyászölyv	–	–	–	2	–
parlagi sas	–	–	–	–	1
békászó sas	–	–	–	1	–

Macskabagoly (*Strix aluco*) tragédia

Ásotthalom, a település külterületén található az erdőzet magpergetője, melynek környékén évek óta fészkel egy macskabagoly pár. Az évek óta tartó szárazság nem kedvez az élővilágnak, különösen a homokvidéken. Ivóvíz lelőhely olykor csak jó néhány kilométerre található. 1987-ben augusztus óta nem volt csapadék. A magpergető udvarán tűzvédelmi okokból felállított beton víztározóban 1987. november 3-án egy frissen elpusztult macskabaglyot, másnap reggel ugyanott egy másik példányt találtak.

Andrési Pál

**Fehér gólya (*Ciconia ciconia*) adatok
1987 és 1988-ból**

Megye, város, körzet	Költőpárok	Sikeresen költő párok	Sikertelenül költő párok	Fészek magá- nyos gólyával	Kirepült fia- talok száma	Költőpárok fiókaátlaga	Sikeresen költő párok fiókaátlaga
1987							
Baranya	96	80	16	2	227	2,40	2,80
Börzsöny perem- helyiségei	15	15	–	–	46	3,10	3,10
Tokaj, Boldva, Sajócsége	13	13	–	–	34	2,60	2,60
Kisalföld	143	126	17	7	385	2,69	3,05
Somogy	23	19	4	1	59	2,56	3,10
Nagyiván	19	18	1	–	62	3,26	3,26
Szeged körzete	11	10	1	–	30	2,70	3,00
Ö s s z e s e n :	320	281	39	10	843	2,63	2,99
1988.							
Baranya	57	42	15	1	120	2,11	2,86
Börzsöny perem- helyiségei	16	16	–	–	52	3,25	3,25
Tokaj	6	6	–	–	16	2,66	2,66
Kisalföld	141	124	17	5	394	2,81	3,20
Hortobágyi NP	271	251	20	5	777	2,87	3,10
Szeged körzete	11	10	1	–	33	3,00	3,50
Ö s s z e s e n :	502	449	53	11	1392	2,78	3,09

A nemzetközi WWF/ICBP fehér gólya program fontos szerepet tulajdonít az európai költőterületeknek, különösen a kedvezőbb természetföldrajzi adottságokkal rendelkezőknek. Főleg ez utóbbiakon rövid idő alatt képes a gólya a vonulás és az afrikai telelőhelyek kedvezőtlen viszonyait kompenzálni és magasabb reprodukciós rátát elérni. Hazánk területe ezek közé tartozik. A gólya és élettere védelme mellett, ha az időjárási és vízviszonyok kedveznek, be is tudja tölteni e szerepet. Az utóbbi 3–4 évben a szükséges tényezők összhatása kedvező volt: a csapadék biztosította felszíni vízviszonyok párosultak a költési időben átlagon felüli napfénytartalommal és átlag feletti hőmérséklet viszonyokkal. A szaporodási ráta az utóbbi 3–4 évben tartja a megemelkedett szintet. A fiókák átlagszáma mind a párokra általában, mind csak a sikeresen költő párokra vonatkozólag 1985-ben 2,55 és 2,85, 1986-ban 2,8 és 3,05, 1987-ben 2,63 és 2,99, 1988-ban 2,78 és 3,09. A jó gólyaéveket tükrözi a fészkenkénti fiókaszám megoszlása is (a részletes fiókaadatok közlésének hiánya miatt 28 (1987), illetőleg 22 (1988) költőpárral kevesebb párra vonatkoztatva):

Év	Költő- 0		1		2		3		4		5		
	pár	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%		
1987	292	39	7,49	13	4,45	53	18,20	114	39,04	63	27,60	10	3,40
1988	480	53	11,00	18	3,70	94	19,60	157	32,70	139	29,00	19	4,00

Adatközlők:

Balsay Sándor, Bank László, Emmer József,
Fintha István, Jakab Béla, Laszota Zoltán,
Nagy Sándor, Tölgyes Lászlóné,
Tóth András, Vizslán Tibor.

Jakab Béla

FAUNISZTIKA

Csigaforgató (*Haematopus ostralegus*) Budapesten

1988. április 18-án Budapest déli részén, a nagytétényi Dunaparton csigaforgatóra bukkantam. A madár a Dunától 150 méterre, egy füves réten a termőtalaj elkotrásával mesterségesen kialakított és belvízzel elöntött, kb. 3 hektár kiterjedésű kavicsos mélyedés zátonyán pihent. Később táplálkozni kezdett, többször hangoskodva felreppenve és helyet változtatva. Egyik kis táplálkozó-szigetéről a közelében leszálló billegető cankót azonnal elzavarta. Mintegy másfél óras aktivitás után ismét pihenés következett. A délután folyamán Dr. Magyar Gáborral több színes diafelvételt készítettünk a madárról. Különösebb félelmet nem mutatott. Két nap múlva, április 20-án a csigaforgató még mindig itt tanyázott, bár a kis sekély vízű tavat időközben horgászok is felfedezték, és emiatt forgalmasabbá vált.

Varga Zsolt

Hajnalmadár (*Tichodroma muraria*) a Misinatetőn

1988. december 18-án délelőtt furcsán repdeső, szinte libegő madarat pillantottam meg a pécsi TV. toronynál. Hol az ablakpárkányokra, hol a síma betonfalra szállt, de csak rövid időre. A rossz fény- és látási viszonyok ellenére biztosan felismertem a hajnalmadarat. A feleségemmel együtt végzett, kb. 15–20 percig tartó megfigyelés során a madár a torony környékét nem hagyta el.

Ezt követően 1989. január 7-én ugyanitt ismét megfigyeltem egy hajnalmadarat. Mivel többet pihent a torony különböző részein, kárminpiros szárnytollai is jól kivehetők voltak. Ugyancsak jól megfigyelhető volt a búbos pacsirtához hasonló gyors ide-oda futkosása az ablakpárkányokon.

Bóday Barna

Érdekességek 1988 őszén Dombóvár Béka-tón

Először 09.10-én jártam a területen, akkor az egyik telelőn 1 nyugalmi ruhás kis godát (*Limosa lapponica*) figyeltem meg, majd 09.17-én valószínűleg ugyanezt a példányt, ugyanazon az egységen. 09.10-én még 1 pd. halászsast (*Pandion haliaetus*) is megfigyeltem, amint a tavak felett keringett. Ebben az időszakban jellemző volt a billegetők nagy száma, néhány limikola-fajjal (*T.hypoleucos*, *C. alpina*). A récék száma alacsony volt. 10.15-én viszont mintegy ezer réce tartózkodott a tavakon, feltűnő volt a viszonylag kis területen 70–80 kárókatona (*Phalacrocorax carbo*) jelenléte, valamint az, hogy a madarak csapatosan ültek a tó partján, a földön. A limikolák közül csak 1 pd. ujjaslile (*Pluvialis squatarola*) mutatkozott. Egész ősszel mintegy kétszer annyi (max. 40 pd.) ezüstsrály (*Larus argentatus*) tartózkodott a tavakon, mint dankasirály (*L.ridibundus*).

Király Gergely

Szalakóta (*Coracias garrulus*) fészkelési adatok

Kóka — 1973. Malomárok-Fűszegi rét	: 1 pár, odu, nyárfában
1974. „ „	: 1 pár, 8 m magasan
1975. „ „	: 1 pár
1976. „ „	: 1 pár
1977. „ „	: 1 pár
1978. „ „	: 1 pár
1979. „ „	: 1 pár
1980. „ „	: 1 pár
1981. „ „	: 1 pár
1982. „ „	: 1 pár
1983. „ „	: 1 pár
1984. „ „	: 1 pár
1985. „ „	: —
1986. „ „	: —
1987. „ „	: —
1988. „ „	: —

Kóka – 1973. Dohánypajták-Ritva : 1 pár, fészek a pajta tetőszerkezetében.

1985-ig rendszeresen költöttek minden évben. 1986-ban az épületet lebontották.

Kóka – 1973-1985-ig Paksom-Dánysárrét: 1 pár, nemesnyárasban. A három revír közötti távolság kb. 1,5–2 km. 1986-óta még átvonulóban sem sikerült megfigyelni a területen, pedig 5 db 70 x 45 cm-es odut is kihelyeztünk élőhelyükön.

Szőlőstelep-Sülysáp: 1983. 1 pár odu fehérynárban 3 m magasan
1984. 1 pár
1985. 1 pár
1986. 1 pár
1987. Az erdőgazdaság tarvágást végzett a területen.

Tóalmás – SZOT üdülő (természetvédelmi terület):
1977-óta minden évben 1 párt figyeltem meg.

Tóalmás – Királykúti erdő (nyáras-akácos):
1977-óta tudok a fészkeléséről, 1988-ban 3 fiókát neveltek.

Szentmártonkáta – Halastó:
1978-tól 1985-ig 1 pár rendszeresen fészkel, 1986-óta nem fészkelnek.

Tápiószele – Cegléd:
1988. július 10. 1 pár villamosvezetéken.

Kertész László

További adatok a füstös réce (*Melanitta fusca*) inváziószerű előfordulásáról az 1985/86-os télen

Dr. Magyar Gábor beszámolt a füstös récék nagyszámú előfordulásáról, melyet a Duna Visegrád-Budapest közötti szakaszán észleltek az 1985/86-os télen (Mad. Táj. 1987. január–június). Ehhez szeretnénk néhány kiegészítő adatot közölni.

Göd-Vác: 1985.12.01.	29 pd. (Duska-Oláh)
12.21.	30 pd. (Duska)
12.30.	21+150 pd. (Duska-Oláh)
1986.02.22.	130 pd. (Duska-Oláh-Szalay)

Budapest-Óbudai sziget:

1985.11.22.	3 pd. (Oláh)
11.30.	9 pd. (Oláh-Szalay)
12.28.	1 pd. (Oláh)
1986.01.19.	1 pd. (Oláh-Szalay)

Eszerint a Göd-Vác közötti Duna-szakaszon 1985.12.30-án is volt egy kulmináció, amikor is az 1670 fkm-nél 21 pd., az 1675-76 fkm. között 150 füstös réce tartózkodott. A másik csúcspont 1986.02.22. (130 pd.) és a Magyar által említett – 03.15. (132 pd. Schmidt) időpontok körül mutatkozik.

Megjegyeznénk, hogy az invázió nyilvánvalóan nem korlátozódott mereven az említett duna-szakaszra. Esetleg az egész országra kiterjedt. Észleltük például a faj 14 példányát Szobnál is 1986.03.21-én.

Duska Zoltán – Oláh Sándor – Szalay Kornél

A budapesti Cinkotai-kiserdő fészkelő madárfaunájának felmérése

A Cinkotai-kiserdő Budapest ÉK-i határán, a Szilas-patak völgyében terül el. Miután a területen több éven át folytattam faunisztikai adatgyűjtést (Mad.Táj. 1986. január–március) úgy gondoltam, érdemes ezeket a vizsgálatokat egy fészkelőállomány felméréssel kiegészíteni. Az adatgyűjtést térképezéses eljárással hajtottam végre, amelynél igyekeztem magam az elfogadott módszerekhez tartani (Berthold, P.: 1976. Methoden der Bestandserfassung in der Ornithologie: Übersicht und kritische Betrachtung. J.Orn.117.p.1-69.). A vizsgálatokat ismétlés nélkül végeztem, ehelyett a kapott eredményeket az előző évek adataival összevetve ellenőriztem. A megfigyeléseket kb. 40 éves, dús aljnövényzetű, vegyes erdőben hajtottam végre, cca. 42 ha területen. Az ellenőrzött erdőrészt összetétele a következő: akác 49 %, tölgyes 23 %, fenyves 21 %, juharos és elegendő 1 %. A fennmaradó 6 % villamos távvezeték alatti, rendszeresen visszavágott sarjából- és bokrokból álló bozótos. A bejárásokat előre megtervezett útvonalon végeztem úgy, hogy egyszer az

egyik másszor a másik irányból indulva végeztem a felmérést. Az adatgyűjtés 1986.03.29-től 05.17-ig, átlagosan 7 naponta, 7–12 óráig tartott, összesen 8 alkalommal.

Természetesen a későbben érkező fajoknál az első észlelésük dátumának megfelelően kevesebbszer, de legalább ötször. (Kivéve a kakuk –4–, a nyaktekercs –3– és a sárgarigó –4–, melyeknél a kényszerűen korán befejezett felmérés miatt az eredmények, – sajnos –, kevésbé megbízhatóak, bár a korábbi évek adatai is hasonló eredményeket mutatnak.)

Az értékelésnél Oelke és Svenson (in Berthold) által megadott minimális észlelési számokat használtam (10–8 alkalom esetén min. 3 észlelés, 7–5 megfigyelés esetén min. 2 észlelés). Az adatgyűjtésnél az éneklő hímeken kívül, minden más revirtartásra-, fészkelésre utaló tevékenységet is, – különös jelekkel – térképeztem. Súlyt helyeztem arra, hogy ahol lehet a tojók számát is megállapítsam. A kiegészítő megfigyelések miatt a terület nem énekesmadarainak becslésére sem használtam külön módszert (– azonban a fácán esetében a ♀♀ számát vettem figyelembe, a hímek száma 4 volt). Az alábbiakban megadom a fészkelő fajok listáját fajsorrendben, az észlelt párok számát, a költőpárok számát 10 ha-ra vetítve és a %-os gyakoriságukat.

	párok száma	pá/ 10 ha	%
Fácán (<i>Phasianus colchicus</i>)	8	1,93	3,10
Örvös galamb (<i>Columba palumbus</i>)	7	1,69	2,72
Vadgerle (<i>Streptopelia turtur</i>)	10	2,41	3,87
Balkáni gerle (<i>Streptopelia decaocto</i>)	2	0,48	0,77
Kakuk (<i>Cuculus canorus</i>)	4	0,96	1,54
Erdei fülesbagoly (<i>Asio otus</i>)	1	0,24	0,39
Nyaktekercs (<i>Jynx torquilla</i>)	2	0,48	0,77
Zöld küllő (<i>Picus viridis</i>)	1	0,24	0,39
Nagy fakopáncs (<i>Dendrocopos major</i>)	6	1,45	2,33
Sárgarigó (<i>Oriolus oriolus</i>)	12	2,89	4,64
Szarka (<i>pica pica</i>)	1	0,24	0,39

	párok száma	pá/ 10 ha	%
Szajkó (<i>Garrulus glandarius</i>)	3	0,72	1,15
Szécinege (<i>Parus major</i>)	9	2,17	3,49
Kék cinege (<i>Parus caeruleus</i>)	4	0,96	1,54
Barátcinege (<i>Parus palustris</i>)	1	0,24	0,39
Énekes rigó (<i>Turdus philomelos</i>)	5	1,21	1,94
Fekete rigó (<i>Turdus merula</i>)	22	5,31	8,53
Fülemüle (<i>Luscinia megarhynchos</i>)	14	3,38	5,43
Vörösbecg (<i>Erithacus rubecula</i>)	22	5,31	8,53
Barátkaposzáta (<i>Sylvia atricapilla</i>)	21	5,07	8,15
Kis poszáta (<i>Sylvia curruca</i>)	7	1,69	2,72
Csilpcsalp-füzike (<i>Phylloscopus collybita</i>)	31	7,48	12,02
Sisegő füzike (<i>Phylloscopus sibilatrix</i>)	6	1,45	2,33
Erdei pityer (<i>Anthus trivialis</i>)	8	1,93	3,10
Seregély (<i>Sturnus vulgaris</i>)	12	2,89	4,64
Mezei veréb (<i>Passer montanus</i>)	5	1,21	1,94
Meggyvágó (<i>Coccothraustes coccothraustes</i>)	1	0,24	0,39
Zöldike (<i>Carduelis chloris</i>)	9	2,17	3,49
Csicsörke (<i>Serinus serinus</i>)	1	0,24	0,39
Erdei pinty (<i>Fringilla coelebs</i>)	23	5,55	8,92
Összesen: 30 faj	258	62,23	100,00

Kalivoda Béla

Sárszalonka (*Gallinago gallinago*) és kis sárszalonka (*Lymnocyptes minimus*) megfigyelések

1988, március 28-án kb. 8 példány kis sárszalonkát és 5–6 pd. sárszalonkát figyeltünk meg a Dunától kb. fél kilométerre lévő Pomázi-síkon.

A kis sárszalonkák egy része egyedül, a többi egy kis csapatban (4 pd.) táplálkoztak és repültek egy vizenyős, elárasztott réten.

A magányos példányok tőlünk kb. fél méterre szálltak csak fel, hangtalanul. Az utolsó kis sárszalonkát 04.19-én figyeltük meg.

Andó Csaba – Török Zoltán

Újabb daru (*Grus grus*) megfigyelések Gyomárról és a Dél-Alföldről 1981–1987 között

Újabb daru megfigyeléseim a Madártani Tájékoztató 1982/1. számának 39–40. oldalán megjelent daru megfigyeléseknek a folytatása.

Gyoma	1982.04.11.	– 9 pd.
	10.20.	– 26+14+53+67 pd.
	1983.04.03.	– 47 pd.
	1984.04.07.	– 16+22+7+10+30 pd.
	1985.04.05.	– 108 pd.
Endrőd	1982.10.18.	– 76+4+6+7 pd.
	10.23.	– 24 pd.
	10.23.	– 24 pd.
	10.23.	– 23 pd. kukoricatarlón
	1984.04.15.	– 120+140+1 pd.
	11.09.	– 6+65 pd.
	1986.03.29.	– 6 pd.
Egyéb megfigyelések:		
Mezőberény	1982.04.10.	– 22 pd.
Szabadkígyósi TK, Juli puszta	1983.03.31.	– kb. 300 pd.
Szabadkígyósi TK	1983.04.01.	– 117 pd.
Mórahalom	1986.10.20.	– 13 pd.
Tótkomlós	1986.10.25.	– kb. 300 pd.

Andrési Pál

Réti fülesbaglyok (*Asio flammeus*) fészkelése 1988-ban a Hortobágyi észak-pusztáin

Május elején Kónya településtől Ny-ra néhány alkalommal réti fülesbaglyot észleltem. Emiatt leszerelésem után, örterületemen, a Hortobágyi Nemzeti Park északi pusztáin fokozott figyelmet fordítottam e fajra, illetve egyedeinek előfordulására.

Május 23-án Bagota pusztán revirt tartó madarat figyeltem meg. Minden arra szálló nagyobb madarat támadott. Ezután még néhány napig minden alkalommal láttam a madarat, amikor itt végeztem megfigyelést. Ezután körülbelül 2 hétig réti fülesbaglyot nem sikerült megfigyelnem. A hónap közepe után rendszeresen láttam egy világos színezetű madarat egy régi zsilipen örködni. A zsilip környékéről néhány alkalommal 2–3 valamivel sötétebb színezetű madarat zavartam fel, melyek szerintem idei fiatalok voltak. A területet alaposan átkutatva egy kis régi gáton megtaláltam 1 tojásos fészket, melyen a tojó ült. A fészek tarackbúza (*Agropyron repens*), aprószulák (*Convulvulus arvensis*) és tejoltó galaj (*Galium verum*) gyomtársulásában volt. Június 25-én 4 tojást találtam a fészekben. Július 4-én újra zavarom kellett a madarakat, mivel a hímet 2 napja nem láttam őrhelyén, a zsilipen ülni, mely kb. 100 m-re volt a fészektől. Ekkor kellett kijelölnöm azt a kb. 2 ha-os területet is, melyet az aznap beinduló szénakaszálásból a fészek védelme érdekében kihagyattam. A fészekben ekkor már 7 tojást találtam, azonban a tojó nem ülte a fészket, és a tojások is hidegek voltak. Egy hét múlva a fészket kifosztva találtam. Valószínűnek tartom, hogy a madarak fészküket a július első napjaiban beköszöntött kánikula miatt hagyták el. A réti fülesbaglyokat még mintegy 3 hétig figyeltem meg Bagota pusztán. A területen élő, dolgozó emberektől további fészkelő párokról szereztem tudomást:

- Darassán juhászok május 3. hetében *Agrosti-Alopecuretus pratensis* növénytársulásban egy fészket találtak, környékén 2 a fészket már elhagyott, de még röpképtelen fiókával.
- Bagotán a fűkaszalógép kezelője, amikor a fészek körül meghagyandó területet jelöltük ki, említést tett arról, hogy hasonló fészket május végén már talált. Ez a fészek Ujszentmargita határában, vetett gyepterületen volt, 4 már tollas fiókával.

• Bodnár Mihály

Füleskuvik (*Otus scops*) megfigyelése a Hortobágyon

1988. június 6-án este fél tízkor Darassa pusztán füleskuvik hangját véltem hallani. A következő napokban több hangfelvételt meghallgatva teljes bizonyossággal megállapíthattam, hogy az általam hallott hang füleskuviktól származik. A madarat ettől kezdve július elejéig minden este hallottam szólni. Bár többször próbálkoztam, megpillantanom egyszer sem sikerült. Amikor a hang irányába mentem, csak mintegy 150 m-ig tudtam közelíteni, aztán a madár elhallgatott és távolabb kezdett újra szólni. Utoljára július 6-án este hallottam a füleskuvik hangját.

Az élőhely, ahol a madár tartózkodott, egy kb. 500 m²-es nagyságú elhagyott tanyahely volt, tele gyümölcs- és akácfával. Ettől D-re egy 4–5 ha nagyságú, fehérnyárral és fűzfákkal szegélyezett nemesnyáras fekszik. A tanyahelyet a többi oldalról puszta veszi körül, de még több erdőfolt van a környéken. Meg kell említenem egy megfigyelést, amelyet az innen D-re kb. 3 km-re legeltető Szabó Lajos juhász tett augusztus 4-én hajnalban. Az éjszakai nagy vihar után egy teljesen elázott apró baglyot látott Darassa pusztán, a Kettős erdőnél, a gyepeken ülni. Az elázott madár csak igen nehezen repült fel előle, így alaposan meg tudta figyelni. Leírása leginkább a füleskuvikra illett rá. Bár a baglyot rajtam kívül még 4 bizonyító személy hallotta, sajnálatos, hogy a vizuális megfigyelése nem sikerült. Feltétlenül szükségesnek tartom a terület jövő évi alapos kutatását, hogy az esetlegesen megisméltendő előfordulást és fészkelést bizonyítani lehessen.

Bodnár Mihály

Faunisztikai megfigyelések a Mezőföldön

Az elmúlt években terepbejárásaim során több alkalommal is olyan madárfajokat figyeltem meg, a nyári kóborlás, illetve az őszi vonulás időszakában a Mezőföldön, melyek országszerte vagy legalábbis a Dunántúlon csak ritkán és akkor is csupán

kis számban mutatkoznak. Az észlelések zömmel nagyobb állóvizek környékéről – a sárkeresztúri szikes tavacról és a rétszilasi halastavakról – kisebbrészt a Mezőföld egyéb, száraz területeiről származnak. A felsorolt fajok közül néhány (pl. réti sas, kendermagos réce) kisebb–nagyobb rendszerességgel, de mindig kis egyedszámban tűnik fel, illetve vonul át e területeken.

Jeges búvár: Rétszilás, 1986.11.15. – 1 pd.

Bütykös hattyú: Rétszilás, 1984.03.17. – 1 pd, 1986.11.08. – 1 pd, 1987.02.16. – 2 pd, 1987.05.18. – 1 pd, 1987.10.17. – 1 pd, 1988.02.13. – 1 pd, 1988.03.20. – 1 pd.

Apácalúd: Rétszilás, 1985.11.05. – 1 pd. (vetési lúd csapatban)

Kendermagos réce: Sárkeresztúr, 1985.05.02. – 1 pár, Rétszilás, 1987.03.23. – 2 pd, 1988.02.13. – 3 pd.

Halászsas: Rétszilás, 1984.08.14. – 1 pd, 1985.07.03. – 1 pd, 1985.04.21. – 1 pd, 1985.10.05. – 1 pd, 1987.03.23. – 1 pd, 1987.04.13. – 1 pd.

Réti sas: Rétszilás, 1985.01.01. – 1 pd, 1986.10.25. – 1 pd, 1987.11.15. – 1 pd, 1988.02.13. – 1 pd.

Pusztai ölyv: Rétszilás, 1984.08.14. – 1 pd.

Daru: Szabadegyháza, 1986.10.28. – 6 pd, Rétszilás, 1986.11.8. – 1 pd.

Kis sirály: Rétszilás, 1986.04.21. – 3–4 pd, 1987.03.23. – 6–8 pd, 1987.11.15. – 1 pd, 1988.04.18. – 7 pd.

Lócsér: Rétszilás, 1987.04.13. – 1 pd.

Kőforgató: Sárkeresztúr, 1985.05.02. – 1 pd.

Vékonycsőrű víztaposó: Rétszilás, 1985.08.28. – 1 pd, Sárkeresztúr, 1985.09.09. – 4 pd, 1987.05.12. – 1 pd.

Nagy őrgébics: Rétszilás, 1987.01.26. – 1 pd, Cece, 1988.02.06. – 1 pd.

Lendvai Gábor

Fenyőszajkó (*Nucifraga caryocatactes*) előfordulása Salgó-vár környékén

1981 októberében másodmagammal túráztam a Salgó-vár alatti Tatár-árok völgyében. A völgy É-i oldala bükkös, tölgyvel vegyesen, K-i oldala pedig jó néhány éves, betelepített, elég nagy kiterjedésű lucfenyvesel övezett. Az egyik bükkfán egy fenyőszajkót pillantottam meg. Távcsovön át szemlélve kétségtelenül megállapítottam, hogy vastagsőrű, európai és nem szibériai mogyorószajkóval találkoztam.

Először bükkfán keresgéltem, majd tölgyfán makkozott, később pedig fenyőtobozokból magot szedegetett. Ezt követően 1984. novemberében és 1985-ben december hó elején láttam 2–2 fenyőszajkót, ezen a területen.

Dr. Ruzsik Mihály

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*) adatok a Balatonról

A hazai madárfaunában terjeszkedő fajnak számító bütykös hattyú balatoni jelenlétéről a veszprémi „Napló”-ban megjelent híradásokat, a saját megfigyeléseimet (BJ.), valamint tanítványaim közléseit rögzítettem. (Rövidítések: pd = példány; f = fehér; szb = szürkésbarna.)

1. Balatonfüred: (móló környéke, Tagore-sétány menti partszakasz) 1982.12.09. – 2 pd (f) BJ.; 1983.01.07. – 2 pd (f) – feltehetően ugyanazok – BJ.; 1984.11.26. – 6 pd (4 db szb + 2 pd f) BJ.; 1985.11.08. – 8 pd (6 pd szb + 2 pd f) BJ.; 1986.11.30. – 8 pd (6 pd f + 2 pd szb) BJ.; 1987.11.07. – 6 pd (4 pd szb + 2 pd f) BJ.; 1988.01.01. – 14 pd (8 pd f + 6 pd szb) BJ.;
 - „A csend világa” című képriport 1. számú felvételén 5 pd f (Napló, 1988.01.13.)
 - Hattyúk a téli Balatonon. 4 pd (2 pd f + 2 pd szb) (Napló, 1988.02.22.)
 - Egyél hattyú! 2 pd f (Napló, 1988.03.12.)
 - A balatoni hattyúk. (2 pd f) (Napló, 1988.04.08.)
 - Fiatal hattyúk a Balatonon. Költőpár + 6 pd fiatal a füredi és a tihanyi partoknál. (Napló, 1988.08.04.)

2. Tihany (Gödrös), 1985. 1985.11.08. – 2 pd f BJ.
3. Csopak (Strand melletti nádas), 1987.07.18. – 1 pd f BJ.
4. Balatonalmádi (Budatava), 1986.07.19. – 1 pd f BJ.; Doma Róbert 1986.07.23-án 2 pd f látott ugyanitt.
5. Balatonfüzfő (Tobruk), 1988.01.01. – 2 pd f BJ.
6. Révfülöp, 1988.nov. eleje, 5 pd f + 1 pd szb (Benke László).
7. Balatonederics, 1988.07.08., költőpár 6 fiókával (Hortobágyi Lilla) – Balatonederics, költőpár 8 fiókával (Napló, 1988.08.16.) (Kiss Bori).

Bali József

Sarki búvár (*Gavia arctica*) a balatonfüzfői öbölben

1988.03.09-én Balatonfüzfőn a NIKE FAK sportkikötőjében, az erősen hullámzó Balatonon a kikötő bejáratánál egy sarki búvárt láttam. Másnap ugyanott 12 pd-t figyeltem meg, 5–6 pd. együtt volt, a többi egyesével, vagy párosával úszkált. Eleinte gyakran alámerültek, majd a tollazatukat rendezgették.

- 03.13.: 12 pd a kikötő bejáratánál, ebből 6 pd együtt, a többi egyesével szétszórva.
- 03.14.: 6 pd a kikötő előtti vizen.
- 03.15.: 3 pd a kikötőben, egy 50 x 400 m-es öbölben. Itt a csendes vízben halásztak a madarak. A partról több horgász merítőhálóval fogott kishalat, így biztos, hogy a búvárok is ezért jöttek be. Bizalmasan viselkedtek, de 20–25 m-nél jobban nem engedték magukat megközelíteni. Ilyenkor víz alatt úsztak el akár 60–70 m-t is.
- 03.17.: 10 pd a kikötő előtt, 1 pd pedig a kikötőben halászott, majd ez is kiúszott a többihez. A csapatból 6 pd ismét egy alig néhány m²-es területen tartózkodott, míg a többiek egyesével szétszóródva.
- 03.18.: 9 pd a nyílt vizen, 1 pd pedig bent a kikötőben halászott. A csapat többi tagja közben tollászzkodott, majd lassan eltávolodtak egymástól.
- 03.22.: 3 pd a kikötőben halászott. A vizen lévő csónakok közé is beúsztak.

03.30.: 1 pd először az öbölben halászott, majd kiúszott a nyílt vízre, ahol több horgász is horgászott csónakból. Itt a horgászok között is tovább halászott.

Ezt követően valószínűleg ugyanez a madár már csak egyedül volt itt. Utoljára 05.16-án láttam.

Dénes Péter

Összefoglaló jelentés a Gönyű-Szob közti Duna szakasz (1791–1708 fkm) 1987.aug.–1988.ápr. időszakának vízimadár megfigyeléseiről

Jelen összefoglaló a Duna-kutatás 6. évének lezárásával készült. A mellékelt táblázatban közlöm a vízhez kapcsolódó 28 faj havi, a 83 folyamkilométerre összesített adatait. A nagyobb egyedszámban megfigyelt fajok dinamikáját oszlopdigrammok segítségével szemléltetem.

Két kemény tél után meglehetősen enyhe időjárás jellemezte a megfigyelési időszakot. A tőlünk északra levő vizek befagyásának elmaradása, s a hazai szintén kedvező vízviszonyok azt eredményezték, hogy viszonylag csekély számban kulmináltak a Duna vizsgált szakaszán a telelő és átvonuló madárfajok csapatai.

A nem fészkelő fajok közül talán csak a viharsirály mennyiségének emelkedése kíván említést (135 decemberben, tavalyi max.: 31). Ez a folyamat azonban évről évre erősödik, tehát valószínűleg a faj terjeszkedésével van összefüggésben. A fészkelő fajok közül a kárókatona mennyisége megnövekedett (579 – tavaly: 223). Feltételezhető oka a vadászati tilalom feloldása. A másutt zavart madarak a határvízet jelentő (nehezebben vadászható) Dunára húzódnak. Ugyanez mondható el a szürke gémről (216 pd – tavaly: 238), bár e fajnál mennyiségi növekedés nem tapasztalható.

Kevesebb példányszámmal tetőzött a tőkés réce (19.799 – tavaly: 27.502), a kontyos réce (1.188 – 2.630), a kerce réce (1.608 – 6.001), a kis bukó (86 – 292), a nagy bukó (120 – 942), az ezüst sirály (93 – 176.), és a danka sirály (1.797 – 2.424).

Vizsgálataim során először figyeltem meg bütykös ásóludat (Tadorna tadorna). Más fajok esetében (kis egyedszámúak) számottevő különbség nem volt tapasztalható.

Az érkezések idejében nem volt lényeges változás, a megelőző éveknek megfelelően érkeztek az északi fajok. Az enyhe tél következtében az elvonulás az északi fajok esetében már márciusban megtörtént. Április folyamán csupán 1 pd füstös récét és 1 pd kontyos récét lehetett látni, ez utóbbi viszont néhány km-re Szlovákia területén fészkel, ezért lehet ilyenkor is látni. A két gémtelep állományviszonyait 1988-ban is felmértük:

1. *Zsidó sziget* 1784-83 fkm (magyar terület)

85 pár szürke gém

40 pár kárókatona

a szürke gém állománya kissé csökkent, a kárókatonaé pedig emelkedett az elmúlt évhez képest.

2. *Mocsi sziget* 1743-42 fkm (szlovák terület)

400 pár vetési varjú

100 pár szürke gém

30 pár bakcsó

20 pár kárókatona

a varjak fészkelő állománya állandónak vehető, a többi faj esetében sem észleltem lényeges változást.

A fontosabb fajok és a szokványostól eltérő megfigyelések jegyzékét a korábban bevezetett módon, a település és a fkm megjelölésével adom meg. A megfigyeléseken kívüli gyűjtőutak során észlelt különlegességeket is közlöm, ekkor a dátum után (GY) jelet találunk.

Bütykös hattyú (Cygnus olor)

Nesz mély 1749-48 fkm 1987.09.24. 2 ad. pd.

Dunaalmás 1752-51 fkm 1987.10.26. 2 ad. pd.

Nesz mély 1749-48 fkm 1987.10.26. 4 (2 ad+2 juv) pd.

Nesz mély 1750-49 fkm 1987.11.23. 4 (2 ad+2 juv) pd.

Nesz mély 1750-49 fkm 1987.12.14. 4 (2 ad+2 juv) pd.

Nesz mély 1750-49 fkm 1987.12.30.(GY) 4 (2 ad+2 juv) pd.

Esztergom (II) 1717-16 fkm 1987.12.30.(GY) 4 ad. pd.

Nesz mély 1749-48 fkm 1988.01.11.(GY) 2 ad+2 juv) pd.

Nesz mély 1750-49 fkm 1988.01.18. 6 (4 ad+2 juv) pd.

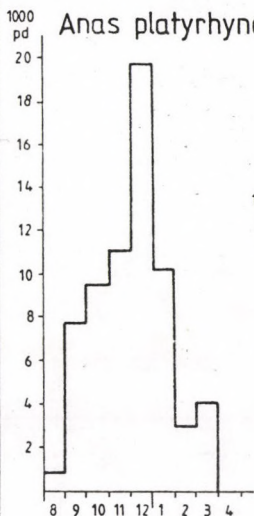
- Esztergom (II) 1718-17 fkm 1988.01.18. 2 ad. pd.
 Süttő 1745-44 fkm 1988.02.18. 1 ad. pd.
 Ács (I) 1784-83 fkm 1988.03.14. 4 ad. pd.
 Almásfüzitő 1759-58 fkm 1988.04.12. 3 ad. pd.
Bütykös ásólúd (Tadorna tadorna)
 Szőny 1765-64 fkm 1988.01.18. 1 ♀ pd.
Nyíl farkú réce (Anas acuta)
 Gönyü 1787-86 fkm 1987.11.23. 2 (o+♀) pd.
 Gönyü 1787-86 fkm 1988.03.14. 2 (o+♀) pd.
Kontyos réce (Aythya fuligula)
 Ács (II) 1778-77 fkm 1988.04.12. 1 pd.
Cigányréce (Aythya nyroca)
 Süttő 1743-42 fkm 1987.10.26. 3 pd.
 Lábatlan 1739-38 fkm 1987.10.26. 21 pd.
Hegyi réce (Aythya marila)
 Szőny 1762-61 fkm 1988.01.18. 2 pd.
Füstös réce (Melanitta fusca)
 Szob 1709-08 fkm 1988.01.18. 4 (♀♀) pd.
 Gönyü 1786-85 fkm 1988.03.14. 1 ♀ pd.
 Ács (II) 1780-79 fkm 1988.04.12. 1 ♀ pd.
Réti sas (Haliaeetus albicilla)
 Ács (I) 1782-81 fkm 1987.12.30.(GY) 1 ad. pd.
 Gönyü 1787-86 fkm 1988.03.14. 2 ad. pd.
Szárca (Fulica atra)
 Koppánymonostor 1772-71 fkm 1987.12.14. 3 pd.
 Szőny 1763-62 fkm 1987.12.14. 2 pd.
 Neszmély 1747-46 fkm 1987.12.14. 10 pd.
 Nyergesújfalú 1734-33 fkm 1987.12.14. 3 pd.
Heringsirály (Larus fuscus)
 Gönyü 1787-86 fkm 1987.09.24. 2 pd.
Kis sirály (Larus minutus)
 Neszmély 1750-49 fkm 1987.09.24. 2 pd.
 Lábatlan 1738-37 fkm 1987.09.24. 1 pd.
 Dunaalmás 1753-52 dkm 1987.10.26. 1 pd.
 Esztergom (II) 1717-16 fkm 1987.10.26. 7 pd.
 Gönyü 1791-90 fkm 1987.11.23. 1 pd.
 Koppánymonostor 1774-73 fkm 1987.11.23. 3 pd.

Koppánymonostor 1771-70 fkm 1987.11.23. 7 pd.
Dunaalmás 1755-54 fkm 1987.11.23. 1 pd.
Gönyü 1788-87 fkm 1988.02.18. 1 pd.
Gönyü 1791-90 fkm 1988.03.14. 3 pd.
Almásfüzitő 1759-57 fkm 1988.03.14. 2 pd.
Kormos szerkő (*Chlidonias niger*)
Neszmély 1747-46 fkm 1987.08.10. 2 pd.

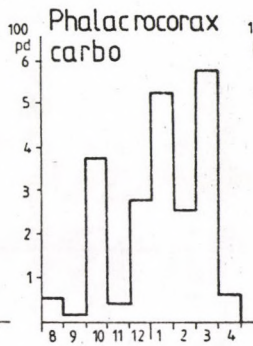
Dr. Faragó Sándor

Jelentősebb fajok állományalakulása 1987/88 telén a DUNA Gönyü - Szob közti szakaszán: 1791-1708 folyam km.

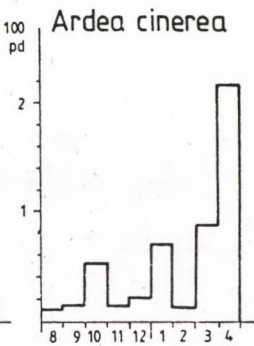
Anas platyrhynchos

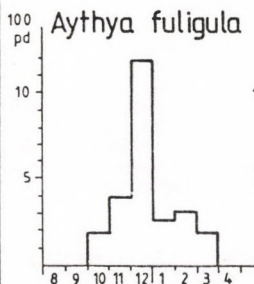
Phalacrocorax carbo

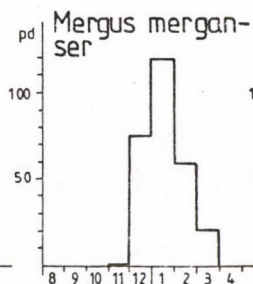
Ardea cinerea

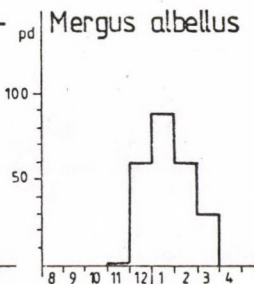
Aythya fuligula

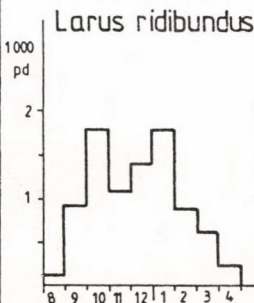
Mergus merganser

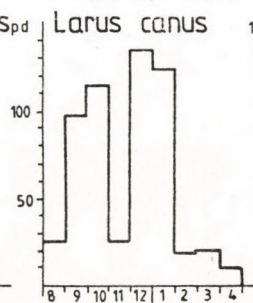
Mergus albellus

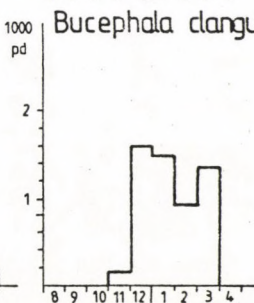
Larus ridibundus

Larus canus

Bucephala clangula

Sor- szám	F a j	1987.					1988.			
		aug. 10.	szept. 24.	okt. 26.	nov. 23.	dec. 14.	jan. 18.	febr. 18.	márc. 14.	ápr. 12.
1.	Podiceps ruficollis	—	—	—	1	1	—	—	—	2
2.	Podiceps oristatus	—	—	1	1	1	1	—	1	3
3.	Phalacrocorax carbo	53	20	373	40	279	525	256	579	61
4.	Ardea cinerea	11	17	54	15	21	67	14	85	216
5.	Nycticorax nycticorax	36	—	—	—	—	—	—	—	56
6.	Cygnus olor	—	2	6	4	4	8	1	4	3
7.	Anser fabalis	—	—	81	82	53	3	—	—	—
8.	Tadorna tadorna	—	—	—	—	—	1	—	—	—
9.	Anas platyrhynchos	788	7.784	9.475	11.135	19.799	10.183	3.004	4.044	41
10.	Anas querquedula	1	—	—	—	—	—	—	—	10
11.	Anas crecca	—	12	21	12	—	—	—	7	—
12.	Anas acuta	—	—	—	2	—	—	—	2	—
13.	Aythya ferina	—	—	—	12	32	26	20	884	—
14.	Aythya fuligula	—	—	183	385	1.188	252	301	194	1
15.	Aythya nyroca	—	—	24	—	—	—	—	—	—
16.	Aythya marila	—	—	—	—	—	2	—	—	—
17.	Bucephala clangula	—	—	—	177	1.608	1.502	913	1.386	—
18.	Melanitta fusca	—	—	—	—	—	4	—	1	1
19.	Mergus albellus	—	—	—	2	58	86	57	30	—
20.	Mergus merganser	—	—	—	1	75	120	58	21	—
21.	Haliaeetus albicilla	—	—	—	—	—	—	—	2	—
22.	Fulica atra	—	—	—	—	18	—	—	—	—
23.	Larus canus	25	96	114	25	135	123	18	20	11
24.	Larus argentatus	43	60	89	93	61	50	17	4	1
25.	Larus facus	—	2	—	—	—	—	—	—	—
26.	Larus ridibundus	116	922	1.797	1.082	1.400	1.787	869	619	225
27.	Larus minutus	—	3	8	12	—	—	1	5	—
28.	Chlidonias niger	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Ö s s z e s e n :		1.075	8.918	12.226	13.081	24.733	14.740	5.529	7.888	631

Áttelelések, korai érkezések 1987/88.

Csilpcsalp-füzike:	12.05. Alsóörs,	1 pd nádas bokrosban
	12.26. „	1 pd tujasorban
	02.07. „	2 pd „
	02.23. „	1 pd „
Búbos vöcsök:	12.14. Tihany, Széchenyi-gát,	1 pd
	12.19. Alsóörs, Szerdahelyi-öböl,	1 pd
	01.24. „ Móló,	1 pd
	02.06. „ Móló,	1 pd
	02.07. Paloznak, Öböl,	1 pd
Csicsörke:	12.23. Veszprém,	1 hím pd
	01.23. Alsóörs, Móló,	2 tojó pd
Házi rozsdafarkú:	12.26. Alsóörs, Vadtelep,	1 hím pd
	01.10. „ „	1 hím pd
	02.14. „ „	1 hím pd
	02.21. „ „	1 hím pd
	02.23. „ „	1 hím pd
	02.24. „ „	1 hím pd
	02.29. „ „	1 hím pd
Mezei pacsirta:	12.28. Nyirád, Téglás,	6 pd búzavetésen
	12.28. Nemesahany, Hársas-alja,	1 pd vizes legelőn
	01.17. „ Halastó,	1 pd mozog
	02.23. Alsóörs,	3 pd szántáson
	02.26. Karakószörcsök, Haraszt,	3 pd szántáson
	02.27. Paloznak,	40–50 pd seregélyekkel
Vízityúk:	12.28. Nemesahany, Halastó,	1 + 1 pd
Sárszalonka:	01.17. Nemesahany, Halastó,	1 pd mozog
Barázdabillegető:	02.06. Alsóörs, Vadtelep,	1 pd
Erdei szürkebegy:	02.28. „	3–4 pd bokros-gazos részen.

Molnár István

Feketetorkú szürkebegy (*Prunella atrogularis*) tavaszi átvonulás közben Magyarországon

Lónya és Tiszakerecseny térségében elterülő 3 és félezer hektárnál is nagyobb, az országhatár mentén húzódó erdő tájvédelmi körzet is egyben. Tíz éve már, hogy tavaszonként 4 vadásztársammal engedélyt kapunk arra, hogy a szalonkák tavaszi felvonulását figyeljük március 25. és április 10. közötti időszakban. Az áltéri nyirkos erdőt 10 m széles nyiladékok 400 x 400 m-es kockákra szelik. A csaronda 20 m széles – egy szakaszon mint országhatárt képező folyócska, – délebbre teljesen hozzánk átkanyarodva, valamint a Kirva sástava és ennek az erdőt beágazó kanyargós ágai, és egyéb talajmélyedések kisebb–nagyobb víztükrői bő páratartalmat biztosítanak, illetőleg ivóvizet és a szarvasok meg vaddisznók számára dagonyázó lehetőségeket is. Az erdő fő fafajai: a tölgy, a kőris, az éger és a vizek mentén az éger, a nyár és a fűzfélék. Több tölgyes kockában a vörösgyűrű vesszős sűrűje képez aljnövény takarást és egyben rüglyombtakarmányt a nagyvadaknak.

1989. március 27-én a hajnali szalonkahúzás után az erdő déli kockáit átszelő nyiladékokon cserkeltem, hogy nagyvadakról és keresztes viperákról, esetleg madarokról felvételeket készítsék. Az u.n. Bitófás fiatalosa mentén húzódó nyiladékon a gondozott vaddisznó-szóróhoz közeledtem, amikor a szóró melletti csenevész kis galagonyabokrocskán egy szürkésdrapp kis énekes madarat pillantottam meg. Háttal ült és az első pillanatban erdei szürkebegyre gondoltam. Ahogy óvatosan feléje közeledtem, felröppent egy magasabb cserjére. Akkor látom – alig 5 m-ről –, hogy szemén át a fültája felé fekete csíkfolt húzódik és finom árcsőre alatt a toroka is fekete. Sötét fejtető mögött a háta és a nagyvezetői enyhén lilásbarnák. Sárgásdrapp oldalait pedig sötét szárfoltocskák díszítik!

Hiába kerestem a képét Peterson – M.-H.: Terephatározójában odabent a vadászházban. Csak idehaza találtam rá a leírására és színes képére Heinzel – Fitter – Parslov: The Birds of Britain and Europe c. bővítettebb terephatározó könyvecskében a 220. és 221. oldalakon. Azonnal ráismertem a *Prunella atro-*

gularis-ra, a feketetorkú szürkebegyre! Az állandóan mozgó kis madarat nem sikerült lefényképeznem. Fakóbb párja mellé szállt, cippentettek és elröpültek. Négy napon át odajártam, de többé nem láthattam őket.

Janisch Miklós

Pehelyréce (*Somateria mollissima*) a Hortobágyon

1988. szeptember 16-án Szilágyi Attila és Tar János pehelyrécét bizonyítani hívtak bennünket a HNP-hez tartozó Magdolnába. A madár az itt létesített községi szennyvíztavon tartózkodott. A négy nagyobb tóegység vize aránylag tiszta és szemlátomást gazdag alacsonyabbrendű szervezetekben. Viszonylag rendszeresen megjelennek itt kis számban a vonuló bukórécét (pl. hegyi réce, kerцерéce). A pehelyréce az egyik kb. 1 hektáros medencéhez ragaszkodott, amelynek az egyik szélén keskeny nádszegély található, a többi meredek gátoldalt csak a gyomnövényzet borítja. Egyaránt táplálkozott a vízfelszínen(?) és bukva. Sűrűn tollázkodott. Dr. Kovács Gábor segítségével fiatal hímnek határoztuk. Mi utoljára szeptember 24-én láttuk ugyanott, viszont Nagy Gyula másnap is megfigyelte.

Ecsedi Zoltán – Szondi László

Ujabb bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*) megfigyelés a Hortobágyon

1989. június 17-én a HNP-hez tartozó 1850 ha-os Hortobágyi-halastón végeztem megfigyelést.

A halastavakra a nyárvégi – őszi, illetve a tavaszi lehalászások jellemzőek. Ezzel ellentétben az idén a VIII. tó lecsapolását elég későre halasztották. Kezdeté május 20-a köré tehető, s befejezése június végére várható. Az említett napon a vízállás már a limikolák számára is kedvező volt, sőt egyes részek szárazra kerültek. A tavon többek között kb. 150 füstös cankó, 30–30 pajzsos-, illetve piroslábú cankó, 20–20 nagy goda,

illetve nagy póling, 12 gulipán, valamint 40 nagy kócsag és 150 kanalas gém tartózkodott.

A tó déli gátján levő magaslesről 20x-os távcsővel egy kisebb (50 példány) tőkés réce csapat szélén egy pár bütykös ásóludat vettem észre. A madarakat fél órán keresztül figyeltem mintegy 80 méterről. Tollászkoztak, majd egy barna rétihéja zaklatása miatt a récékkel együtt átszálltak a tó északi részére. Az esti órákban a tó keleti részében újra láttam őket.

Túri Zsolt

Szuharbujó (*Cisticola juncidis*) megfigyelése

1989. április 28-án a Hortobágyi Nemzeti Parkhoz tartozó Zámon, illetve a Nagyiváni-pusztán végeztem természetvédelmi őrszolgálatot. A két puszta határán, de már a nagyiváni oldalon egy gabonavetés található. Az elbitangolt Hereford marhák a tél folyamán szinte állandóan kártékonykodtak a búzában, fél méter széles, kanyargós csapásokat tapostak benne. Egy ilyen csapáson haladva egy feltűnően apró termetű énekesmadarat riasztottam meg, amely előbb futkosva, ugrándozva, majd pár métert továbbrepülve menekült, de leszállás után is az ösvényen maradt, így 9–10 méterről távcsővel alaposan megsejlelhettem.

A felülről sárgás-vörhenyes, alulról halvány agyagsárgás színű madár fején jól látszott a sűrű csíkozás. Második felrebbenésekor vörös színű farktollait is jól megfigyelhettem. Harmadszor kb. 20 méterrel távolabbra repült, egy másik marhacsapásra, miközben kb. 3 méter magasra emelkedett. Ekkor jól láthattam a farktollak alsó mintázatát, a jellegzetes fehér foltokat is.

A rendkívül apró testnagyság és a fentiekben ismertetett jellegzetes bélyegek alapján a madarat szuharbujónak határoztam meg. A megfigyelés idején a búzavetés már kb. 40–45 cm magas volt. A többször is felriasztott madár nem hagyta el a gabonaföldet, jóllehet egészen közel, alig 50–60 méterre egy magasfüves mocsárrét és kisebb nádas is található.

Dr. Kovács Gábor

Ritka madarak megjelenése a Ferencmajori-halastavakon

1987-ben kezdődött el az a halastóbővítési munkálat, melynek során a Ferencmajori-halastavak (Szomód–Naszály) korábbi 135 ha-os vízfelülete mintegy 350 ha-ra nő. A nagymérvű táj-átalakítás érezhetően kihat a madárvilágra mind kvalitatív, mind kvantitatív vonatkozásban. 1988-ban, az első ütemmel kb. 70 ha-os mocsaras rétet gátoltak körül, ill. árasztottak el sekély vízzel. A következőkben ismertetett fajok majd mindegyike ezekről az új (VI-os, VII-es, VIII-as) tavakról került elő.

Füles vöcsök (*Podiceps auritus*): 1988.08.11–12-én 2 téli ruhás példányt figyeltem meg szárcsák között.

Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*): 1988.05.14-én 1 pd tartózkodott a sekély vízben.

Feketeszárnýú székicsér (*Glareola nordmanni*): 1988.05.26-án 1 pd ereszkedett le nagy magasságból a VII-es tóra.

Ékfarkú halfarkas (*Stercorarius parasiticus*): 1989.03.26-án a késő délutáni órákban 1 juv. érkezett Tata irányából, majd negyedórányi sirályokkal kergetőzés után visszaszállt ugyanarra.

Dolmányos sirály (*Larus marinus*): 1989.04.01-én egy kiszínezett öreg madár álldogált a VIII-as egyik zátonyán ezüst- és dankasirályok társaságában. Megközelítésre felrepült és elszállt keleti irányban.

Fattyúszerkő (*Chlidonias hybrida*): 1988.07. 11-én 2 pd röpködött az új tavak légtérében.

Kis csér (*Sterna albifrons*): 1988.05.14-én és 05.26-án 1–1 pd vadászgatott az új tavak légtérében, időnként a VII-es zátonyaira telepedett le.

A Ferencmajori-halastavak nyolc év alatt megfigyelt madárfaunája e fajokkal 187-re bővült.

Musicz László

Laposcőrű víztaposó (*Phalaropus fulicarius*) előfordulása a Hortobágyon

1989.05.05-én egy téli tollazatú példányt figyeltem meg a Hortobágyi halastó feltöltés alatt álló II-es taván. A tavat még 1988 őszén engedték le és 1989 áprilisában kezdték feltölteni, májusra a medret sűrű vegetáció borította be.

A megfigyelést megelőzően nagyobb esőzések voltak. (Ezt csak azért tartom fontosnak megemlíteni, mert a korábbi víztaposó adataim – mindkét fajról – esőzésekhez kapcsolódnak.)

A madár a központi halággal kapcsolatban levő nagyobb vízfelületen úszva táplálkozott, kormos cankók és kis sirályok társaságában.

Bár téli ruhás volt, de már néhány rózsaszín toll megjelent a begy tollai közt. A szem környéki fekete tollak nem húzódtak le a nyak irányába. Fejtetejéről szürke sáv húzódott le a hátig, azzal egyszínű volt. Háta sávozatlan volt, a felső szárnyfedőkkel egyszínű. Egy alkalommal havasi partfutókkal repült, ekkor látszott, hogy nagyobb amazoknál. Felrepülve egytagú hangot hallatott, mely az apró partfutó hangjára emlékeztetett. A megfigyelés időtartama alatt (kb. 3 óra) végig a 10 cm körüli vízmélységű területeken táplálkozott, a víz felszínéről apró élőlényeket szedegetett össze. Május 7-én már nem tartózkodott a területen.

Zeke Tamás

A barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) térhódítása Budapest belterületén

Mindazok, akik évtizedek óta figyelik a hazai madárvilágot, fel kell, hogy figyeljenek a térbeli alkalmazkodás érdekes példájára. A barátposzáta – hasonlóan a fekete rigóhoz – az utóbbi időben egyre inkább városkörnyéki kertlakóvá, majd városlakóvá vált. Természetesen ez a populációnak csak kis részére vonatkozik, hiszen, úgy tűnik, az erdei állomány is növekedőben van. Elképzelhető, hogy azok a példányok húzódnak be a ker-

tekbe és a városokba, amelyeknek az erdőben már nem jutott hely (revir).

Saját kertünkbe immár hat éve tér vissza ugyanaz a példány. Ezt jellegzetes flótájáról tudom azonosítani, ugyanis gyakran utánozza a kis fülemülét (a szerk. megjegyzése: a fiatal hímek apjuk énekét tanulják el, nem kizárt, tehát, hogy a fülemüle strófákat is átvették). Eddigi legkorábbi érkezése március 4., a legkésőbbi április 8. volt. Szomszédunk kertjében is él egy pár, s úgy tűnik, ezek a párok kisebb revirt tartanak, mint az erdőben fészkelők. Megfigyeléseim szerint a kertekben élő barátkák nem egyszerre érkeznek, így például 1988-ban saját kertünkben április 1-én, a szomszédban április 7-én jelent meg. Az alábbiakban néhány érdekesebb belterületi adatot mutatok be: Három egymást követő évben észleltem barátka flótázást a Bp. III., Bécsi út 141–143. sz. ingatlan kertjéből. Valószínű a 145-ös számú telekre is átterjedt a revir. A kb. 50 méter hosszú telkeknek csak a Bécsi út felőli frontján volt (emeletes) épület, a tulsó végén és a mesgyéken bokrok nőttek, a csatlakozó telkeken a beépítés az utcai frontra szorítkozott. Így a véggel egymáshoz érő telkek elég nagy nyugalmas területet képeztek. A Bécsi út felől a 141–143-as telket 1989-ben beépítették, de ennek ellenére a barátka három éven át megjelent.

1988. július 20-án a Lukács fürdő és az Árpád fejedelem út közötti Germánus parkból hallottam jellegzetes énekét.

1988-ban a fészkelési időben a Róbert Károly krt. és a Lehel út találkozásánál a laktanya területéről hallottam, 1989-ben ugyanott már nem észleltem. (Közben átépítés és tereprendezés volt ott.) 1988-ban a Lehel piac délnyugati végénél a lakóházak és a piac közötti parkban – alig volt néhány bokor a fák között – hallottam barátkát.

1988-ban a Csanádi utca és Röntgen utca között a házak között levő udvarokról hallottam barátka flótát, ugyanitt 1984-ben is észleltem. 1989. április 10-én a Bp. III., Mókus utcai bölcsőde és az óvoda közötti kis pár négyszögöles parkból hallottam énekelni.

1989. május 15-én az Ybl Miklós technikum kertjéből és a Thököly út 55. sz. ház mögötti kertből hallottam barátka flótázást.

Dr. Bókai Bátor

Urbanizálódó füleskuvik (*Otus scops*)?

Sajóbáonyban a lakótelepen 1988 júliusában hallottam először szólni a füleskuvikot. Ezt első alkalommal a véletlennek tulajdonítottam, de a szinte rendszeres ismétlődő látogatások minden kételyemet eloszlatták. A kuvik jó idő esetén minden este 10 óra után szólalt meg, többször is hallatva jellegzetes füttyszerű hangját. Ilyenkor több órát is eltöltött a lakótelepen, vagy a közvetlen környéken. Fészkelni a lakóteleptől kb. 800 m-re lévő elhagyott gyümölcsösben szokott. Valószínű innen járt be vadászatni a neonlámpák fényére odaseregülő rovarokra. 1989. júliusában ismét hallottam a madár jellegzetes hangját, és láttam a madarat. Ez azonban szintén csak egy hónapig tartott, ugyanis augusztusban már nem volt hallható.

Vizslán Tibor

A kormorán (*Phalacrocorax carbo*) állománynövekedése a dinnyési megfigyelések tükrében

A kormoránok hazánkban a hetvenes évek derekáig csak a Kisbaltaton területén 1954-ben létesült telepen költöttek. Ezt követően megjelentek a Tisza menti ligeterdőkben, ahol a Pélyi Madárrezervátum létrejötté (1975), illetve a Tisza II. tározó megépítése (1977) után kezdtek költeni. Napjainkban a „Magyarország fészkelő madarai” adatai szerint már több telepük van a tározó területén és az országos állományt 1700 párra becsülik.

Ha egy madárfaj szaporodni, terjeszkedni kezd, az előbb–utóbb a fészkelőhelyeken kívül is érzékelhetővé válik. Különösen érvényes ez olyan madárfajok esetében, mint a kormorán, melyek táplálkozásuk kapcsán a vízhez kötöttek és így még inkább szembetűnnek. A Velencei-tó délnyugati részén lévő rezervátumok, illetve a köztük elterülő halastavak területén a kormoránok számára alkalmas fészkelőhely nincs, miután a tágabb környéken sincs lakott telepük, legfeljebb alkalmilag odavetődő példányokkal számolhatunk. Több mint 30 éve járom a terü-

letet, de egész éven át rendszeresen csak 1965-től, amikor a Madártani Intézetben kezdtem dolgozni. A naplóból kikeresett adatok érdekesen és jellemzően kapcsolódnak a kormorán hazai állományának gyors növekedéséhez.

Alábbiakban a számszerű megfigyelési adatokat közlöm a Dinnyés–Fertő és a halastavak területéről:

1965–1976 között nem láttam a területen kormoránokat.

1977.07.29.	1 pd	1988.09.18.	2 pd
1979.05.24.	1 pd	10.08.	1 pd
1983.10.16.	4 pd	10.15.	1 pd
1984.09.15.	3 pd	1989.07.08.	2 pd
1986.04.27.	1 pd	07.29.	3 pd
08.17.	8 pd	09.16.	22 pd
1987.04.04.	5 pd	10.07.	37 pd
08.09.	12–14 pd	10.14.	4 pd
08.24.	8–10 pd		
09.13.	1 pd		
10.18.	1 pd		

Hasznos lenne, ha azok, akik naplójukban egy–egy vizes területről hosszabb idő óta gyűjtenek adatokat, hasonlóképpen összegeznék kormoránokra vonatkozó megfigyeléseiket, hogy ezzel is hozzájáruljanak a faj hazai terjeszkedési ütemének minél pontosabb követéséhez.

Schmidt Egon

Bonelli füzike (*Phylloscopus bonelli*) Keszthely határában

A balatoni Acrocephalus-program Keszthely–Fenekpuszta-i madárgyűrűző táborában 1989.08.28-án reggel egy szokatlan színezetű füzikét fogtunk. A feltűnően világos begyű és hasú madár feje, háta szürkés-barna színű volt, szárnyán és farkán élénkzöld szegéssel. Farcsíkja nem volt határozott sárga! Színezete, szárnyformája és a faroktollak hegyessége alapján első éves bonelli füzikének határoztuk Farkas Sándor tolnai tagtársunk segítségével. A madarat még aznap bemutattuk a Madár-

tani Intézetben, ahol ezt megerősítették. Ez az első adata hazánkban a bonelli füzike előfordulásának. A madarat nem fenyvesben fogtuk, hanem a Balaton nádszegélyében, mely ott kb. 150 méter széles. Azon a részen szinte csak nádas, alig tarkítja néhány fűzbokor.

Palkó Sándor

A cigány-csaláncsúcs (*Saxicola torquata*) és a házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*) terjeszkedése a Hortobágyon és környékén

A 70-es évek első felében még eseményszámba ment, ha vonuláskor a Hortobágy bármely részén egy–egy cigány-csaláncsúcsot láttunk. Később a megfigyelések egyre rendszeresebbé váltak, mígnem 1979-ben már fészkelő párt is leltem Malomházától D-re, a Hortobágy folyó mellett, elgyomosodott löszháton. A költési adatok a 80-as évek közepétől szaporodtak meg igazán, olyannyira, hogy 1989-ben már a HNP valamennyi pusztáján előfordult, többnyire az elhagyott, gazos árkok, parlagok, jószágtartó majorok ruderális gyomtársulásaiban, elhanyagolt trágyatelepek környékén. Legtöbbet a Hortobágy déli területein (Nagyiván, Kúnmadaras, Borzas, Ecsezug, Németsziget, Ágota) észleltem.

A házi rozsdafarkú költéséről először a 80-as évek elején kaptam hírt, a Karcagon működő tagtársaktól. Ezt a fajt vonuláskor, ill. áttelelésen sokszor észleltem, majd 1985-ben költő párra bukkantam Nagyiván községben. 1989-ben falunkban már 7 pár fészkelte és sorra megtelepedett számos környékbeli faluban, városban: Püspökladány, Nádudvar, Tiszafüred, Egyek, Hortobágy.

Dr. Kovács Gábor

A veszprémi Haszkovo-úti garázstelep madárfaunája

A korábban Jutas-ként közismert városrészben egy téglalap alakú, 500 m hosszú és 180 m széles területen épült fel az a garázstelep, amelynek madárvilágáról 1984 óta gyűjtöm a megfigyeléseket. A tömbsorokban húzódó palázott, ill. lapos tetejű épületeket északról a Kossuth-laktanya, keletről az útkörgyűrű adott szakasza, délről és nyugatról pedig lakótelepi, emeletes panelházak határolják. A nagy forgalmat lebonyolító Jutas ABC, valamint a Műszaki Állomás ugyancsak a telep közelségében üzemelnek. Az egyes garázssorok közt murvával terített utak, gazos árokpartok, füves foltok és bokorsávok is vannak. Az ültetett fák és cserjék is jelentősek. A 38-as tömb mögötti sövényben telente madáretetőket működtetek.

A jelölt időszakban 38 fajt figyeltem meg, amelyek közül 12 fészkel a területen.

A szövegtömörítés érdekében a következő rövidítéseket alkalmazom: pd = példány; f = fészkelő; r = ritka; gy = gyakori; lt = légtérben; et = etetőn.

Karvaly (*Accipiter nisus*): r; leginkább az etetőn összegyűlt madarakra vág.

Fácán (*Phasianus colchicus*): r;

Vadgerle (*Streptopelia turtur*): r; lt;

Balkáni gerle (*Streptopelia decaocto*): f; de nem gy;

Sarlósfecske (*Apus apus*): r; csak lt;

Balkáni fakopáncs (*Dendrocopos syriacus*): r;

Búbos pacsirta (*Galerida cristata*): gy; f;

Füstifecske (*Hirundo rustica*): r; csak lt;

Molnárfecske (*Delichon urbica*): gy; lt;

Dolmányos varjú (*Corvus cornix*): r;

Vetési varjú (*Corvus frugilegus*): gy; (néha csapatosan)

Szarka (*Pica pica*): f; gy;

Szajkó (*Garrulus glandarius*): r;

Széncinege (*Parus major*): f; gy;

Kék cinege (*Parus caeruleus*): r; általában et;

Barátcinege (*Parus palustris*): r; et;

Csuszka (*Sitta europaea*): r; et;

Léprigó (*Turdus viscivorus*): et;
Fenyőrigó (*Turdus pilaris*): et;
Énekes rigó (*Turdus philomelos*): r;
Fekete rigó (*Turdus merula*): f; de nem gy;
Hantmadár (*Oenanthe oenanthe*): r;
Cigány-csaláncsúcs (*Saxicola torquata*): 1–2 pár rendszeresen költ.
Házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*): gy; f;
Fülemüle (*Luscinia megarhynchos*): r;
Vörösbegy (*Erithacus rubecula*): r;
Barátposzáta (*Sylvia atricapilla*): r;
Kis poszáta (*Sylvia curruca*): r;
Barázdabillegető (*Motacilla alba*): r;
Tövisszúró gébics (*Lanius collurio*): r;
Seregély (*Sturnus vulgaris*): gy; lt;
Házi veréb (*Passer domesticus*): gy; f;
Mezei veréb (*Passer montanus*): gy; f;
Meggyvágó (*Coccothraustes coccothraustes*): et; gy;
Zöldike (*Carduelis chloris*): et; gy;
Tengelic (*Carduelis carduelis*): gy; f;
Csíz (*Carduelis spinus*): r; et;
Kenderike (*Carduelis cannabina*): r; f;
Csicsörke (*Serinus serinus*): r; f;
Süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*): r; et;
Erdei pinty (*Fringilla coelebs*): et; hímek
Fenyőpinty (*Fringilla montifringilla*): r; et;
Citromsármány (*Emberiza citrinella*): gy; et; is.

A megfigyeléseket 1988. júliusában zártam.

Bali József

ETOLÓGIA

Szécinege (*Parus maior*) fészekanyaggyűjtő tevékenysége

1988. április 6-án békéscsabai házunk kerjében egy szécinegére lettem figyelmes. Már kb. 5 éve fészkelnek szécinegék a ház előtti nyírfán lévő mesterséges fészekoduban és több ízben megfigyeltem amint a mohát, vattát szedik össze fészük elkészítéséhez. Most azonban a kertben a szárítókötélen száradó pléd bolyhos szálait használták fel fészeképítéshez. Egyikük rászállt a takaróra és elkezdte csőrével tépni és jó nagy csomó szöszöt kitépett belőle. Ezt a tevékenységet még három alkalommal ismételte meg, melynek eredményeképpen a takaró három helyen „megkopaszodott”.

Kosznai Norbert

Szécinegék (*Parus maior*) különös fészekanyaggyűjtése

1989.04.16-án Ecseny környékén a Marinka nevű erdő részben fiatal vedlő őzsutára figyeltem fel. Távcsovön keresztül meglepetésemre két szécinegét láttam, amint éppen fészekanyagot gyűjtöttek a suta hátáról. A vedlő szőrt szedték és a kb. 30–40 m-rel arrébb lévő oduba hordták. Jó szelem volt, a suta nem vett észre, így jó 3/4 órán keresztül figyelhettem ezt a szokatlan jelenetet. A cinegepár ezalatt 7–8-szor is visszatért, megszedték magukat, majd repültek a fészekhez. A suta közben a nyakát forgatta, mintegy mutatva hol lehet még a „tollfosztást” folytatni. Sajnos a vadőr jött arrafelé, a suta elmenekült és a megkapó jelenetnek vége szakadt.

Lazányi István

Ugartyúkok (*Burhinus oedicnemus*) tömeges őszi gyülekezése

Kömlő térségében 1988.08.29-től borsóföldön (a kombájnnal hátrahagyott magok kicsíráztak) nagy számban gyülekeztek a vonuló ugartyúkok.

08.29-én 7 pd-t figyeltem meg, amelyekhez 09.11-ig 58 pd csatlakozott. A 65 ugartyúk együtt csak egy napig tartózkodott a területen. Az első megfigyeléstől számított két héten át többször volt módomban tanulmányozni viselkedésüket. A csapat nappal mindig egységesen mozgott. Rendkívül félénken viselkedtek, 80–100 méterről már riasztottak s távolabb repültek, de egy esetben mégis sikerült 25–30 m-re megközelítenem őket. Alkonyatkor és hajnalban gyakran repültek át kisebb csoportjaik a falu fölött, s közben messzehangzó jajgató hangjukat hallatták. A csapatból 63 pd 1988.09.12-én elhagyta a vetést.

Vonulási adatok:

1987.10.31.	9 pd	Kömlő (Lapos-szántás)
1988.08.29.	7 pd	Kömlő (Lapos- borsó vetés)
09.04.	20 pd	–„–
09.10.	31 pd	–„–
09.11.	65 pd	–„–
09.13.	2 pd	–„–

Ambrus Béla

Jegesréce (*Clangula hyemalis*) merülési idők vizsgálata

A Nyergesújfaluhoz tartozó Dunaszakaszon 1988.11.23-án és 12.29-én a kora délutáni órákban figyeltem meg egy–egy tojó jegesrécét. Mivel a madarak több órán át a területen tartózkodtak – fagypont körüli hőmérsékletben – lehetőségem nyílt részletesebb megfigyelésükre is. A megfigyelt madarak víz alatt tartózkodási ideje másodpercben:

- 1.) 11.23.: 40; 42; 45; 45; 39; 44; 45; 48; 45; 44; 42; 44 (egymás utáni mérések)
- 2.) 12.29.: 64; 66; 64; 68; 67; 65; 69; 65; 63; 69; 63; 67; 67; 63; 65; 67; 66; 58; 64; 65; (nem egymás utáni mérések).

Az első mérési sorozatnál a madár a parttól mintegy 25–30 méterre tartózkodott, a többi a vízimadártól távol. Az átlagos alámerülési idő 43,75 mp.

A második sorozatnál a kerцерécék (*Bucephala clangula*) között, s azokkal együtt mozgó madár a folyó közepén – a parttól 100–150 m-re – úszott, átlagos merülési ideje 66,25 mp volt. A két sorozatot összehasonlítva kitűnik, hogy azon a folyórészen, ahol sekélyebb a víz – a mederforma miatt – az átlagérték kisebb. A hajózási vonalnál a víz mélysége jóval nagyobb, s így itt az átlagérték is jóval egy percen túl van. Ezek a madarak valószínűleg a mederről szerzik a táplálékukat, melynek eredményessége nagyban függ a madár levegőkészletétől. Megfigyeléseim szerint ugyanannyi idő alatt és ugyanazon a folyószakaszon a kerцерécék kétszer is lemerülnek, míg a jegesrécék csak egyszer. A jegesrécék szinte kizárólag a folyásiránnyal szemben buktak alá, de hasonlót tapasztaltam az északi bűvárnál (*Gavia stellata*) is.

Szimuly György

Megfigyelések a kis lilik (*Anser erythropus*) viselkedéséről

Az utóbbi három évben (1987, -88, -89) feltűnően megnőtt a Hortobágyon őszi vonuláskor megjelenő kis lilikek száma. Az 1987-es nagyobb mennyiségű (max. 450 pd) előfordulásukról a Madártani Tájékoztató 1988/1–4. 35. oldalán is beszámoltam. Jelen közleményemben a kis lilikek viselkedésére vonatkozó, nagyrészt 1989 szeptember–októberi megfigyeléseimből adok közre néhányat.

A szept. 18–20 körül érkező madarak létszáma 6–10–20 pd közötti, jól megfigyelhető, hogy a családok együtt vonulnak (családonként 2 öreg és 2–5 fiatal egyed). Az első megfigyelést követően 2–3 naponként érkeznek újabb és újabb példányok, családok, melyek csatlakoznak a már itt tanyázó társasághoz. 1989. szept. 18-án (első megfigyelés) 20 példány, azaz 3 család tartózkodott Hortobágy-Halastó 5-ös taván, ezek létszáma okt. 6-ig 82 pd-ra nőtt.

Kora hajnalban a csapat az éjszakázóhelyként is szolgáló tóról elrepül táplálkozni, a halastavaktól K-i irányban. Délelőtt 9,30–10,00 között kezdenek visszaérkezni, kisebb, 10–15 pd-os csoportokban. A száraz tófenék nappalozó-pihenőhelyként szolgál ilyenkor. Feltehetően a reggeli táplálkozóhely környékén ivási lehetőségük is van, mert a lecsapolt mederbe megérkezve nem sietnek a halágyhoz, pangó vizekhez, hanem inkább a tófenék száraz foltjain sarjadó növényzetet (keserűfű, kakaslábfű) csipegetik, majd elülnek pihenni.

Táplálkozás közben a családok szorosan együtt vannak, de az egész csapat is jól összetart. Idegen családok összekeveredésekor gyakori a civódás. Az öreg madarak a családjukhoz túl közel kerülő fiatalokat gyakran megrohanják és erős szárnycsapkodással, csipésekkel elverik. A gyorsan mozgó, táplálkozás közben pillanatra sem megálló csapatban nem tudtam egyszer sem megállapítani azt a kritikus távolságot, melyet a különböző családok tagjai civakodás nélkül nem léphetnek át.

Érdekes, hogy a tófenék sekély vizeit, még ha azok 100 méternél közelebb voltak is, alacsony repülésben közelítik meg, ivás, vagy rövid fürdés céljából.

A halastavon tartózkodó kis lilikek késő délutánig sem hagyják el zavartalan pihenőhelyüket, de előfordult, hogy az alkonyati kihúzás is elmaradt, bizonyára azért, mert a tófenéken sarjadó friss növényzet elegendő táplálékot ad számukra.

Október elejéig–közepéig más vadlúdfajokkal alig keverednek, de amikor beindul a nagy lilikek erős vonulása, akkor már olyan erőssé válik a keveredés, hogy a kis lilikek pusztá észlelése is nehéz.

Míg a természetes környezetben (szikes gyepek, rét, mocsár, árasztás) és a vetéseken tartózkodó kis lilikek megfigyelése nagyon problémás, addig a halastavak gátjaira épített új megfigyelőtornyainkból, teleszkóp segítségével jól lehet mérni a lecsapolt tavakra bejárók állományát. A tornyokból nemegyszer 200–300 méterről is zavarás nélkül szemlélhettem őket és számos hazai, külföldi megfigyelőnek megmutathattam a kis lilikek terepi felismeréséhez szükséges összes bélyeget: mozgásuk, fejforma, a nyak és a csőr rövidege, szárnyának hosszú-

sága, testnagyságának összevetése más vadludakkal, illetve viszonyítás a jelenlévő sirályok, vadrécék, varjak nagyságához. Jó nagyítással, kedvező fényviszonyok mellett a sárga szemgyűrű már 400 m-ről is látszik.

Dr. Kovács Gábor

Vörös vércsét (*Falco tinnunculus*) „támadó” pityerek

1989. okt. 9-én borult, esős időben jártam a Nagyiváni-pusztán. Egy szitáló vörös vércse körül 3 apró madár röpködött, melyeket hangjuk alapján réti pityereknek határoztam meg. Szemmel láthatóan a vércsét követték és rövid rárepülésekkel próbálták zaklatni. Percek múlva már 7 réti pityer rajzott körülötte és mindaddig, amíg le nem szállt egy gémeskútra, nem tágítottak mellőle.

Dr. Kovács Gábor

Fekete harkályok (*Dryocopus martius*) revirharcának megfigyelése

1988. március 20-án Béla-tanya körzetében (Csatár, Zala megye) fekete harkályok általunk revirharcnak tulajdonított viselkedését figyeltük meg 10,00–10,15 h-kor, napos, szélcsendes időben, öreg, tölgyekkel elegyes bükkösben.

Két hím egymást követve egy fa ellenkező oldalára szállt, imponáló viselkedést tanúsítottak, majd egy kb. 40–50 méternyire lévő másik fára szálltak. Ezt három ízben sikerült megfigyelnünk, utána beszálltak a közeli, fiatal fenyvesbe.

A fatörzsre alacsonyan, kb. 1 m-es magasságba ereszkedtek, ellentétes oldalra. Kis kiválás után egymás felé húzódtak, farkukat, szárnyukat rázták, nyakukat nyújtották, egyet-kettőt felfelé léptek a fatörzsön (kivételesen lefelé is), ritkán halk hangot hallattak. Egy-egy ilyen mozgássor néhány másodpercig tartott. Az egyik fán ezt négy perc alatt 12-szer ismételték. A törzsön bizonyos magasságot (kb. 3 m) elérve másik fára szálltak át. Közben egymással ellenkező irányból még két fekete harkály hangját hallottuk.

Sziva Ferenc – Varga Gábor

Megfigyelések az ugartyúk (Burhinus oedicnemus) fiókaneveléséről és a fiókák viselkedéséről

1988-ban egy pár ugartyúk ismét kétszer költött a HNP-hez tartozó Nagyiváni pusztán. A májusi költésből származó fiatalok a kikelés színhelyének tágabb környezetében maradtak egész nyáron. Július 26-án a korábbi fészek közelében (kb. 40 m-re) egy újabb fészekalj került elő, amely csak augusztus közepére kelt ki. Ennek a második költésnek a fiókait az ugartyúk úgy szőlván a szemem láttára nevelték, hiszen a lakásom tornácáról tudtam őket figyelni, a madarak legkisebb zavarása nélkül.

Legfontosabb megfigyelésem az volt, hogy mindkét madárszülő vezeti és eteti a fiókákat, még a repülős kor elérése után is. Az etetés alapos szemmeltartása közben észrevettem, hogy egy-egy szülő csak egy-egy fiókát etet, nem cserélik össze őket. Ezt a jelenséget pelyhes korukban és a kitollasodás után többször is megfigyeltük, aug. 31-én pl. Széll Antal MME tagtársammal is. A táplálékkal futva közeledő öreg madárnak elészalad a fióka, majd a földre helyezett élelmet felkapja. Csőr-ből-csőrbe való átadást nem láttam egyszer sem. Az éhes fiókák gyakran üldözik a futkosva közeledő madárszülőket, sőt, pelyhes korukban a fejük magasságáig felugrálva, szárnyukat lebegtetve koldulnak. Főleg reggel és kora délelőtt, illetve késő délután, alkonyatkor zajlik az etetés. Más napszakban ritkán láttam együtt a családot. Olykor a fiókák egyedül mutatkoztak, gyakran előfordult ilyenkor játékos verekedés is köztük. A fiatal madarak kitollasodása utáni időben is feltűnő ismertetőjele a fülüknél látható fehér folt, mely csak kb. másfél hónapos korban tűnik el.

Megjegyzem még, hogy 1988-ban 15 pár ugartyúk költéséről tudtunk a Hortobágyon. Szeptember 9-én a lakásom előtti pusztarészen 12 példány gyülekezését és feltűnő civódását, hangoskodását figyeltem meg.

Dr. Kovács Gábor

Fekete rigó (*Turdus merula*) pótszülő

1988. május 31-én kaptam egy „fészekből kiesett” fekete rigó fiókát. A rigófióka több kézen keresztül jutott hozzám, így a megtalálás helyét nem sikerült kinyomozni. A következő napokban a rigófiókát mindenféleképpen ettettem. A nyitott ablakon keresztül is kihallatszott táplálékkérő hangja. Egy hét múlva egy tojóra lettem figyelmes, amely táplálékkal a csőrében idegesen repdesett az ablak környékén. Csak csütörtökre ismerjük fel, hogy a mi fiókánknak hozhatta a táplálékot. 1988. június 9-én délután kiengedtük a már repülni tudó fiókát, melyet a tojó 5 percen belül megettetett. Ezután megjelent egy hím is, majd a fiókát elcsalták.

Andrési Pál

Többnejűség az örvös légykapónál (*Muscicapa albicollis*)?

A Debreceni Erdőpuszták egyik odutelepén 1987-ben több örvös légykapó párt is megfigyeltünk. Az egyik párt már a territórium foglalásától kezdve ismertük, figyeltük. A hím és a tojó egyaránt a fészekodu körül tartózkodtak. A tojásrakás idején is a pár összetartott, a kialakított revírt őrizte. A fiókák kikelése után néhány nappal lessátorból figyeltük folyamatosan az etetések gyakoriságát, táplálékösszetételét. Már akkor feltűnt s a közben elkészült fényképfelvételek alapján teljesen bizonyossá vált, hogy az öt fiókát két tojó etette! A hímeket sem a fészek körül, sem távolabb nem lehetett megfigyelni. A két tojó egymást váltva, ritkábban egyszerre érkezett az oduhoz, s szaporán hordták a fiókáknak a táplálékot. Az öt fióka néhány nap múlva épségben elhagyta a fészket. Egyes kis énekesknél már kimutattak poliginiát (többnejűséget), s valószínűnek tartjuk, hogy ebben az esetben is ezt sikerült megfigyelni.

Dr. Juhász Lajos

Még szerencse, hogy van

GÁBRIEL®

ÁLLAMI
BIZTOSÍTÓ

ÖKOLÓGIA

A meggyvágó (*Coccothraustes coccothraustes*) táplálkozásához

1989. április 20-án a délelőtti órákban a Tököli Parkerdő területén egy meggyvágót figyeltünk meg amint a földön táplálkozott. Közelre bevárt, de amikor néhány méterre megközelítettük, a táplálékmaradványokat a földön hagyva elrepült.

A maradványokból világosan kitűnt, hogy a zsákmány egy cserebogár (*Melolontha* sp.) volt. Mivel a bogár faroknyúlványát nem találtuk meg, nem tudtuk eldönteni, hogy a közönséges cserebogár (*M. melolontha*), vagy az erdei cserebogár (*M. hippocastani*) fajhoz tartozott-e.

Szinai Péter – Zubreczki Dávid

Megfigyelések a dankasirályok (*Larus ridibundus*) táplálkozásáról a Fertő-tó környékéről

Minden év tavaszán és őszén kecskebékák (*Rana esculenta*) százazrei pusztulnak el a gépjárművek kerekei alatt a Fertő mentén húzódó közúton. Fertőrákost a Vitorlásteleppel összekötő útszakaszon alkalmunk nyílt rendszeresen megfigyelni kisebb, 4–12 pd-ból álló dankasirály csapatokat, amint az aszfalton sétálva a friss békatetemeket fogyasztották. A közeledő gépjárművek elől felrebbentek, de mindössze egy kört írtak le a nádas felett, majd visszatértek és folytatták a táplálkozást. Lassan követtünk egy pd-ból álló csapatot és azt tapasztaltuk, hogy teljesen eltakarították a dögöket. Bár mi nem figyeltük meg, bizonyos, hogy a nagy tömegben mozgó apró termetű kecskebékák közül is zsákmányoltak.

Pellinger Attila – Turi Zoltán – Kondor Katalin

Adatok a gyöngybagoly (*Tyto alba*) táplálkozásához költési időszakban

A baglyok fészkeléséről 1988. áprilisában szereztünk tudomást barátainkkal. A helyszíni szemle során a tanyai fészekben 7 tojást és 2 fiókat találtunk. A hím a tojónak eleinte nagyobb rágcsálókat hordott, majd a fiókák kikélese után áttért a kisebb állatokra. Meglepő, hogy a patkány elég magas százalékban szerepelt a mintában. A havonkénti megoszlás a következő:

Faj	április		május		június		összesen	
	pd	%	pd	%	pd	%	pd	%
Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	11	2,8	4	4,0	9	4,7	24	3,5
Törpe cickány (<i>Sorex minutus</i>)	11	2,8	1	1,0	3	1,6	15	2,2
Mezei cickány (<i>Crocidura leucodon</i>)	31	7,9	—	—	12	6,3	43	6,3
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	15	3,8	3	3,0	5	2,6	23	3,4
Patkány (<i>Rattus sp.</i>)	56	14,4	11	11,0	2	1,1	69	10,1
Erdei egér (<i>Apodemus sp.</i>)	60	15,4	9	9,0	12	6,3	81	11,9
Törpeegér (<i>Micromys minutus</i>)	11	2,8	2	2,0	4	2,2	17	2,5
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	29	7,5	2	2,0	24	12,6	55	8,1
Kósza pocok (<i>Arvicola terrastris</i>)	—	—	1	1,0	—	—	1	0,1
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	161	41,2	66	66,0	119	62,6	346	51,0
Madár (<i>Aves sp.</i>)	5	1,4	1	1,0	—	—	6	0,9
Összesen:	390	100,0	100	100,0	190	100,0	680	100,0

Zalai Tamás

Tata molnárfecske (*Delichon urbica*) állománya

1988. május–június időszakában időszakában molnárfecske felmérést végeztem a 25 ezres lakosú városban. A lakott területet az Öreg-tó, Cseke-tó és az Által-ér tagolásával 3 körzetre osztottam:

1. Nyugati városrész (Tata) – a területnek kb. 40 %-a. Az épületek többsége kertes ház, de számottevő a 3–4 emeletes tömbök és épülő lakótelepek aránya is. Erre a területre esik a tatai vár is, melynek bolthajtásaiban 160 egykori fészkek maradványait találtam, de ezeknek már csak kis része látható többé–kevésbé megrongálódva és csupán 2 lakott fészket tudtam felvenni a listára.
2. Északi városrész (Tóváros) – a területnek kb. 40 %-a. Kertes családi házak és 3–9 emeletes tömbházak mintegy fele–fele arányban épültek a területen. Ide soroltam a városközpontot és a Fényes-fürdőt is.
3. Keleti városrész (Kertváros) – a terület 20 %-a. Az épületek túlnyomó része kertes családi ház.

A számlálásba az épen talált és az épülőfélben levő fészkeket vettem bele. Az emeletes házakat minden oldalról, a családi házakat csak az utcafront felől (többnyire 3 falat) néztem át, így valamivel kevesebb fészekszámot kaphattam a ténylegesénél.

Eredmények:

1. Nyugati városrész: 483 fészkek (a legtöbb –53– fészkek egy 6 lépcsőházas 4 emeletes tömbházon volt).
2. Északi városrész: 473 fészkek (a legtöbb –44– fészket egy 8 lépcsőházas 4 emeletes tömbön találtam).
3. Keleti városrész: 105 fészkek.

Összesen tehát 1061 fészket számoltam Tata területén, melyeknek 76,2 %-a épült tömbházra.

Musicz László

Kakuktojás egy mesterséges fészekoduban

1988. április 23.-i ellenőrzésem során egy B mintájú eternit oduban, amely 120 cm magasságban volt kihelyezve a farkaszigeti ERTI arborétumában, öt darab széncinege (*Parus major*) tojást találtam. Ekkor a fészekben széncinege kotlott. Három nappal később a fészek egy mezei veréb (*Passer montanus*) tojással gyarapodott. A fészekről most mezei veréb repült le. Május 4-én a fészekben három mezei veréb tojást, öt széncinege tojást és legfelül egy kakuktojást találtam. A kakuktojáson alig észrevehető horpadást és ezt körülvevő hajszálrepedéseket találtam, ami arra enged következtetni, hogy a madár, mivel teljes egészében nem fér bele az oduba, a tojást valahogy belepottyantotta. Május 16-án már tíz széncinege tojás, három mezei veréb tojás és a kakuktojás alkotta a fészekaljat. A fészek újra gazdát cserélt, most széncinege kotlott rajta. Május 20-án keltek ki a mezei veréb fiókák. A három tojásból egy bezápult, így csak két fióka kelt ki. A széncinege tojásokból május 23-án keltek ki a kis cinegék, számszerint hat, mert négy tojás ezek közül is záp volt. Sajnos a kakuktojás is bezápult. Május 25-én és június 4-én ellenőriztem még az odut. A cinege felnevelte és kiröpítette a kikelt fiókákat. Június 4-én már csak üres fészket találtam.

Barati Sándor

VEGYES HÍREK

Albino füstifecske (*Hirundo rustica*)

Kömlő község belterületén 1988. augusztus 5-én teljesen fehér füstifecskét figyeltem meg. A madár természetesen viselkedett, fajtársai nem bántották.

Ambrus Béla

Rendellenes színezetű tőkés récék (*Anas platyrhynchos*) Szombathelyen

1988. október 13-án a szombathelyi Csónakázó-tó nyílt vízfel-színén 250–300 tőkés réce társaságában hat rendellenes színezetű madarat figyeltünk meg. Két példányt 4–5 méterről, a többi négyet kb. 20 méterről azonosítottunk. A madarak a dr. Bankovics Attila által azonosított *Anas platyrhynchos* „Ca-yuga” típusú mutációs formával egyeztek meg. Teljes tolla-zatuk feketés olajbarna volt, kivéve a kiterjedt, s messziről látható begyfoltot.

Ambrus Béla – Tóth Zoltán – Ádám Zsolt – Széles Tamás

Rendellenes színezetű füstifecske (*Hirundo rustica*) megfigyelése Fertőrákoson

1988.08.13-án a MME Soproni HCs. gyűrűzőtáborában a reg-geli órákban figyeltünk fel egy fiatal füstifecskére, mely már távolról, szabad szemmel is feltűnően világos színű volt. Táv-csővel alaposan szemügyre véve megállapítottuk, hogy nem albinizmusról van szó. A madár alapszínezete sárgás piszkos-fehér, fején és torkán a normális színek igen halvány nyomaival. Testnagysága és formája normális volt. A madár kb. 20 parti-

ill. füstifecske társaságában egy háztetőn ült, időnként felrepült és visszatért. A többi fecske nem viselkedett fele szemben agresszíven. A madarat a Fertő-tavi vonuláskutató tábor résztvevői figyelték meg.

Hadarics T. — Moggyorósi S. — Pellinger A.

Karvaly (*Accipiter nisus*) tragédia

1988. november 8-án Ásotthalmon, az Erdőgazdasági Szakmunkásképző Intézet ebédlőjének közel 10 négyzetméteres ablaküvegének repült, zsákmányát üldözve egy tojó karvaly. A zsákmány, egy szőlőrigó, rögtön elpusztult, a karvaly néhány órával később.

Andrési Pál

A meggyűrűzött hófajdok párvalasztása

A madarak gyűrűzése évtizedek óta elterjedt vizsgálati módszer a madárvonulások kutatásában. A hagyományos, fémgyűrűs jelölés mellett az utóbbi évtizedekben egyre gyakrabban alkalmazták a színes gyűrűs jelölést is, ami lehetővé teszi a madarak nagy távolságból történő egyedi azonosítását. A színes gyűrűzés váratlan veszélyforrására hívja fel a figyelmet L.M. Brodsky, aki szerint a színes gyűrűkkel megváltoztatjuk a hímek rangsorát, és befolyásolhatjuk párvonzó képességüket.

A hófajdok (*Lagopus mutus*) északon költő madarak, tollazatuk télen fehér, míg az év többi részében testük terepszínű. A hím és tojó hasonló, azonban a hímek feltűnő vörös bibircset hordanak a szemöldökük felett, ami a tojóknak hiányzik. A kutató a kanadai hófajdok szemöldökbibircseinek szerepét vizsgálta a párvalasztásban, és a vizsgálat első évében megfigyelte, hogy a legnagyobb és legfeltűnőbb vörös szemöldökbibircsű hímek bigámok voltak, azaz két tojóval párosodtak, míg a kisebb, feketés bibircsű hímek monogámok voltak, vagy pár nélkül maradtak. Miért sikerült a vörös bibircsű hímeknek

több tojóval párosodnia, mint a többi hímnek? A kutató szerint a vörös szín a hímek minőségét jelenti, ugyanis a párválasztást megelőzően a hímek párharcot folytatnak, és ekkor egymás szemöldökbibircseit próbálják csípkedni. A megsérült bibircs elveszti vörös színét és megfeketedik. Az ép, vörös szemöldökbibircs egyrészt vonzó a tojóknak, másrészt egyértelműen jelzi viselőjének a rangját a többi hím felé („engem nem tudtok megcsipegetni”).

Ezután a kutató színes gyűrűvel jelölte meg a hófajdokat, és a második évben meglepve tapasztalta, hogy a hófajdok párválasztása megváltozott, mert a bigám hímek kivétel nélkül a vörös gyűrűt kapott hímek közül kerültek ki, míg a más színnel jelölt hímek monogámok voltak. A szemöldökbibircs korábbi egyértelmű szerepe eltűnt a szaporodási sikeresség meghatározásában. Viszont a jelölt csoportban a fészkelési sikeresség kb. 1,5-ször magasabb volt, mint a más színnel jelöltben. A feltűnő színű gyűrűk valószínűleg hasonló funkciót töltenek be, mint a szemöldökbibircsek, így azt jelzik „ilyen sok helyen nem tudtunk megcsipegetni”. A vizsgálat fontos tanulsága, hogy a vörös szín jelzőértéke nem korlátozódik a szemöldökbibircsekre, hanem más testrészeken elhelyezkedő bélyegekkel összegződik. Így az a meglepő, hogy az evolúció mindeztidáig nem produkált a jelenleginél sokkal vörösebb hófajdokat. (Animal Behaviour 36: 662-667)

Dr. Székely Tamás

Kapcsolat . . .

A természetvédelem és a vadászat korunk egyik legexponáltabb gondolatait és problémáit foglalja össze. A természetvédelem és a vadászat egymástól elválaszthatatlan: örökös harc és örökös küzdelem.

Az élelemlánc törvényszerűségét soha senki nem tudja megváltoztatni, csak a helyi kártevésekkel az ember – a vadász – módosulásokat iktathat be. Ennek az élelemláncnak a vadászszal azonos jogú tagjai a ragadozók is, hiszen már az ember megjelenése előtt ennek a láncnak a csúcán álltak.

A természet mindig és mindenütt az örökös egyensúlyra törekszik, s ezt meg is valósítja. Az egyensúly megteremtésére fordított energia valaminek, valakinek a rovására megy. A természetben minden szinten „kifelé” semleges állapot uralkodik. Ez a semleges állapot az egyensúly biztosítója.

Az ember („a vadász”) ezt az egyensúlyt rövid idő alatt megtudja bontani. Például 1938-ban a Magyarországon kilőtt néhány madárfaj adatai: 34.362 fűrj, 15.251 szalonka, 4.118 sas, 3.580 sólyom, 6.159 gatyás ölyv, 9.766 rétihéja, 14.497 karvaly.

A felsoroltakban természetesen nincs benne a vadászok által elejtett és soha be nem diktált adat! Mindez annak ellenére történt, hogy a Madárvédelmi Tízparancsolat napvilágot látott: az 1938/39-es Vadászati Utmutatóban, Nikolits György szerkesztésében. A Madárvédelmi Tízparancsolatot Warga Kálmán, a Magyar Királyi Madártani Intézet főadjunktusa írta.

Részlet a Tízparancsolatból:

„ne vedd célba az ártatlan madarat mert elég, ha azok a természetben és a múzeumokban vannak meg, de nem okvetlen szükséges, hogy azok a te saját gyűjteményedet is gyarapítsák.

A kócsagot, sólymot, saskeselyűt, vagy a természet más pusztulásnak indult nemes kincsét viszi feléd lenge szárnya: – végy erőt vadászszenvedélyeden, mondj le gyönyörű trófeádról és lövés helyett vigyázzállásban tisztelegve üdvözzöld a fejedelmi szárnyast, hogy kíméletünkről még a késői utókor számára is eleven tanuságot tehessenek majdani ivadékaik.”

Gondolom, hogy vannak és sajnos lesznek is olyanok, akik ezt a Tízparancsolatot nem veszik komolyan. Pedig a természet mindent csak komolyan tud venni!

Dr. Bencze Lajos ny. egyetemi tanár az 1988.VI.24-én az Élet és Tudományban megjelent írásában („A vadállomány veszjelzése”) egyértelműen tudomásunkra hozta, hogy a veszély reális és közeli. A ragadozók eltűnése, kipusztulása nem előnyös, sőt hátrányos a vadászható fajok szempontjából is. A ma még vadászható fajok is közvetlen veszélyben vannak, hiszen minden élőlény – kivétel nélkül – fontos szerepet tölt be a természet

egyensúlyában, ezért a vadász ne csak saját érdekeit nézze. Gondoljon a vadász a holnapra, a következő évtizedekre és évszázadokra is. Rohamosan romlanak környezetünkben a természetes élőhelyek és ha mindezt még puskával is elősegítjük, akkor unokáink biztosan nem fogják látni a természet ezen csodáit.

Ahol az ember megjelenik, ott a természet átalakítása – RONGÁLÁSA – automatikusan bekövetkezik. Az az iszonyatos szeméthalmaz, amit a civilizált ember kijuttat a természeti környezetbe, az már borzasztó! A kapcsolat, amely a Magyar Madártani Egyesület Szolnok megyei Csoportjával létrejött az abból ered, hogy céljaink egybeesnek. Bár sokan ezt nem így látják, de ők az összefüggéseket nem a teljes egészre vonatkoztatják! De feladni nem szabad a közös munkálkodás szükségességét. Kapcsolatunk felhőtlen. Reméljük az is marad annak ellenére, hogy késő ősztől február végéig sok ragadozómadár telet a szolnoki síkságon.

Sasvári András

Sarkvidéki vadlibák költése az átvonuló, illetve telelőhelyen – felhívás a pusztai megfigyelőinkhez –

Egy érdekes dolgozat látott napvilágot az apácalúd svédországi megtelepüléséről, K. Larson és munkatársai tollából az Ornis Scandinavica egyik legutóbbi számában (19. kötet, 3. füzet 182–189 p.).

Az apácalúdnak három költő populációja van: az egyik Grönland északi partjának szikláin, a másik a Spitzbergen szigeten Norvégiától északra, a harmadik a Nyugat-Szibériától északra fekvő Novaja Zemja szigetén. Mindhárom csoport az Északi tenger partvidékén telet, a legkeletibb populáció Hollandiában, és tavasszal a Balti tenger Gotland szigetén át vezet a vonulásuk Szibéria felé. A svéd Gotland szigeten jó legelőt találnak, ahol a tojásrakáshoz szükséges energiát begyűjthetik, mert a rövid sarkvidéki nyár elején a tundrán nincs még elég táplálékuk, de korán kell költeniök, hogy a kislibák a nyárközép gazdag legelőjén nőjenek nagyra. Gotland szigetén 1911 óta figyelik az

átvonuló libákat de költést – egyetlen költő párt az ott átnyaraló néhány száz apácalúd között – csak 1971-ben észleltek először. 1975-ben ismét költött ott egy pár, majd a következő években 7, azután 8, 9, 15, 50, 65, 125, 225, majd 325 pár: 1985-ben nem kevesebb mint 450 pár fészkelte Gotlandon! A szerzők kikövetkeztették (a sikeres költések adatait meg populáció-gyarapodási modell-egyenleteket használva), hogy ez a páratlan gyarapodás nemcsak az első telepések utódaiból, hanem később odavonzott újabb sarkvidéki átvonulókból is regrutálódott. A szerzők nem tudják mi az oka ennek a szokatlan áttelepedésnek; több elmélet között a teelő vadludak számának Európa-szerte való hatalmas növekedését is említik. Magyarországon az apácalúd igen ritka vendégként jelenik meg, de arra van néhány adatunk, hogy a leggyakoribb alföldi teelő-átvonuló vadlúd, a nagy lilik átnyaraló példányai között egy-egy pár fészkelést kísérelt meg. Így magam 1942 május végén (Aquila 46: 451, 1942) egy átnyaraló párt figyeltem meg; ugyanazt a párt Schenk Jakab még az év június 17-én is fészkelésre gyanús körülmények között találta. Beretzk Péter (Aquila 59/62: 21, 1952/1955) pedig a szegedi Fehértó körül 1948-ban egy hat kisludat felnevelő párról tudósít. Ezért a hortobágyi, kiskúnsági, békési, szegedvidéki megfigyelőknek különös figyelemmel kellene kísérniök az átnyaraló lilikeket, hogy az esetleges költési kísérletüket idejében dokumentálják.

Udvardy Miklós

TARTALOMJEGYZÉK

	oldal
Ambrus Béla: Albino füstifecske (<i>Hirundo rustica</i>)	57
Ambrus Béla: Ugartyúk (Burhinus oedicnemus) tömeges őszai gyülekezése	46
Ambrus Béla—Tóth Zoltán—Ádám Zsolt—Széles Tamás Rendellenes színezetű tőkés récék (<i>Anas platyrhynchos</i>) Szombathelyen	57
Andó Csaba—Török Zoltán: Sárszalonka (<i>Gallinago gallinago</i> és kis sárszalonka (<i>Lymnocyptes minimus</i>) megfigye- lések	20
Andrési Pál: Ujabb daru (<i>Grus grus</i>) megfigyelések Gyomá- ról és a Dél-Alföldről 1981—1987 között	21
Andrési Pál: Fekete rigó (<i>Turdus merula</i>) pótszülő	51
Andrési Pál: Macskabagoly (<i>Strix aluco</i>) tragédiája	12
Andrési Pál: Karvaly (<i>Accipiter nisus</i>) tragédiája	58
Bali József: A veszprémi Haskovo-úti garázstelep madárfau- nája	43
Bali József: Bütykös hattyú (<i>Cygnus olor</i>) adatok a Bala- tonról	25
Barati Sándor: Kakuktojás egy mesterséges fészekoduban . .	56
Bóday Barna: Hajnalmadár (<i>Tichodroma muraria</i>) a Misina- tetőn	15
Bodnár Mihály: Fülekkuvik (<i>Otus scops</i>) megfigyelése a Hortobágyon	23
Bodnár Mihály: Réti fülesbaglyok (<i>Asio flammeus</i>) fészke- lése 1988-ban a Hortobágy északi pusztáin	22
Dr. Bókay Bátor: A barátposzáta (<i>Sylvia atricapilla</i>) térhó- dítása Budapest belterületén	38
Dénes Péter: Sarki buvár (<i>Gavia arctica</i>) a balatonfűzfői öbölben	26
Dobrosi Dénes: Ártéri élőhelyek védelme Magyarországon	5
Duska Zoltán—Oláh Sándor—Szalay Kornél: További ada- tok a füstös réce (<i>Melanitta fusca</i>) inváziószerű előfor- dulásáról az 1985/86-os télen	17

Ecsedi Zoltán—Szondi László: Pehelyréce (<i>Somateria mollissima</i>) a Hortobágyon	35
Dr. Faragó Sándor: Összefoglaló jelentés a Gönyü—Szob közti Duna szakasz (1791—1708 fkm) 1987. aug.—1988. ápr. időszakának vízimadár megfigyeléseiről	27
Hadarics T.—Mogyorósi S.—Pellinger A.: Rendellenes színezetű füstifecske (<i>Hirundo rustica</i>) megfigyelése Fertőrákoson	57
Jakab Béla: Fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>) adatok 1987. és 1988-ból	13
Janisch Miklós: Feketetorkú szürkebegy (<i>Prunella atrogularis</i>) tavaszi átvonulás közben Magyarországon.	34
Dr. Juhász Lajos: Többnejűség az örvös légykapónál (<i>Muscicapa albicollis</i>)?	51
Kalivoda Béla: A budapesti Cinkotai-kiserdő fészkelő faujánának felmérése	18
Kertész László: Szalakóta (<i>Coracias garrulus</i>) fészkelési adatok.	17
Király Gergely: Érdekességek 1988 őszén Dombóvár Békátón	16
Kosznai Norbert: Széncinege (<i>Parus major</i>) fészekanyaggyűjtő tevékenysége	45
Dr. Kovács Gábor: Szuharbújó (<i>Cisticola juncidis</i>) megfigyelése.	36
Dr. Kovács Gábor: A cigány-csaláncsuc (<i>Saxicola torquata</i>) és a házi rozsdafarkú (<i>Phoenicurus ochruros</i>) terjeszkedése a Hortobágyon és környékén	42
Dr. Kovács Gábor: Vörös vércsét (<i>Falco tinnunculus</i>) „támadó” pityerek.	49
Dr. Kovács Gábor: Megfigyelések az ugartyúk (Burhinus oedicnemus) fiókaneveléséről és a fiókák viselkedéséről	50
Dr. Kovács Gábor: Megfigyelések a kis lilik (<i>Anser erythropus</i>) viselkedéséről.	47
Lazányi István: Széncinegék (<i>Parus major</i>) különös fészekanyaggyűjtése.	45

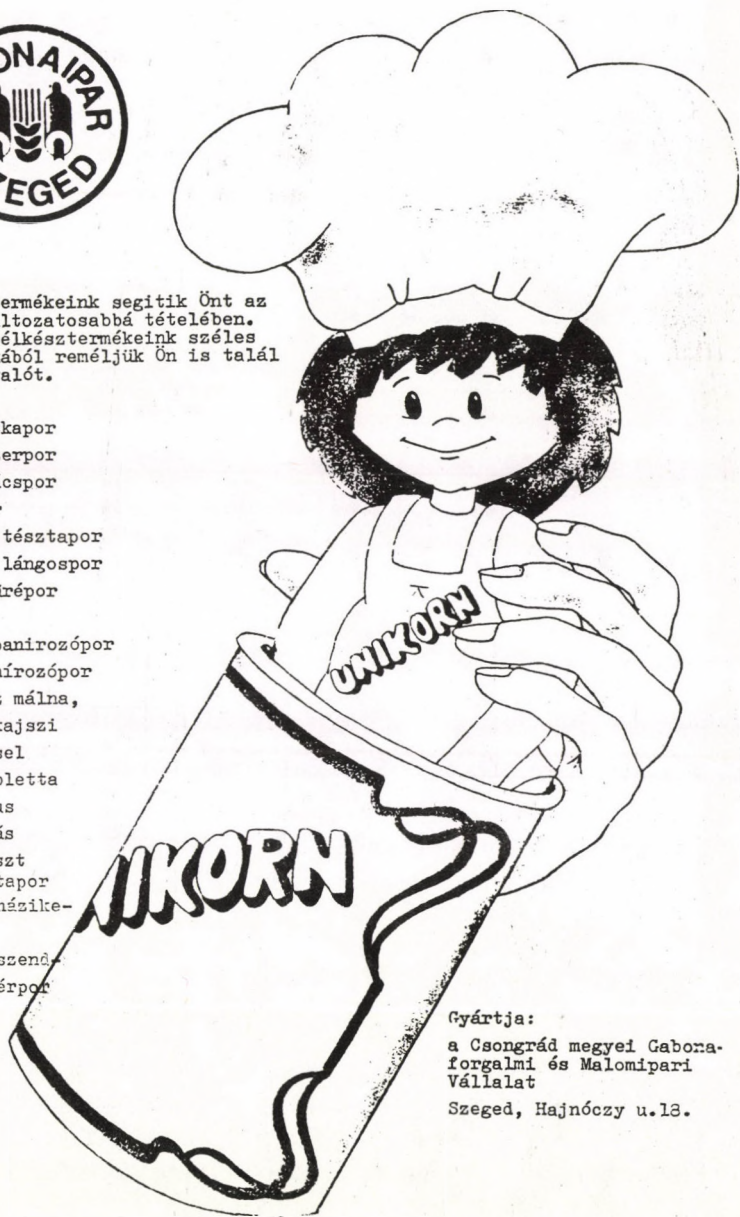
	oldal
Lendvai Gábor: Faunisztikai megfigyelések a Mezőföldön	23
Molnár István: Áttelelések, korai érkezések 1987/88.	33
Molnár László: Kékcsőrű réce program	3
Molnár László: Vízimadár kutatás	4
Musicz László: Ritka madarak megjelenése a Ferencmajori halastavakon	37
Musicz László: Tata molnárfecske (<i>Delichon urbica</i>) állománya	55
Palkó Sándor: Bonelli füzike (<i>Phylloscopus bonelli</i>) Keszthely határában.	41
Pellinger Attila—Turi Zoltán—Kondor Katalin: Megfigyelések a dankasirályok (<i>Larus ridibundus</i>) táplálkozásáról a Fertő-tó környékéről	53
Dr. Ruzsik Mihály: Fenyőszajkó (<i>Nucifraga caryocatactes</i>) előfordulása Salgó-vár környékén	25
Sasvári András: Kapcsolat	59
Schmidt Egon: A kormorán (<i>Phalacrocorax carbo</i>) állománynövekedése a dinnyési megfigyelések tükrében. . .	40
Dr. Székely Tamás: A meggyűrűzött hófajdok párválasztása	58
Szimuly György: Jegesréce (<i>Clangula hyemalis</i>) merülési idők vizsgálata.	46
Szinai Péter—Zubreczki Dávid: A meggyvágó (<i>Coccothraustes coccothraustes</i>) táplálkozásához.	53
Sziva Ferenc—Varga Gábor: Fekete harkályok (<i>Drycopus martius</i>) revirharcának megfigyelése	49
Turi Zsolt: Ujabb bütykös ásólúd (<i>Tardona tardona</i>) megfigyelés a Hortobágyon	35
Udvardy Miklós: Sarkvidéki vadlibák költése az átvonuló illetve telelőhelyen — felhívás a pusztai megfigyelőinkhez	61
Varga György: Kígyászölyv (<i>Circaetus gallicus</i>) pusztulása a Fejér megyei Sárréten.	9
Varga Zsolt: Ragadozómadár-felmérés az Aggteleki Nemzeti Parkban és környékén (1987–88)	9

	oldal
Varga Zsolt: Csigaforgató (<i>Haematopus ostralegus</i>) Budapesten	15
Vizslán Tibor: Urbanizálódó füleskuvik (<i>Otus scops</i>)?.....	40
Zalai Tamás: Adatok a gyöngybagoly (<i>Tyto alba</i>) táplálkozásához költési időszakban	54
Zeke Tamás: Laposcsőrű víztaposó (<i>Phalaropus fulicarius</i>) előfordulása a Hortobágyon	38

UNIKORN termékeink segítik Önt az étrend változatosabbá tételében. Konyhai félkésztermékeink széles választékából reméljük Ön is talál kedvére valót.

Grízgluskapor
Fehérfinzpor
Tejeskalácspor
Beiglipor
Krumplis tésztapor
Krumplis lángospor
Krumplipürépor
Fánkpor
Párizsi panírozópor
Bécsi panírozópor
Tejbegriz málna,
eper és kajszii
ízesítéssel
KONDI tableta
Diabetikus
búzakorpás
kenyérliszt
Palacsintapor
Szügedi házike-
nyérpor
Szügedi szend-
vicsskenyérpor

Gyártja:

a Csongrád megyei Gaboma-
forgalmi és Malomipari
Vállalat

Szeged, Hajnóczy u.13.

A Liget folyóirat a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, a Magyar Hitel Bank Művészeti Alapítványa és mások támogatásával országos pályázatot hirdet a nyárra

KÖZÉPISKOLÁSOK ÉS EGYETEMISTÁK — VALAMINT TANÁRAIK SZÁMÁRA

A pályázat célja az ökológia és a kultúra kapcsolatának erősítése, a harmadik évezredben alkotó értelmiség szemléletének formálása —

kulcsszava az EGÉSZ-SÉG.

A 15 gépelt oldalnál nem terjedelmesebb dolgozatok - bármilyen konkrét jelenséget elemeznek is a fizikátóla történelemig vagy az irodalomtól a testnevelésig - a következő kérdésre feleljenek:

HOGYAN, MILYEN SZELLEMBEN ŐRIZHETŐ MEG AZ ÉLET, A VILÁG EGÉSZ- SÉGES MŰKÖDÉSE - MI MŰLIK RAJTUNK?

A pályázók középiskolások és másik kategóriában egyetemisták, főiskolások lehetnek. A pályamunkák jellege szerint mindkét csoportnál megkülönböztünk még egyedül és tanári együttműködéssel készült műveket. Az ilyenképpen 4 kategóriába rendezett dolgozatok műfaja, hangvétele, formája tetszőleges. A tanári közreműködéssel készült pályázatokhoz megjegyezzük, hogy az interjútól a tanári kommentárral kiegészített munkáig bármilyen formát szívesen látunk, és az egyedi megoldásokat külön értékeknek tekintjük. Hangsúlyozottan értékeljük továbbá minden dolgozatnál a helyi tények felhasználását.

A legjobb dolgozatok szerzőit 3 000 - 10 000 forinttal jutalmazzuk, s kellő érdeklődés esetén terveink szerint

100 díjat osztunk ki.

A bíráló bizottság tagjait a szakmák legjobb képviselői közül kérjük föl. A közlésre alkalmas írásokból válogatást adunk a Liget számaiban. A névvel és címmel ellátott pályázatokat 1990. szeptember 15-ig kérjük a Liget szerkesztőségébe küldeni: Bp, 1122 Gaál J. 70.

A pályázat részletes bemutatása a Liget június elején megjelenő nyári számában olvasható.

„LIGET: védelme földünknek. Őrzése a Természet és az Ember egységének. Szeretete annak, amit eviláginak mondunk.”

„A L i g e t a társadalom ökológiai — azaz együttélési — zavaaraival, a szellemi és erkölcsi környezetszennyezés lelki mechanizmusaival kíván szembeállítani egy eszményt.”

„A liget a bölcsesség forrásának helye ... Életadó, életben tartó, teremtő aranyút.”

Liget

Az évszakonként megjelenő irodalmi és ökológiai folyóirat a hírlapárusoknál kapható, de megrendelhető a kiadónál is. Ha Ön rózsaszín pénzesutalványon felad 200,— forintot — vagy ennél többet, amilyen mértékben támogatni tudja a Ligetet —, pártoló tag lesz, és egy évig elküldjük címére a lapot. A minden

Címzett:	Egészség egyesület
Rendelési hely:	Budapest, 114
	1525 Postán maradó

postahivatalban díjmentesen elvehető pénzesutalványt szíveskedjék az alábbi formula szerint kitölteni:

A LIGETET AZ ELŐFIZETŐK SEGÍTSÉGÉVEL TARTJUK FÖNN!

A Liget műhelyében könyvek is készülnek, ezek kaphatók a nagyobb könyvesboltokban és megrendelhetők ugyanazon a címen, amelyen a folyóirat. Könyveinkből ajánljuk:

Megérett az idő /Ökológiai olvasókönyv/	128.- Ft
Haláljelek /néprajzi tanulmányok/	78.- Ft
Magyar Családi Kalendárium/1990	80.- Ft

Kizárólag belső terjesztésre.
Felelős kiadó: Péchy Tamás
Statisztikai Kiadó Vállalat
Felelős vezető: Beleczy Benedek igazgató
Nyomdaüzem – 66-42-41-0417-0

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1990. július–december 3-4. szám

MAGYAR MADÁRTANI ÉS TERMÉSZETVÉDELMI EGYESÜLET
1121 BUDAPEST, KÖLTŐ UTCA 21.

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

IRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
A BÜBOSBANKA VÉDELME ÉRDEKÉBEN!

Ha Egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit is ez
évben a búbosbanka védelméért, máris felbecsülhetetlen segítsé-
get kapott a magyar állomány!

Vízimadár kutatás

Magyarország az 1960-as évek közepétől vesz részt a nemzetközi vízimadár kutatásokban. A szervezést és a beérkező jelentések feldolgozását a Madártani Intézet megbízásából 1985-től az MME Vízimadárvédelmi Szakosztálya végzi.

A munka nemzetközi vonatkozásban elsősorban a lúdalakúak vonuláskutatását, mennyiségi viszonyaik folyamatos felmérését jelenti. Ezeket az adatokat előzetes összesítés után Slimbridge-ben (Dél-Anglia) az IWRB (Nemzetközi Vízimadárkutató Iroda) dolgozza fel. A kutatási eredményekről évenkénti kongresszusokon, valamint évkönyv jellegű publikációkban számolnak be, ill. tesznek javaslatokat a vizsgálatok további menetére vonatkozóan.

Hazai viszonylatban a kutatások kiterjednek az összes vízi fajra és bizonyos mértékig a részben vízhez kötött életmódot folytató fajokra is.

1987-től a vizsgálatokat kiterjesztettük a pusztai élőhelyek madártani feltárására, ill. a vízi és pusztai élőhelyek védelmével kapcsolatos egyéb kutatásokra is. Ez utóbbi munka részét képezi az MME „Füves puszták” programjának.

Az elmúlt években több mint háromszázra emelkedett megfigyelőink száma, kik országosan közel 250 vízi és pusztai élőhelyet tartanak rendszeres megfigyelés alatt. A beküldött jelentések száma évente meghaladja a 2500-at.

A Szakosztály vezetősége örömmel venné, ha új területek felmérésébe, a már bevont területek rendszeresebb megfigyelésébe, valamint a telepesen fészkelő vízimadarak kutatásába még több tagtársunk bekapcsolódna. Részletes felvilágosítást az alábbi címen kaphatnak az érdeklődők:

Molnár László, Fülöpháza 6042. Kuskúnsági Madárvárta.

Molnár László

Kékcsőrű réce program

Mint ismeretes, az MME 1984-ben indította el a kékcsőrű réce visszatelepítési programot. A kísérlet célja, hogy megpróbáljuk újra honosítani a hazánkban csaknem három évtizeddel ezelőtt (fészkelőként) kipusztult fajt.

A kékcsőrű réce fészkelésére ma is adottak a területek, különösen a Kiskúnság területén, ahol korábban is fészkeltek. A tervezett és folyamatban lévő terület rekonstrukciók még tovább növelik a megtelepedés lehetőségét.

A törzsállomány, melynek szaporítása a fülöpházi telepen történik, Angliából (Slimbridge; Wildfowl Trust) került Magyarországra. Az első nagyobb számú szaporulatot 1986-ban sikerült elérni. 1986-1988 között összesen ötvenegy példányt helyeztünk ki a kiskúnsági tavakra, melyek hosszabb-rövidebb ideig helyben maradtak. Ezekben az években nem sikerült fészkelést bizonyítani.

Az országban adódó kékcsőrű réce megfigyelések viszont jelentősen megemelkedtek, úgy a költési, mint a vonulási időszakban. A legutóbbi észlelések 1989 október–novemberében adódtak a Tiszántúlon.

A szaporulat visszaesése miatt a legközelebbi kihelyezést 1991-re tervezzük.

A jövőbeni cél, hogy a tenyésztési technológia bizonyos módosításával mielőbb az eddiginél magasabb szaporulatot érjünk el, s ezáltal lehetővé tegyük, hogy nagy számú, évenként legalább 40–50 madár kihelyezése váljon lehetővé.

A program kihangsúlyozottan kísérleti program, igen sok eddig még sehol sem vizsgált kérdést vet fel. Ennek megfelelően az elmúlt évek bizonyos sikertelenségei nem foghatók fel kudarcként, annál is inkább, mivel a munka időtartama minimálisan is tíz évben volt meghatározva.

Molnár László

Felhívás

1988-ban indult be a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület énekesmadár-számlálási programja (Moskát and Waliczky 1988.). Lelkes tagtársainknak hála, a program eddig sikeresen működik. 1990-ben 35 útvonal felmérése történt meg, ami az 1988-as 29 útvonalhoz képest 21 %-os emelkedést jelent. A leggyakoribb 12 fajra kiszámítottuk a populációváltozás indexét is. Ezeknek alapján jelentős változás, – csökkenés – csak a sisegő füzike állományában következett be, ami ennél a fajnál betudható a vonulás üteme megváltozásának is. A többi 11 fajnál nem történt jelentős változás az elmúlt három évben.

Ezidáig csak erdővel borított élőhelyeket vettünk be a programba. Ahhoz azonban, hogy teljesebb képet kapjunk a hazai énekesmadarak állományváltozásáról, a program kereteit ki kell terjeszteni. Ennek érdekében 1991-től az összes jelentős élőhelyről várunk adatokat jó fajismerettel rendelkező tagtársainktól.

A módszer lényege megtalálható a Madártani Tájékoztató 12. évf. 118–120. oldalán, amit némiképp rövidítve itt újra megismétlek. Egy útvonal mentén kijelölünk 20 mintavételi pontot úgy, hogy a pontok egymástól legalább 200 m-re legyenek. A pontokat valamilyen módon terepen és térképen, vagy térképvázlaton is célszerű rögzíteni, hogy a felvételek az egymás utáni években is ugyanott elvégezhetőek legyenek. Minden egyes ponton pontosan 5 percig kell az összes látott, vagy hallott (éneklő) egyedet feljegyezni. Az egyedeket később párokká alakítjuk, a következő módon: 1 hím – 1 hím + tojó együtt – hím, tojó és fiatalok – 1 pár.

A számlálás időpontja változatlanul minden év május 1–20. közötti időszak. Az egyedszám-bebecsléseket a hajnali, reggeli órákban kell elvégezni, napfelkelte után kezdve max. d.e. 10 óráig. Esős, szeles időt mindenképpen kerüljünk el! Az észlelt egyedeket max. 100 m-ig regisztráljuk, hogy az egyes pontok között ne legyen átfedés.

Minden egyes felállási ponton az élőhely kódját is rögzíteni kell. A kódok az 1988 óta használt kódokhoz képest jelentősen megváltoznak, egyszerűbbé válnak. Erre elsősorban azoknak a tagtársaknak a figyelmét hívom fel, akik már régebb óta részt vesznek a programban. A módosított kódok a következők:

- 1 – nádas
- 2 – rét, legelő, esetleg elszórt fákkal vagy bokrosokkal
- 3 – mezőgazdasági területek, szántók, ugarok, illetve erdei tarvágások
- 4 – szőlősők, gyümölcsösök, kertes lakott területek
- 5 – lomboserdő, illetve vegyeserdő, ahol a lombos fák részaránya nagyobb, mint 50 %
- 5A – fiatal, cserjeszintű erdő
- 5B – záródott erdő
- 6 – tűlevelű és vegyeserdő, ahol tűlevelű több, mint 50 %
- 6A – fiatal, cserjeszintű erdő
- 6B – záródott erdő

Egy útvonal több élőhelyet is érinthet, de nagyon fontos, hogy egy pont feltétlenül csak egy élőhelyet fedjen le! Kerüljük el az egymástól élesen elváló élőhelyek határán való felállást! Hasonlóképpen egyáltalán ne számoljunk nyílt vízi élőhelyeken, és ne vegyünk bele a felmérésbe madártelepeket sem. A módszer kifejezetten szárazföldi, territóriumtartó fajok – elsősorban énekesek, galambok, harkályok, nem telepesen költő parti madarak egyedszámának felmérésére alkalmas.

Azok, akik szívesen részt vennének a programban, továbbra is a következő címen jelentkezzenek:

Waliczky Zoltán, Természettudományi Múzeum Ökológiai Kutatócsoport, 1088 Budapest, Baross u. 13.

Várom minden új jelentkezőt, az eddigi résztvevőknek pedig ezúton is köszönetemet és hálámat kell kifejeznem áldozatos munkájukért.

Waliczky Zoltán
Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
1121 Budapest, Költő u. 21.

MADÁRVÉDELEM

1990-es fészkelési adatok a Hortobágyról

Feketenyakú vöcsök – <i>Podiceps nigricollis</i>		
Csécsi-halastó	8–10	pár
Kúnkápolnási mocsár	10–12	„
Vörösnyakú vöcsök – <i>Podiceps griseigena</i>		
Hortobágyi-halastó	1–2	pár
Csécsi-halastó	2	„
Fényes-tó	1	„
Kúnkápolnás	8–10	„
Kis kárókatona – <i>Phalacrocorax pygmaeus</i>		
Tisza-tó	5	pár (Sándor I. megf.)
Szürke gém – <i>Ardea cinerea</i>		
Tiszacsege	kb. 100	pár
Tisza-tó	30	„
Derzsi-erdő	1–2	„
Kúnkápolnás	2	„
Vörös gém – <i>Ardea purpurea</i>		
H.halastó	30–40	pár
Kúnkápolnás	60–70	„
Üstökös gém – <i>Ardeola ralloides</i>		
Tisza-tó	4–5	pár
Derzsi-erdő	10–12	„
Kúnkápolnás	18–20	„
Kis kócsag – <i>Egretta garzetta</i>		
Tisza-tó	7–8	pár
Derzsi-erdő	12–15	„
Kúnkápolnás	8–10	„

Nagy kócsag – <i>Egretta alba</i>		
H. halastó	40–50	pár
Kúnkápolnás	70–80	„
Bakcsó – <i>Nycticorax nycticorax</i>		
Tisza-tó	kb. 50	pár
Derzsi-erdő	120	„
Kúnkápolnás	300–320	„
Fekete gólya – <i>Ciconia nigra</i>		
Tisza-tó	2	pár
Kanalasgém – <i>Platalea leucorodia</i>		
Tisza-tó	20–25	pár
H. halastó	180–200	„
Kúnkápolnás	140–150	„
Fekete-rét	20–30	„
Batla – <i>Plegadis falcinellus</i>		
H. halastó	3–4	pár (költési időben jelen van)
Nyári lúd – <i>Anser anser</i>		
Halastavak	50–60	pár
Angyalháza, Szelencés	7	„
Zám	8–10	„
Kúnkápolnás	60–70	„
Hamvas rétihéja – <i>Circus pygargus</i>		
Karcag	1	pár
Egyek	2–3	„
Püspökladány	1	„
Tiszafüred	1	„
Kék vércse – <i>Falco vespertinus</i>		
A Hortobágy és környéke teljes állománya:	kb. 600	pár
Fehérkarmú vércse – <i>Falco naumanni</i>		
A Hortobágy északi és délkeleti részein:	11–12	pár

Törpe vízicsibe – *Porzana pusilla*
Kúnkápólnás mocsárrétjei 8–10 pd (szól éjszakánként)

Túzok – *Otis tarda*

A HNP-n belül és közvetlen környékén számlált állománya áprilisban 179 példány volt: 55 dürgő kakas, 103 tojó és 21 fiatal kakas. Karcag és Püspökladány körzetében további 35–40 pd mutatkozott.

Kis lile – *Charadrius dubius*

Akadémia-tó 1–2 pár

Széki lile – *Charadrius alexandrinus*

Nagyszik 2–3 pár (Ecsedi Z. – Szondi L.)

Gólyatöcs – *Himantopus himantopus*

Július végén egy család (3 idei fiókával) jelent meg a nagyiváni árasztáson.

Gulipán – *Recurvirostra avosetta*

Ebben az évben sehol sem volt sikeres költése a védett területen belül. Augusztus elején 87 pd-os csapatát észleltük H. halastón, köztük 23 idei fiótalt. Ezek költőhelye ismeretlen.

Ugartyúk – *Burhinus oedicnemus*

Ágota	1	pár
Nagyiváni-psz. és szántók	6–7	„
Tiszaörs	1	„
Kúnmadarasi-puszta	2	„
Zám	2	„
Pentezug	1	„
Szelencés	2	„
Angyalháza	1	„

Székiçsér – *Glareola pratincola*

Nagyiváni-puszta	20–22	pár	(3 telep)
Kúnmadarasi-puszta	16–18	„	(2 telep)
Borzás	1	„	

Feketeszárnyú székicsér – *Glareola nordmanni*

Május végétől június közepéig 1 pár tartózkodott Nagyivántól keletre egy parlagon maradt szántón. Költése nem valószínű. Ugyanitt hibrid (*pratincola nordmanni*) egyedet is megfigyeltünk, adult példányt.

Szerecsensirály – *Larus melanocephalus*

Május elejétől közepéig 1 pár volt a Kúnkápolnási mocsárban, de a fehérszárnyú szerkők addig zaklatták őket, amíg eltűntek.

Dankasirály – *Larus ridibundus*

Kúnkápolnási-mocsár 300–350 pár

Fattyúszerkő – *Chlidonias hybrida*

H. halastó 130–150 pár

Kúnkápolnási-mocsár 160–180 „

Fehérszárnyú szerkő – *Chlidonias leucopterus*

Kúnkápolnás 50–60 pár (vegyes telepen)

Kormos szerkő – *Chlidonias niger*

H. halastó kb. 30 pár

Kúnkápolnás 80–90 „

Réti fülesbagoly – *Asio flammeus*

Angyalháza 1 pár

Nagyiván 5–6 „ (2 lucernában)

Szikipacsirta – *Calandrella brachydactyla*

Szelencés 2 pár

Kúnmadarasi-pusztá 3 „ (második költésben 5–6)

Kékbegy – *Luscinia svecica*

Halastavak és csatornáik min. 20–22 pár

Kúnkápolnás, Németéri főcsat. 3–4 „

Réti tücsökmadár – *Locustella naevia*

Német-sziget 1 éneklő pd jún-júl-ban

Fülemülesitke – <i>Luscinola melanopogon</i>		
H. halastó	1	pár
Kúnkápólnás	20–25	„
Csíkosfejű nádiposzáta – <i>Acrocephalus paludicola</i>		
Kúnkápólnás mocsárrétjei	120–130	énekző hím
Kúnmadarasi puszta kisebb mocsárrétjei	20–25	„
Nagyiváni-puszta	25–30	„
Borzás	14	„
Ecsezug (Karcag)	8	„
Kucsmás billegető – <i>Motacilla flava feldeggii</i>		
Kúnmadarasi-puszta	1	pár
Angyalháza	1	„

Konyhás Sándor – Dr. Kovács Gábor

Gyöngybagoly (*Tyto alba*) élőhelyek felmérése

1988–89-ben Veszprém- és Fejér megyében 63 településen a potenciális gyöngybagoly élőhelyek felméréssel foglalkoztam. A klasszikus költőhelyek feltárásán túl a baglyok táplálkozás-biológiája is érdekelt, s egy terület kisemlősfaunájának megismerése is leghatásosabb a bagolyköpet vizsgálatok alapján.

Az élőhely felmérés során elsősorban a templomokra, magtárakra, kastélyokra koncentráltam. A felmérés nem lehetett teljes hiszen olyan helyeket választ magának némely esetben a gyöngybagoly, amelyek korábban nem jöhettek számításba (bálakazlak, szarkafészek, lakóház, stb.). 77 templomot néztem át, melyek közül csak kettőben volt költés 46 templomba zártsága miatt be se juthat a bagoly. 14 templomban néhány éve még volt költés, 11 esetben nagy valószínűséggel nyest szorította ki a madarakat. Általában elmondható, hogy ahova bejut a nyest, ott nem marad meg a bagoly. 4 kastély padlását néztem meg. Ezek közül csak az egyik lenne alkalmas fészkelőhely, de itt sincs nyoma. Az átnézett 9 magtár közül egyben volt fészkelés. Egy másik fészkelő terményszárítóban nevelkedett, de a veszélyeztetés miatt háznál kellett felnevelni a fiókákat.

Az átnézett települések közül tízben egyáltalán nem találtam fészkelésre alkalmas helyet. 18 elpusztult madarat találtam, melyek nagy része a padlás lezárása miatt éhen pusztult.

Az adatok nem adnak okot az optimizmusta. Bár ez a faj is alkalmazkodóképességről tesz tanuságot, mégis nagy szükség lenne az ősi fészkelőhelyek aktív védelmére, mely a baglyok biztonságos bejutását, és a nyest kiszorítását célozza meg.

Fenyvesi László

Házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*) mentése

1990.06.18-án édesapám hozta a hírt, hogy a kömlői TSz. géptelepén egyik kombájn vágóasztalába befészkelte egy házi rozsdafarkú pár. Ez még nem lett volna baj, de a géppel másnap árpát kellett aratni. Másnap korán reggel a fészket a 3 tokosodó fiókával egy onnét 10 méternyire álló használaton kívüli kombájn alkalmas fedett üregébe helyeztem. A géptől eltávolodva megbizonyosodtam a mentés sikeréről, mivel a táplálékkal érkező madarak rögtön a fészek új helyére szálltak etetni. Valamennyien, akik a helyszínen voltunk örömmel vettük tudomásul, hogy a beavatkozás sikeres volt.

Ambrus Béla

Én is védett állat vagyok!

— kiálthatna fel teljes joggal egy zöld gyík, vöröshasú unka, vagy foltos nádiposzáta, akár egy védett terület kellős közepén is. Mert sajnos hajlamosak vagyunk arra, hogy egy-egy nemzeti parkot, rezervátumot csakis az ott élő ritkaságok alapján értékeljünk. Büszkéek vagyunk a kócsagokra, a kanalasgémekre, parlagi sasokra, vagy éppen a hajdúbagosi földikutyákra, de ugyanott talán észre sem vesszük a fű között surranó gyíkot, a virágokon hintázó lepkéket, az erdei és mocsári békát, a barátkát, a cserregő nádiposzátát és a listát még hosszú ideig lehetne folytatni. Magától értetődő és természetes dolog, hogy a kiemelt

fontosságú, fokozottan védett természeti értékeknek meghatározó szerepe van, több figyelmet, ráfordított energiát követelnek, mint a többiek, hiszen gyakran pusztuló állományokról, vagy éppen az utolsó fészkelő párokról, példányokról van szó. De azért soha nem szabad megfeledkeznünk az úgynevezett tömegállatokról sem, ha csak nem akarjuk, hogy előbb utóbb belőlük is ritkaság váljék, és a mai 500 forintos eszmei értékről esetleg az „előkelő”, legfelső 50.000 forintos kategóriába rúkoljanak előre. Ha az említett zöld gyík és vöröshasú unka valóban elkiabálná minden búját, baját és mi meg is értenénk, de főképpen meg is hallgatnánk őket, sok minden szóba kerülhetne. Olyan dolgok is, amelyekre egyébként talán álmunkban sem gondolnánk. Nemcsak azokról a szerencsétlen példányokról van szó, amelyek felelőtlen légpuskások céltábláinak „tizei”-ként szerepeltek, vagy amelyeket kövekkel, botokkal vertek agyon esetleg puszta szórakozásból, de nagyon sok olyan esetről is, amikor tudatosan, majdhogynem célzatosan és persze tömegesen pusztítják a ma még szerencsére talán gyakori, de ettől függetlenül védett állatokat. Idézhetnék egy a közelmúltban érkezett levelet, amelyben valaki elpanaszolja, hogy az egyik északi középhegységünkben a pocsolyákkal és benne sok ezer békalárvával teli utat éppen a szaporodási időszak közepén dózerolták el, utána pedig a munkákat nem folytatták és a területet hónapokra magára hagyták. Vajon nem lehetett volna várni egy keveset? Legalább addig, amíg a békák átalakulnak? Elsősorban nem is azért, mert az így okozott természetvédelmi kár az elpusztított ebihalakat 500 forintjával számolva akár milliókra rúghat, de netán puszta emberségből?

Ez persze csupán egyetlen példa a sok közül, de hasonlókért sajnos nem kell a szomszédba menni. Magam is nem egyszer tapasztaltam már a legteljesebb közönyt és tájékoztatatlanságot, amikor a tömegfajok védelme került szóba. A kócsag, a túzok, a kerecsen, vagy a parlagi sas az persze más, elsősorban azért, mert esetleg sokat kell fizetni miattuk. De ha akár több tucatnyi lábatlan gyíkot, barna varangyot ütnek agyon, széncinegéken, fecskéken próbálják ki a frissen vásárolt légpuskákat, ugyan kérem, ki törődik ilyen csekélységgel? Hiszen tömegfajokról van szó, jut is marad is belőlük.

Eltekintve attól, hogy az efféle okoskodás egyébként is erősen sántít, vajon meddig jut és marad ezekből az állatokból, ha ma nem vigyázunk rájuk féltő gonddal, majdnem úgy, mint az

említett ritkaságokra? Én még jól emlékszem azokra az időkre, amikor például Ócsa környékén a parlagi vipera még meglehetősen gyakori volt. Nem kellett sokáig keresgélni, ha valaki látni akart egyet. Aztán megkezdtek az élőhelyül szolgáló rövidfűvű legelők feltörését és ez a kis kígyó egyszeriben eltűnt a környékről. Budaörsön a kopár, apró dombokkal borított és egyébként papíron védett dombokon még nem is olyan rég kifejezetten gyakori volt a zöld gyík és szépen akadt haragos sikló is (fokozottan védett hüllőfajunk!). Ma, amikor hétvégeken csak úgy nyüzsögnek ott az emberek és a területet rendszeres kutya-futtató helynek, motoros gyakorlópályának használják, már mutatkozik az „eredmény”. Alig lehet találkozni haragos siklóval és a zöld gyík is nagyon megfogyott. Hogy a többi védett értékről, elpusztított madárfészekaljokról, pannonyíkokról, a letépett és elhajigált virágokról ne is beszéljünk. Legutóbb pedig – sajnos az illetékes természetvédelmi hatóság hozzájárulásával – a bokrosokat tarolták le a vitorlázó repülők kedvéért. Éppen ott, ahol az erdei pacsirták, karvalyposzáták és még sok más védett madár fészkel, ahol rendszeresen láttam az apró pannonyíkokat és az egyik, ma már néhai, bokorcsoportban haragos sikló is tanyázott. A dolog tragikomikuma, hogy a fokozott védettséget jelző tábla még napokig ott állt a letarolt, lánctalpasokkal agyonnyomorított terület közepén, míg aztán azt is eltüntette valaki.

Sebaj, mondhatnák az érdekeltek. Eddig volt a pacsirta korszak, most majd jönnek a vitorlázók. A különbség talán nem is olyan nagy, hiszen a gépek is repülnek.

Vajon jól van ez így?

Schmidt Egon

**Gépjárművek okozta madárpusztulások Kömlő és
Hevesvezekény közötti útszakaszon
1989.06.–08. hónapokban**

Június

20.	1 <i>Athene noctua</i>
21.	1 <i>Lanius minor</i>

Július

23. 2 Phasianus colchicus juv.
1 Lanius minor juv.
2 Passer montanus
1 Carduelis carduelis juv.
1 Emberiza calandra
28. 4 Phasianis colchicus juv.
1 Pica pica
3 Passer montanus

Augusztus

20. 4 Phasianus colchicus juv.
1 Burhinus oedicephalus
1 Lanius minor
2 Passer montanus
24. 2 Phasianus colchicus juv.
2 Hirundo rustica juv.
7 Passer montanus

Ambrus Béla

Két óra az itatónál

A nagy nyári kánikulák idején, gondoljunk csak az elmúlt augusztusi napok forróságára, madaraink fokozottan igénylik a friss vizet, hogy szomszédjukat oltsák és fürödjének. Ezért, ahol csak lehet, a következő nyáron is gondoskodjunk számukra itatóról. Megteszi egy földbe süllyesztett régi tepsi, vagy fotótál, amiben naponta legalább egyszer cseréljük a vizet, de még jobb, ha a kerti csapot állítjuk csöpögőre, hogy pazarlás mentesen, de azért állandóan táplálja azt a kis tócsát, ami alatta képződött. A madaraknak létszükséglet, a madarásznak viszont igazi élményt jelent a vízhez érkező tarka vendégek megfigyelése. Magam órákig el tudom nézni őket és közben a puszta gyönyörködés mellett érdekes összehasonlításokra is alkalom nyílik. Másképpen viselkedik a tócsa mellett például a fekete rigó, vagy a kis csilpcsálp-füzike, a meggyvágó, vagy a szürke légykapó, de még fajon belül is előfordulnak feltűnő egyedi különbségek. Ha pedig valaki fényképezni szeretné őket, megfelelő teleobjek-

tívvel gyönyörű felvételsorozatot készíthet, amelyek az egyes viselkedésformák rögzítésére is kiválóan alkalmasak. Lehet az itató közelében egy lessátrat készíteni, de parkokban, ligetekben, ahol a madarak hozzászoktak az állandó emberi jelenléthez, egy padon ülve is érdekes megfigyeléseket végezhetünk. A forgalom illusztrálására csupán egyetlen példát szeretnék említeni. 1990. augusztus 13-án reggel az egyik gellérthegyi itató mellett két órán át ötpercenként jegyeztem fel az érkező madarakat. A hegy általam járt részén több helyen is van víz, a szóbanforgó itató (csap alatt képződött kisebb vízállás) azonban központi helyzetű és sok év óta örvendezteti meg a madarakat a nagy nyári melegek idején. A megfigyelés reggelén is derült, meleg, szélcsendes idő volt, a hőmérséklet déli csúcspontja napok óta 35°C körül mozgott az árnyékban. Feleséggel leültünk a víztől kb. 15 lépésnyire lévő padra, ő fogta a noteszt, én a távcsövet, és amikor az óra pontosan $6,35^{\text{h}}$ -t mutatott (nyári időszámítás!), elkezdtem diktálni az érkező vendégeket. Csak azok a madarak kerültek a noteszbe, amelyek le is szálltak a vízhez. A csap egyébként egy a reggeli órákban hétköznap alig használt sétány mellett áll, a tócsa közelében sűrű bokor, körben fák és bokrok vannak. A kétórás megfigyelés alatt mindössze három esetben ment végig valaki a sétányon, ezeket az időszakokat csillaggal jelöltem meg. Összesen 17 fajt figyeltünk meg a víznél a két óra alatt, értelemszerűen a leggyakoribbakat, de korábban ugyanennél az itatónál még jó néhány egyéb fajt, például zöld küllőt, balkáni és nagy fakopáncsot, szajkót, kormos légykapót, stb. láttam. Ezek most nem „jöttek be”, de az itató mellett eltöltött két óra így is élvezetes és tanulságos volt. A cél amúgy sem a teljes madármennyiség rögzítése volt, inkább arra voltam kíváncsi, mit lehet látni ötpercenként a tócsa mellett. Üres időszak nem volt, igaz az a madár, amelyik a vége felé érkezett gyakran „átfürödté” magát a következő szakaszba is. A fekete rigók, amelyek szívesen időznek a víz mellett ivás után is, akár több egymást követő felvételben is szerepeltek. Összesen 24 egymást követő felvételt végeztünk $6,35^{\text{h}}$ és $8,35^{\text{h}}$ között, az eredményeket az alábbi összeállítás mutatja:

A 24 felvételen a leggyakrabban (15 felett) szerepeltek a meggyvágó (19), a barátposzáta és a házi veréb (18–18), a fekete rigó (17), valamint a csilpcsalp-füzike és a zöldike (16–16). Ez körülbelül megfelel a gyakorisági arányuknak az adott időszakban a Gellérthegyen.

Schmidt Egon

A Bajor-erdő Nemzeti Parkban jártunk

A Bajor-erdő Nemzeti Park az NSZK legrégibb nemzeti parkja 1990-ben ünnepelte fennállásának 20. esztendejét. Ebből az alkalomból nemzetközi találkozót szerveztek természetszerető fiatalok számára. Hét országból (NSZK, NDK, Ausztria, Lengyelország, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Magyarország) érkeztek húsz év körüli fiatalok, összesen 25 fő. A találkozóznak négy magyar résztvevője volt, három kecskeméti gimnazista, Essősy Zsombor, Kiss Zsuzsanna és Szabó Réka, és jómagam. Néhány szó magáról a nemzeti parkról. Területe 13.000 ha, ennek 98 %-a erdő és a csehszlovák–német határ cseh oldalán lévő, vele határos Sumava Nemzeti Parkkal együtt a legnagyobb kiterjedésű egybefüggő közép-európai erdőséget alkotja. Jellegében nem áll messze magasabb középhegységi erdeinktől, bár a fenyvesek aránya természetesen nagyobb, az állomány legnagyobb része luc és jegenyefenyő, illetve bükk. A park területén valaha rendszeres fakitermelés folyt, ennek jeleként ma sok helyütt csak fiatal erdőrészeket találunk. Csökkentett mennyiségben még ma is vágnak fát a park szélső területein, de a tervek szerint az ezredfordulóra már ez is megszűnik. Más szempontból is próbálják csökkenteni az emberi beavatkozást: a nemzeti park mag-területén egyre több túristautat zárnak le, illetve a még engedélyezett utakat nem szabad elhagyni. A park szélén lévő arborétumban és állatkertben az összes ott élő, sőt néhány onnét már kipusztult növény, emlős- és madárfajt is meg lehet tekinteni. Az idelátogató turisták közül sokan nem is mennek tovább, így az évi egymillió vendég jelentős része kis helyre koncentráldódik és a park természetvédelmileg fontosabb területei kevésbé

háborgatottak. Mi is kivettük részünket az emberi beavatkozás nyomainak eltüntetéséből, a természetes vízrendszer helyreállításán dolgoztunk. A múlt században ugyanis a kivágott fatörzseket csatornákon úsztatták le és ehhez a hegyoldalakon lefutó sok kis patak vizét mesterséges csatornákba gyűjtötték össze. A kanálisok feltöltésével, ill. a part átvágásával újra szabad utat nyitottunk a patakoknak, hogy természetes medrükben folyhasanak tovább.

A munka mellett kirándulásokat is szerveztek számunkra, többek között egy három napos gyönyörű utat a Berchtesgadener Nemzeti Parkba. A kirándulások során alkalmunk nyílt érdekes madárfajok megfigyelésére, egyebek mellett törpekuvikt, háromujjú harkályt, nyírfajdot, császármadarat és citromcsízt láttunk. A programban számos érdekes előadás is szerepelt, melyekből megismertük a Bajor-erdő Nemzeti Park (és általában a nemzeti parkok) feladatait, céljait és nehézségeit. Emellett minden érintett országból egy-egy résztvevő rövid előadást tartott a hazájában lévő nemzeti parkok egyikéről. Magyarországot Essősy Zsombor képviselte, a Kiskúnsági Nemzeti Parkról tartott diavetítéses előadásával. Remélhetőleg minden résztvevő tapasztalt, tanult valami újat, amit azután a hazai természetvédelem javára fordíthat. Végül ezúton is szeretnénk köszönetet mondani a Bajor-erdő Nemzeti Park Igazgatóságának a szíves meghívásért, valamint a WWF-nek és azoknak az intézményeknek, vállalatoknak, amelyek anyagilag lehetővé tették, hogy ez a találkozás létrejöjjön.

Schmidt András

ETOLÓGIA

Megfigyelés a füstös cankók (*Tringa erythropus*) és a kanalasgém (*Platalea leucorodia*) kommenzalizmusáról

1989. szeptember 9-én Tiszalökön a Tisza hullámterén egy kubik-gödörnél végeztem megfigyelést. Az erősen leapadt 1–1,5 ha-os vízfelületen 1 fekete gólya (*Ciconia nigra*), kb. 10–15 kis kócsag (*Egretta garzetta*), 2 szürke gém (*Ardea cinerea*), 10 kanalasgém (*Platalea leucorodia*), 2 bakcsó (*Nycticorax nycticorax*), 9 füstös cankó (*Tringa erythropus*) és 1 billegető cankó (*Tringa hypoleucos*) tartózkodott. A kanalasgémek egy csapatban, a kubikban körbe-körbe haladva, kaszálva halásztak. A füstös cankók úszva csatlakoztak a kanalasgémekhez és a kereső csapat után—között tartózkodtak. Itt a gémekek által felkavart vízből kapkodták ki táplálékukat.

Bodnár Mihály

Fattyúszerkő-fiókák (*Chlidonias hybrida*) érdekes viselkedése

1989. augusztus 10-én Márkus Ferencsel és Szabó Jánossal a HNP-hez tartozó Hortobágy–Halastón végeztünk ellenőrzést, megfigyeléseket. Az 1. számú tó külső halágya gátján egy furcsán viselkedő fattyúszerkőt vettünk észre. A madár alacsonyan repülve haladt a gát fölött, majd egy kb. 150 cm-es libatop (*Chenopodium polyspermum*) előtt lebegni, szitálni kezdett és a még éretlen termésfüzér csúcsáról a növény zöld magvait csípkedte. A libatopon sem rovarokat nem láttunk, sem azt, hogy bármelyik magvat lecsípte volna. A szokatlan viselkedést a fiatal szerkő kétszer is megismételte, miközben tőle alig 5–6 méterre álltunk. Ugyanitt, az 1-es tavon figyeltünk meg egy másik szerkőcsaládot is, amely szintén meglepő viselkedést tanúsított.

Az öreg madár a tókaszával levágott gyomnövény-uszadékon ült, két fiókája pedig a víz fölött repült. Az egyik fióka a vízből egy hosszú, kb. 80 cm-es gyékénylevelet kapott fel, de visszajettette. A másik viszont lecsapott rá, felvette és kb. 10–12 m-en át hurcolva az öreg madár elé dobta. A fiataloknak ez a viselkedése nagyon emlékeztetett az öreg madarak fészekanyag-hordására, melyet azok a költési idő alatt produkálnak.

Dr. Kovács Gábor

ÖKOLÓGIA

Löszfalban költő szalakóta (*Coracias garrulus*)

1988-ban Nagylók határában, egy kis erdőfoltokkal tarkított löszvölgyben egy pár szalakóta telepedett meg. A következő évben a költőpárok száma háromra emelkedett. Minthogy a nyolcvanas években a szalakóta szinte teljesen eltűnt a Mezőföldről, s ezidőtájt ez volt az egyetlen itteni ismert fészkelőhelye, igyekeztem minél több információt szerezni róluk, s minél alaposabban figyelni életüket.

A három pár közül kettőnek a fészkelőhelyét a kitartó keresés ellenére sem sikerült megtalálnom, de viselkedésük alapján valószínűleg a környező idősebb akácfák odvaiban költhettek. A harmadik pár fészket viszont a megszokottól teljesen eltérő helyen, az egyik löszoldal megbontott falában, egy kb. három méter magasan lévő üregben találtam meg. A löszfalban rajtuk kívül még két pár gyurgyalag és a régebbi gyurgyalaglyukakat elfoglalva néhány pár mezei veréb is fészkel.

A fiókanevelés időszakában rendszeresen figyeltem a szalakótákat a löszfal környékén. Az eleséget hordó madarak a fal oldalsó peremén lévő néhány nagyobb rögöt használták az etetést megelőző megfigyelő és kiindulópontnak, ahonnan az üreg bejáratát könnyedén megközelíthették. Etetéskor a szülők mindig egész testükkel bebújtak az üregbe, néha mindketten egyidejűleg tartózkodtak bent. Az etetés intenzitása a reggeli időszakban volt a legnagyobb, ilyenkor óránként 4–5 alkalommal etettek.

Magyarországon az ilyen jellegű fészkelés viszonylag ritka, de például Belső-Ázsiában a félsivatagos Tárím-medencében, Dzsungáriában és a Tiensan környékén – ahol a szalakóta még ma is igen gyakori madár – éppen ez az általános, főként a fészkelésre alkalmas fák hiánya miatt.

Lendvai Gábor

Áttelelő fürj (*Coturnix coturnix*) Jászkarajenő határában

1990. január hó 12-én Jászkarajenő határában egy szikes legelőn áttelelő fürjet figyeltünk meg. Közvetlenül a lábunk előtt repült föl és kb. 60 m-es repülés után eltűnt a nyövényzet között. A helyszínen megtaláltuk valószínűleg az éjszakázó helyét is. Az elszáradt veresnadrág csenkesz között szinte szabályos fészek volt építve, benne egészen friss és régebbi ürüléket is találtunk. A fészek oldalról nyitott, a bejárat K–DK-i irányú volt. A megfigyelés napján és az azt megelőző 10 napon is hideg, téli, borult párás idő volt. Egész nap fagyott, az éjszakai hőmérséklet -6 -10 C^o között, a nappali: -3 -5 C^o között ingadozott.

**Debreceni Őrs – Drozd Attila
György István – Urbán Sándor**

A küszvágó csér (*Sterna hirundo*) különleges fészkelései

1988. júliusában a Kisújszállási Móricz Zsigmond Gimnázium Természetvédelmi Kutatótáborának madártani szekciójával a Jusztus–Feketeréten egy nyílt vízen lévő stégen, annak alsó lépcsőfokán 2 tojásos küszvágó csér fészket találtam. A madarak ülték a fészket, bár az állandóan szétguruló tojások miatt ez nagy nehézségekbe ütközött. A költés sikeréről nincs adatom.

1989. május 24-én Hortobágy–Halastón a 6-os medencében a korábbi években a szerkők fotózására használt deszkából készült lesplatón küszvágó csér fészket fedeztem fel. A halászoktól nyert értesüléseim szerint a pár 1 fiókát röptetett.

Bodnár Mihály

Függőcinege (*Remiz pendulinus*) késői fészkelése a Péteri-tavi rezervátumban

1986. július 23-án a Péteri-tavon fészket építő függőcinegére lettem figyelmes. A fészek egy nyárfa lecsüngő ágára épült. A madár 5 percnként jött újabb fészekanyaggal. Július 27-én már a bejáró nyílást készítette. Augusztus 14-én már etetett a tojó. Általában 8 percnként szállt a fészekhez táplálékkal. Augusztus 24-én 5h-tól 8h-ig általában 2 percnként etetett. Augusztus 28-án a szemem előtt röpielt ki 3 fióka a fészekből.

Hatvani József

Vízisiklót (*Natrix natrix*) fogyasztó szárcsa (*Fulica atra*)

1988. augusztus 14-én a tatai Derítő-tavon végzett szinkron megfigyelés alkalmával 110 szárcsát számoltam. Ezek egy csoportja a tó DNY-i felén tocsogós, zátonyos kiemelkedésen táplálkozott, mikor észrevettem, hogy egyikük kb. 25 cm hosszú vízisiklót nyel le ügyel-bajjal.

Musicz László

Madárfészkelések vadetetőben

1989. május 8-án a Soproni-hegységben a Kecske-patak völgyében madármegfigyelést végeztem. A pataktól 25 m-re egy vadetetőt találtam, amelyből a télről megmaradt réti széna még nem fogyott el. A széna között 170 cm magasan, egy hegyi billegető (*M.cinerea*) tojó ült 6 tojásán a fészében. E fészektől egy méterre, 190 cm magasságban egy ökörszem építette a fészket, szintén a széna közé. Mindkét faj fészke, anyagát tekintve megegyezett az un. normális fészkeik anyagával. Alaposabban átvizsgálva az etetőt, még további két régebbi fészek maradványait találtam. Mindkét faj számára a közeli patak oldalában

lett volna megfelelő fészkelőhely, ezért feltételezem, hogy a széna jobb hőtároló képessége készítette a madarakat arra, hogy a vadetetőben építsék meg fészkeiket.

Mogyorósi Sándor

Barkóscinege (*Panurus biarmicus*) a Soproni-hegységben

1989. november 10-én területbejárás alkalmával a Harasztlejti nevű területre szén gyertyános-kocsánytalan tölgyes koronaszintjéből barkóscinege hangra lettem figyelmes. Néhány pillanattal múlva megláttam két példányt – egy hímet és egy tojót – amint kb. 14 m magasan az egyik tölgy ágain ugrálva az ágakról csípkedtek. Hogy mit, azt sajnos nem tudtam megállapítani. A két madár 3–4 perc múlva elrepült ÉNY-i irányba, a Fertő-tó irányába. A fa, amelyen a madarak tartózkodtak kb. 10 m-re állt az erdő szélétől. A szomszédos erdőrészlet egy lucfenyves erdő-sítés, amelyben nagy számban fordul elő a nádtippan (*Calamagrostis*), amely a magasból talán nádas foltnak tűnhetett a madarak számára.

Mogyorósi Sándor

Rozsosbükkönyben fészkelő foltos nádiposzták (*Acrocephalus schoenobaenus*)

1989-ben a Nagyiváni puszta „Bába föld” nevű dűlőjében kb. 50 ha területen rozsosbükkönyt természettek. Május végén tűnt fel, hogy a kb. 130–140 cm magas, sűrű növényállományban foltos nádiposzták énekelnek. A jellegzetes nászrepülést produkáló 12–14 példány alapján ugyanennyi párban állapítottam meg az itt fészkelők számát. A táblát július közepén vágta le, így a költések sikeresen végződtek. (Megjegyzem, hogy 1977-ben már repecföldön is találtam foltos nádiposzták fészkelést, Nagyiván és Karcag határában.)

A Bába-föld a tarlóhántás után is érdekes helynek bizonyult. Július 29–augusztus 9. között 128 mm eső hullt, amely nemcsak

a hantokat áztatta szét, hanem kisebb–nagyobb tócsák sokaságát hozta létre a szántón. Igen változatos összetételű madár-együttes alakult ki, részben a táplálkozó, részben az itt pihenő és éjszakázó madarakból. Az alábbiakban ezek felsorolását közlöm, a maximálisan észlelt egyedszámokkal.

Ardea cinerea	5	Vanellus vanellus	500
Ardea purpurea	3	Numenius arquata	80
Ciconia ciconia	40	Philomachus pugnax	30
Ciconia nigra	2	Glareola pratincola	17
Buteo rufinus	1	Burhinus oedicnemus	9
Circus aeruginosus	3	Larus argentatus	20
Falco cherrug	1	Larus ridibundus	2500
Falco vespertinus	60	Sturnus vulgaris	4000
Otis tarda	11		

Dr. Kovács Gábor

Megfigyelések a nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*) és a balkáni fakopáncs (*Dendrocopos syriacus*) számarányával kapcsolatban

Irodalmi adatok szerint a betelepülő balkáni fakopáncs az utóbbi fél évszázadban fokozott agresszivitása révén kiszorította az emberi behatású biotópokból testvéralfaját, s fokozatosan az erdőkre is benyomul.

A Tájékoztatóban olvasott felhívásra összeírtam az utóbbi 5 év adatait, s azokat az alábbiak szerint csoportosítottam:

1. Dombóvár és közvetlen környéke (Kutúrbiotópok, szőlők, gyümölcsösök, parkerdők.). Ezen belül külön kiemeltem a Dombóvár belterületén történt megfigyeléseket (1/a.)
2. Mecsek hegység (emberi behatástól mentes területek: Kelet Mecseki TK, Abaliget, Kövesdi-hát).
3. Balaton vidéke (déli part üdülőövezete, Tapolcai-medence).
4. Egyéb területek (döntően természetes beiotópok).

	D. major				D. syriacus			
	eset	pd.	eset %	pd.%	eset	pd.	eset %	pd.%
1.	42	62	53,8	56,4	36	48	46,2	43,6
1/a (belt.)	24	28	46,2	42,4	28	38	53,8	57,3
2.	18	26	81,2	86,7	4	4	18,8	13,3
3.	15	20	75,0	76,9	5	6	25,0	23,1
4.	2	2	100,0	100,0	–	–	–	–
Összesen:	77	110	63,1	65,5	45	58	36,9	34,5

A felsorolásból kitűnik, hogy átlagban 2 : 1 a számarány a nagy fakopáncs javára. Területenként bontva azonban látható, hogy a kultúrbehatású területeken csaknem 1 : 1 ez az arány, sőt a városi belterületen már több a balkáni fakopáncs.

Ezzel szemben az erdei területeken a 75–85 % körüli értékekkel a nagy fakopáncs dominál.

Kovács Gergely

Csatorna vizében fürdő érdekes madáregyüttes

1990 május 16-án igen meleg idő volt, kora délután elérte a 29°C-ot. A Nagyivántól keletre levő Sároséri főcsatorna sekély vizében egy kedvező helyen fürdő madarakat láttam, melyek között a vizet kevésbé kedvelő faj is akadt (székicsér), de szokatlan volt a madáregyüttes fajösszetétele is, melyet az alábbiakban adok közre.

Nagy kócsag	1 pd	Székicsér	1 pd
Kis kócsag	1 pd	Fattyúszerkő	1 pd
Kanalgém	3 pd	Füstifecske	2 pd
Bíbic	1 pd	Sárga billegető	2 pd
Goda	1 pd	Seregély	3 pd

A fürdésre használt csatornaszakasz hossza kb. 30 méter volt.

Dr. Kovács Gábor

Egy fészekben három „kotló” őszapó (*Aegithalos caudatus*)

1990. március 30-án őszapó fészket találtam 12 tojáson kotló madárral, boróka bokorban 2 m magasan. Április 10-én a késő délutáni órákban ellenőriztem a fészket, meglepetésemre annak bejárati nyílásából két őszapó farok tolla kandikált ki. A fészek vizsgálatakor megdöbbenve láttam, hogy abból egymás után három őszapó repül ki. A fészekben még tojások voltak. Április 21-én ott jártamkor észleltem, hogy a fészek körül egyszerre három őszapó jelent meg csőrükben eleséggel, majd etetés után együtt is távoztak. Április 30-án a sikeresen kirepült őszapó fiatalok a közeli erdei fenyvesben keresgéltek.

Rozgonyi Sándor

Bagolyköpet vizsgálatok

Három éve foglalkozom bagolytáplálkozás vizsgálatával, melynek néhány eredményét szeretném közreadni.

Ajka; Erdei fülesbagoly (*Asio motus*) 49 köpet + törmelék.
Gyűjtő: Mátics Róbert 1990. február 17 és 24.

<i>Crocidura suaveolens</i>	2	0,46 %
<i>Micromys minutus</i>	12	2,74 %
<i>Apodemus</i> sp.	51	11,64 %
<i>Clethrionomys glareolus</i>	1	0,23 %
<i>Microtus arvalis</i>	325	74,20 %
<i>Microtus agrestis</i>	16	3,65 %
<i>Pitymys subterraneus</i>	17	3,88 %
<i>Turdus</i> spp. (merula?)	1	0,23 %
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	1	0,23 %
<i>Emberiza citrinella</i>	1	0,23 %
<i>Passer domesticus</i>	10	2,28 %
Aves indet.	1	0,23 %
	438	100,00 %

Magyarpolány; Gyöngybagoly (*Tyto alba*) törmelék
 Gyűjtő: Mátics Róbert és Zoltán 1990. március 14.

<i>Sorex araneus</i>	11	28,21 %	110 g.	17,13 %
<i>Sorex minutus</i>	2	5,13 %	8 g.	1,25 %
<i>Crocidura leucodon</i>	4	10,26 %	28 g.	4,36 %
<i>Crocidura suaveolens</i>	1	2,56 %	5 g.	0,78 %
<i>Muscardinus avellanarius</i>	1	2,56 %	20 g.	3,12 %
<i>Micromys minutus</i>	1	2,56 %	6 g.	0,93 %
<i>Apodemus</i> sp.	1	2,56 %	25 g.	3,89 %
<i>Clethrionomys glareolus</i>	1	2,56 %	20 g.	3,12 %
<i>Microtus arvalis</i>	14	35,90 %	350 g.	54,52 %
<i>Pitymys subterraneus</i>	2	5,13 %	540 g.	6,23 %
<i>Passer domesticus</i>	1	2,56 %	30 g.	4,67 %
	39	99,99 %	642 g.	100,00 %

Ugyanakkor Magyarpolány határában, erdei fenyvesben gyűjtött erdei fülesbagoly köpetekből előkerült 3 csalitjáró pocok.

Börcs; Macskabagoly (*Strix aluco*) törmelék
 Gyűjtő: Bodor Szabolcs, Tóth István, Mátics Róbert
 1990. március 17. és április 3.

<i>Talpa europaea</i>	2	3,125 %
<i>Sorex araneus</i>	10	15,63 %
<i>Sorex minutus</i>	1	1,56 %
<i>Crocidura leucodon</i>	3	4,69 %
<i>Micromys minutus</i>	3	4,69 %
<i>Apodemus</i> sp.	2	3,125 %
<i>Mus musculus</i>	4	6,25 %
<i>Clethrionomys glareolus</i>	2	3,125 %
<i>Microtus arvalis</i>	32	50,00 %
<i>Microtus oeconomus</i>	3	4,69 %
Aves indet.	2	3,125 %
	64	100,01 %

Mátics Róbert

FAUNISZTIKA

A sárgafejű billegető (*Motacilla citreola*) első megfigyelése Magyarországon

1989.05.06-án 9 óra 30 perckor Fertőrákoson, a Fertő üdülőtelepének strandján a víztől néhány méternyire egy ♂ sárgafejű billegetőt figyeltem meg; az alacsony fűben szedegetett 8 sárga billegető (*Motacilla flava*) és 2 északi sárga billegető (*Motacilla flava thunbergi*) társaságában. Borongós időben, néha szemerkélő esőben mintegy 30 m-ről 10x50-es távcsővel és 60-szoros nagyítású állványos távcsővel figyeltem a madarat. Még aznap déltájban kimentünk a területre több tagtársammal együtt (Frank T., dr. Kárpáti L., Mogyorósi S., Pellinger A., Selyem J. és Hadarics T.) és mindannyian láttuk a sárgafejű billegetőt; Frank T. bizonyító felvételeket is készített róla. Így az adat hitelesíthető. Tulajdonképpen várható volt, hogy előbb—utóbb felbukkan hazánkban ez az Ázsiában fészkelő madárfaj. Több ágra szabdalt elterjedési területének középső részén ugyanis e század eleje óta nyugat—délnyugat irányú terjeszkedése figyelhető meg, s ezzel kapcsolatban az európai előfordulások száma is megnövekedett. A rendelkezésre álló irodalmi adatok alapján Közép-Európában valamennyi előfordulása április—június közé esik. Ezúton szeretném felhívni tagtársaim figyelmét, hogy fordítsanak nagy gondot az április—májusban nagy tömegben átvonuló sárga billegetők csapatainak alapos átvizsgálására, mert a terjeszkedés következtében a sárgafejű billegető esetleg újabb felbukkanására az ország bármely területén számíthatunk.

Hadarics Tibor

Lazurcinege (*Parus cyanus*) Ócsán

A MME 25. Helyi Csoportja Ócsai Madárvártáján 1989. október 28-án lazurcinegét fogtunk. Ugyanakkor 8 kék cinegét is fogtunk abban a hálóállásban, de a legközelebbi is 60 m-re akadt be, ezért

valószínű, hogy madarunk nem vegyes csapatban kóborolt. A fogásnál és meghatározásnál egyebek között jelen voltak: Dr. Kertész Miklós, Miklay György és Varga Lajos gyűrűzők. A madarat gyűrűzés, a biometriai adatok felvétele után lefényképeztük, majd szabadon engedték.

Dr. Csörgő Tibor

Csörgőréce (*Anas crecca*) fészkelése Ecsegfalván

Békés megye északi részén, a Hortobágy–Berettyó folyó mellett fekvő Ecsegfalva határában 1989-ben sikerült bizonyítani a csörgőréce fészkelését. A szomszédos Dévaványai Tájvédelmi Körzetben madármegfigyeléseket végző Mark Muusse és Elma Ouwendijk holland vendégek a Kiritói csatornában 5, már tollas fiókájával menekülő csörgőréce tojót láttak 1989.08.06-án. Másnap reggel ismét megnéztük a helyet, ahol a tojót csak egy fiókéval láttuk, a többi a vízmozgásból ítélve a csatorna fölé benyúló ezüstfa (*Eleagnus angustifolia*) lombozata alatt rejtőzött el. Augusztus 10-én Peter Ibe, Fritz Haak (NDK) és Krnács György társaságában ugyanezen a helyen ismét láttak egy tojót 3, kb. kéthetes fiatallal. A magát sebesültnek tettető madár a csatorna vizén előrebukdácsolt kb. 50 m-re, majd alacsonyan a szomszédos gyep fölé repült és egy kört leírva a hátunk mögött ereszkedett le a vízre. A csatornával a másik oldalról szomszédos Kiritói érben ezidőtájt mintegy 300 pd. vonulásban lévő csörgőréce tartózkodott.

Széli Antal

A bütykös hattyú (*Cygnus olor*) első sikeres költése a Rétszilasi halastavakon

Az Európa-szerte terjeszkedőben lévő bütykös hattyú magyarországi megjelenését követően egyre gyakrabban tűnt fel a Rétszilasi halastavakon is. Megjelenése a nyolcvanas évek közepétől vált igazán rendszeressé, amikor szinte minden évben, általában

az őszi–tavaszi vonulási időszakban feltűnt néhány példány, de átnyaraló egyedek is akadtak. Az első költési kísérlet 1986-ban történt, ez azonban a tojó lelövése miatt meghúsult. Bár a következő években továbbra is rendszeresen jelentek meg újabb hattyúpárok, fészkelésüket mégsem sikerült megfigyelni. 1989-ben, a tavaszi megfigyelések után június 3-án pillantottuk meg újra az egyik zavartalan, nagy nádas foltokkal borított taven a hattyúkat, a két öreget és öt, még pelyhes tollazatú fiókájukat. A madarak igen félénken viselkedtek, s igyekeztek minél távolabb kerülvé tőlünk a sűrű növényzet közé húzódni. A továbbiakban a hattyúcsaládot rendszeresen megfigyeltük. A fiókák növekedésével párhuzamosan egyre többet tartózkodtak a nyílt vízen, bizalmatlanságuk csökkent. A család a fiatalok röpképessé válása után is a halastavakon maradt, csupán az első erősebb novemberi fagyok beálltakor vonultak el.

Lendvai Gábor

**Kormos légykapó (*Ficedula hypoleuca*) hím és örvös légykapó
(*Ficedula albicollis*) tojó eredményes költése
a Visegrádi-hegységben**

1989.05.17-én Szentendre határában, középkorú kocsánytalan tölgyesben levő odutelep ellenőrzése közben, az egyik „B” típusú odu közelében kormos légykapó hímet figyeltem meg. A madár nagyon izgatottan viselkedett. Az 1,5 méter magasan elhelyezett oduban 6 tojás volt, a tojót nem láttam. A fészektől 5 méterre lessátrat állítottam fel. Május 24-én az oduban öt, kb. kétnapos fiókát találtam. A lessátorból kitűnően megfigyelhettem az etetést. A hím nagyon bizalmasan viselkedett, míg a tojó eleinte rendkívül félénk volt. Mikor végre rászállt az odura, feltűnt kiterjedt szárnytükre és a nyak hátoldalán halványan látszó nyakörv. Megvártam míg néhányszor etet, majd a sátorból kiugorva megfogtam az oduban tartózkodó madarat. Kézben tartva örvös légykapónak határoztam meg. A madáron gyűrű volt, Dr. Török János jelölte fiókaként, ettől a helytől légvonalban kb. 2 km-re 1988.06.10-én. Az öt fiókát május 31-én gyű-

rúztam meg. A madárfaj rovatba *F.albicollis-hypoleucát* írtam. A gyűrűszámok a következők: F 18848-F 18852-ig.

Kérem a környéken dolgozó gyűrűző munkatársakat, hogy valamelyik madár kézrekerülése esetén haladéktalanul értesítsenek a MME Központi Irodájában!

Zsoldos Árpád

A kis őrgébics (*Lanius minor*) feltűnő terjeszkedése a Hortobágyon

1987-ben észleltem először, hogy a korábbi évekhez képest erősen megnőtt a nálunk fészkelő kis őrgébics állománya. 1988-ban és 1989-ben tovább emelkedett a létszámuk. Jellemző adatként említhetem, hogy a Nagyivántól keletre található Sároséri főcsatorna gátján, 1 km-es szakaszon 4 fészket is találtam az ezüsthákon. (Régebben itt egyszer sem költöttek.) 1989-ben előfordult, hogy egyetlen júliusvégi megfigyelőnapon 80 példányt (köztük természetesen sok kirepült fiatal) számláltam Nagyiván és Tiszaórs környékén. Ugyancsak feltűnő jelenség volt 1989-ben három másik – korábban gyéren mutatkozó – faj, a szalakóta, búbosbanka és a gyurgyalag létszámának gyarapodása. Ezeket nemcsak a Hortobágyon és környékén, hanem Biharban (Derecske, Konyár, Pocsaj, Nagykereki, Biharkeresztes) is sokfelé megfigyeltem és új költőhelyeket is találtam.

Dr. Kovács Gábor

Terekcankó (*Xenus cinereus*) és laposcsőrű víztaposó (*Phalaropus fulicarius*) a szegedi-Fertőn

1988.05.22-én a szegedi-Fertő II/1-es lecsapolt taván egy nászruhás terekcankót láttunk. Amikor észrevettük, magányosan táplálkozott egy iszapzátony szélén. A rossz látási viszonyok ellenére (borult égbolt, szemerkélő eső), feltűnő volt világos színezete és felfelé hajló fekete csőre. Teleszkóppal jól látszott az, hogy egy-egy sötét sáv húzódik a hátán. Táplálkozás közben

közelébe került egy újjaslile és egy parti lile is, így a méretére is következtethettünk. Óvatosan megközelítve, 20 méterről tisztán látszott narancssárga lába és enyhén felhős begye. További közelítési kísérletünkre felrepült, ekkor megfigyelhettük a fehér szárnycsíkot, amely a piros lábú cankóéra hasonlított, azzal a különbséggel, hogy vékonyabb volt és nem terjedt át az elsőrendű evezőkre. A megfigyelést Soós Endrével és Szigeti Balázssal végeztük, a madarat a nap folyamán megnézte Dr. Székely Tamás, Réti Szabó Gábor és Kármán Balázs is. A terekcankót másnap ugyanott találtuk, a part mellett táplálkozott, így a nád takarásából 10 méterről figyelhettük. Többször billegette testét, hasonlóan a billegető cankóhoz. Mikor felriadt, hallatta a hangját, amely a szürke cankóéra hasonlít, de annál halkabb és magasabb. 23-án és 24-én is láttuk, azonban 26-ára eltűnt a területről. 05.21-én megjelent 3 víztaposó a feltöltött II/5-ös tavon. Kettőt közülük nászruhás tojó vékonycsőrű víztaposónak határoztuk meg, a harmadik azonban az alábbi bélyegek alapján immatur. la-poscsőrű víztaposónak bizonyult. Az alapszíne barnás volt, a begyen vöröses árnyalattal. A szárnyfedőin vastag krémsárga színű szegések, amelyek miatt a hát szinte tarkának tűnt. A csőre jól láthatóan vastagabb és durvább volt, töve narancssárga, a vége fekete. Nagyon bizalmasan viselkedtek, eleinte 1,5–2 méterre engedtek. Röptükben jobban látszott a két faj közti nagyságbeli különbség. 05.24-én Kármán Balázs még bizonyító felvételeket készített mindhárom madárról, másnap azonban már nem találkoztunk velük a tavakon.

Nagy Tamás – Tokody Béla

Korai madárvonulás 1990. január–februárban

Szokatlanul enyhe volt a tél, így talán nem is meglepő, hogy egyes madarak már január végén visszatértek. A Hortobágyon március elejéig 41 faj korai érkezését figyeltük meg. Az 1969 óta vezetett tavaszi vonulási listám szerint közülük jónéhány faj (kis vöcsök, kanalasgém, kendermagos réce, daru, bíbic, füstös cankó, rozsdás csaláncsúcs, fülemülesitke) rekord-korai érkezést produkált.

Az alábbiakban ismertetek néhányat ezekből a korai adatokból:

Kis vöcsök (<i>Podiceps ruficollis</i>)	– 02.19.
Búbos vöcsök (<i>P. cristatus</i>)	– 02.21.
Kárókatona (<i>Phalacrocorax carbo</i>)	– 02.05.
Bölgébika (<i>Botaurus stellaris</i>)	– 02.10.-én szólaltak meg (átteelt)
Kanalgém (<i>Platalea leucorodia</i>)	– 02.16.
Nyári lúd (<i>Anser anser</i>)	– 01.24.
Böjti réce (<i>Anas querquedula</i>)	– 02.24.
Csörgő réce (<i>A. crecca</i>)	– 01.27.
Nyílfarkú réce (<i>A. acuta</i>)	– 01.29.
Fütyülő réce (<i>A. penelope</i>)	– 01.28.
Kendermagos réce (<i>A. strepera</i>)	– 01.29.
Kanalas réce (<i>A. clypeata</i>)	– 01.28.
Barátréce (<i>Aythya ferina</i>)	– 01.28.
Cigányréce (<i>A. nyroca</i>)	– 02.17.
Barna rétihéja (<i>Circus aeruginosus</i>)	– 02.04.
Daru (<i>Grus grus</i>)	– 02.22.
Szárcsa (<i>Fulica atra</i>)	– 02.05.
Bíbic (<i>Vanellus vanellus</i>)	– 02.05.
Kis póling (<i>Numenius phaeopus</i>)	– 03.06.
Nagy póling (<i>N. arquata</i>)	– 02.05.
Nagy goda (<i>Limosa limosa</i>)	– 02.16.
Füstös cankó (<i>Tringa erythropus</i>)	– 02.26.
Pirolábú cankó (<i>T. totanus</i>)	– 02.27.
Sárszalonka (<i>Gallinago gallinago</i>)	– 02.13.
Pajzsoscankó (<i>Philomachus pugnax</i>)	– 02.18.
Mezei pacsirta (<i>Alauda arvensis</i>)	– 02.07. (02.17-től énekelnek)
Rozsdás csaláncsúcs (<i>Saxicola rubetra</i>)	– 03.04.
Fülemülesitke (<i>Luscinola melanopogon</i>)	– 03.05.

Dr. Kovács Gábor

Szokatlan átvonuló és átnyaraló fajok a Hortobágyon 1990. április–július

I. Tavaszi vonulás

Az 1990-es év bővelkedett a nem mindennapi fajok megfigyelésében (pl. csigaforgató, sárjáró, kőforgató, ékfarkú halfarkas előfordulása), de jelen összefoglalónkban csak a valóban különleges adatokat tesszük közzé.

1. *Borzas gödény – Pelecanus crispus*

Május 22–június 1. között 5 példány (3 immat.) Hortobágy–Halastó lecsapolt Kondás 1–2 tavát és a Tisza-tó, meg a Nagy-Kácsás vizeit látogatta. Ezeket a területeket napjában többször is váltogatták. A jelzett időszakban sokan megfigyelték őket.

2. *Rövidcsőrű lúd – Anser brachyrhynchus*

A február 4-i angyalházi 2 példány megfigyelése után április 14–20. között 14 példány mutatkozott a nagyiváni Mérges-ér melletti vizeknél is.

3. *Havasi lile – Eudromias morinellus*

Tavaszi vonuláson ez a faj rendkívül kevésszer fordult elő (21 év alatt 4 megfigyelés). Ezért is érdekes adat, hogy 1990-ben a Hortobágy két távoleső pontján is mutatkozott. Május 11. Kúnmadarasi-pusztá: 1 fakó, nyugalmi ruhás péld. Május 17. Angyalháza: 1 kiszínezett példány.

4. *Tavi cankó – Tringa stagnatilis*

Április közepén és végén olyan feltűnő volt a vonulása, hogy még Nagyiván belterületén (utcai pocsolyán, ill. a temető melletti vizesárokban) is szem elé került.

II. Átnyaralások

Az utóbbi 10 évben egyre feltűnőbb jelenség a Hortobágyon átnyaraló madarak fajszerkezetének és mennyiségének gyarapodása. Közismertek például az 1982-vel kezdődő és azóta rendszeres daru-átnyaralások.

Az alábbiakban fajonként elemezzük az átnyaralásokat, kiemelve az 1990-es június–júliusi mennyiségi adatokat. Az augusztusiak már a kezdődő nyárvégi vonulási mozgalomhoz tartoznak, így azokat nem tekintjük átnyaralásnak.

1. *Csörgő réce – Anas crecca*
Nagy számú, rendszeres átnyaráló, de 1984-es költésén kívül nincs több fészkelési adat. 1990-ben min. 300 átnyaráló példány volt.
2. *Kontyos réce – Aythya fuligula*
Már 1975-től vannak nyári megfigyelések. A fészkelés is elképzelhető, de többnyire csak gácsérok mutatkoznak. 1990-ben H.Halastón 5–6, a Csécsi-tavon 5 példány nyaralt.
3. *Pusztai ölyv – Buteo rufinus*
Március végétől 2 példány Angyalházán, 1 pedig a Kúnmadarasi-pusztán tartózkodott. Június végétől újabbak érkeztek, így végül a Hortobágyon 7–8 egyed nyaralt.
4. *Parlagi sas – Aquila heliaca*
2 adult., 1 subadult. és 1 immat. példány többször is szem elé került a Hortobágy északi és középső részein. A korábbi években igen ritka volt a nyári felbukkanás.
5. *Kis békászósas – Aquila pomarina*
3–4 kóborló példány a puszta északi és délkeleti részein mutatkozott.
6. *Kígyászölyv – Circaëtus gallicus*
Június elejétől már felbukkantak az elsőek. Főleg a déli pusztákat járták, állományuk 5–6 példány volt a nyáron. Július 24-én egy lőtéri tűzvésznél egyszerre 2 is megjelent. A pentezugi nagy tüzeknél állandóan mutatkozott egy példány.
7. *Daru – Grus grus*
A Kúnkápolnáson max. 18, Borzason 20, Hortobágy-Halastón 130 példány nyári előfordulását jegyeztük fel. A halasztaviak száma augusztusra már a 200-at is elérte.
8. *Kis póling – Numenius phaeopus*
1990-ben a szokásos 4–5 pd. helyett 80–90 pd. átnyarálását észleltük, a legtöbbet Zámon és a Nagyiváni-pusztán.
9. *Nagy póling – Numenius arquata*
Legalább 300 átnyaráló pd. volt a Hortobágy teljes területén. Létszámuk az augusztusban érkező kóborlókkal már kb. 2000-re nőtt. A keleti alfajt (*Numenius a. orientalis*) szintén megfigyeltük.

10. *Füstös cankó* – *Tringa erythropus*
Minden sekély víznél mutatkozott, legalább 80–100 pd. átnyaralt.
11. *Szürke cankó* – *Tringa nebularia*
Június elejétől 8–10 pd. Nagyiván környékén. Ez az adat a faj első átnyaralása.
12. *Erdei cankó* – *Tringa ochropus*
A Fekete-réten, valamint az Akadémia-tavon és H.Halastón 6–7 pd. nyári előfordulását észleltük.
13. *Réti cankó* – *Tringa glareola*
Minden sekély víznél megjelent, teljes átnyaraló állománya 200–250-re tehető.
14. *Billegető cankó* – *Tringa hypoleuca*
Csatornák, halágyak szélén 10–12 pd. nyári előfordulását észleltük.
15. *Apró partfutó* – *Calidris minuta*
Július 1–15 között 3 pd. volt a kúnmadarasi ársztáson.
16. *Havasi partfutó* – *Calidris alpina*
Legalább 20 átnyaraló, nászruhás példány a nyári ársztásokon.
17. *Sarlós partfutó* – *Calidris ferruginea*
1 kiszínezett példányt július első felében többször láttunk a kúnmadarasi ársztáson.
18. *Kis sirály* – *Larus minutus*
Rendkívüli értékű áprilisvégi összeseregléséről a Mad.Táj. részére külön cikk készült. A nyár folyamán főleg Árkuson és az Akadémia-tónál tartózkodtak, max. 200–220 pd. július elejétől repülő, idei fiókák is megjelentek, nem tudni, honnan.

Konyhás Sándor – Dr. Kovács Gábor

Északkelet-Hortobágy madárvendégei (1989)

A nagy madártömegeket vonzó, tágas hortobágyi térségekhez képest elenyésző az Északkelet-Hortobágy, amely azonban mozaikosságával teremt változatos madárélőhelyet (puszta–

szikestó–mocsár–halastó–erdő–kultúrterület váltja egymást). Változatossága megmutatkozik a vonuló madarak összetételében, de jelentős mennyiségek a bolygatásnak gyakran kitett, kis területeken nem is verődnek össze.

Északi búvár (*Gavia stellata*): 11.16–17. Kónyai-h.tó (1.tó) 1 pd. (Szondi L., Tar J.) Téliruhás, a fagyokkal tovább vonult.

Rózsás gödény (*Pelecanus onocrotalus*): 06.30. Kónyai-h.tó (1.tó) 1 pd. (Ecsedi Z.) Öreg, éppen felszállt.

Borzas gödény (*Pelecanus crispus*): 07.15–16. Virágoskúti-h.tó (4.tó) 1 pd. (Ecsedi Z., Nagy Gy., Szondi L., Tar J.) Immatúr. A tó öbleiben, főleg a nádszéleken halászott, zátonyon pihent kárókatonákkal.

Kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmaeus*): 08.23. Virágoskúti-h.tó 1 pd. (Ecsedi Z., Szilágyi A.). F fiatal, egy zátonyon ült kárókatonákkal, récékkel, gémeikkel, sirályokkal.

Pásztorgém (*Bulcus ibis*): 06.07–09. Nagyszik 1 pd. (Ecsedi Z., Egyedi L., Nagy Gy., Szilágyi A., Szondi L., Tar J.). Nászruhás. A nagy esőzésekkel érkezett. Kifejlett zöld varangyokat fogyasztott. Máshol éjszakázott.

Batla (*Plegadis falcinellus*): 05.20. Nyírőlapos 1 pd., 05.30. Hort 7 pd. (Tar J.). A Nyírőlapon a sekélyvizű laponban, Horton átszállók.

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*): 11.26. Magdolna 1 pd. (Nagy Gy., Tar J.) Immatúr. A város tövében épült szennyvíztavakon.

Vörösnyakú lúd (*Branta ruficollis*): 10.24. Virágoskúti-h.tó (4.tó) 1 pd. (Szondi L.) Öreg. Néhány ezer nagy lilikkel a félig száraz mederben.

Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*):

04.06. Elepi-h.tó (8.tó)	7 pd. (Szilágyi A.)
04.07. Elepi-h.tó (8.tó)	10 pd. (Szilágyi A., Tar J.)
04.08. Elepi-h.tó (2., 8.tó)	11 pd. (Szegedi Z., Szilágyi A.)
04.09. Virágoskúti-h.tó (2.tó)	1 pd. (Ecsedi Z., Szilágyi A.)
04.15. Elepi-h.tó (8.tó)	11 pd. (Ecsedi Z., Nagy Gy.)
04.16. Elepi-h.tó (8.tó)	11 pd. (Ecsedi L., Ecsedi Z., Szondi L., Tar J.)
04.20. Elepi-h.tó (8.tó)	5 pd. (Ecsedi Z.)

- 04.29. Elepi-h.tó (7.tó) 1 pd. (Ecsedi Z.)
 06.14. Rácokszigete 1 pd. (Ecsedi L., Ecsedi Z., Szondi L., Tar J.)
- Elepen a lecsapolt tavakon mozogtak, Virágoskúton átszállt, A Rácokszigetén szennyvíztávon pihent egy tojó.
- Üstökös réce (*Netta rufina*): 10.18. Virágoskúti-h.tó (4.tó) 1 pd. (Szondi L.). Tojó, többeszres récecsík szélén fürdött.
- Hegyi réce (*Aythya marila*):
 11.16. Kónyai-h.tó (4.tó) 3 pd. (Szondi L.)
 11.17. Kónyai-h.tó (4.tó) 2 pd. (Tar J.)
 11.19. Kónyai-h.tó (4.tó) 2 pd. (Tar J.)
 Tojók, egy halnyaláson récékkel, száracsákkal.
- Örvös bukó (*Mergus serrator*): 12.24. Virágoskúti-h.tó (4.tó) 1 pd. (Ecsedi Z., Tar J.) Tojó, egy kis bukó tojójával.
- Vörös kánya (*Milvus milvus*): 10.28. Lászlóháza 1 pd. (Ecsedi L., Ecsedi Z., Tar J.) Öreg, egerészölyvekkel, karvallyal, kékes rétihéjával körözött.
- Vándorsólyom (*Falco peregrinus*)
 02.04. Virágoskúti-h.tó 1 pd. (Szilágyi A., Tar J.)
 02.17. Daru-Karinkó 1 pd. (Szondi L.)
 10.07. Magdolna-pusztá 1 pd. (Ecsedi Z., Tar J.)
 11.05. Elepi-h.tó 1 pd. (Szondi L., Tar J.)
 Egy öreg hím csörgő récét tépett a Daru-Karinkón.
- Fehérkarmú vércse (*Falco naumanni*): 08.14. Szeg 1 pd. (Ecsedi Z.) Hím, ezüstfa-csoportról repült fel.
- Daru (*Grus grus*): Tavasszal 35 (max. 253 pd. Magdolna-pusztá), nyáron 8 (max. 120 pd. Angyalháza-Álomzug), ősszel 49 (max. 3700 pd. Lászlóháza, 3500 pd. Álomzug) adatunk gyűlt össze.
- Csigaforogató (*Haematopus ostralegus*): 04.15–16. Elepi-h.tó (7., 8.tó) 1 pd. (Ecsedi L., Ecsedi Z., Nagy Gy., Szondi L., Tar J.) lecsapolt mederben.
- Havasi lile (*Eudromias morinellus*):
 08.23. Magdolna-pusztá 3 pd. (Szondi L.)
 08.24. Nyírőlapos 3 pd. (Tar J.)
 09.06. Magdolna-pusztá 1 pd. (Szondi L.)
 Nyírőn birkalegelőn pihentek. A Magdolnán átszálltak.

Tavi cankó (*Tringa stagnatilis*):

04.04. Nagyszik	1 pd. (Szilágyi A., Tar J.)
04.06. Nagyszik	4 pd. (Nagy Gy.)
04.07. Magdolna-puszta	1 pd. (Szilágyi A., Tar J.)
04.08. Nagyszik	7 pd. (Ecsedi Z., Szilágyi A., Tar J.)
04.08. Magdolna-puszta	2 pd. (Ecsedi Z., Szilágyi A.)
04.09. Nagyszik	3 pd. (Nagy Gy.)
04.13. Magdolna-puszta	4 pd. (Szondi L.)
04.15. Magdolna-puszta	3 pd. (Ecsedi Z., Nagy Gy.)
04.16. Magdolna-puszta	4 pd. (Ecsedi L., Ecsedi Z., Szondi L., Tar J.)
04.19. Magdolna-puszta	3 pd. (Tar J.)
04.20. Magdolna-puszta	4 pd. (Ecsedi Z.)
04.20. Elepi-h.tó	1 pd. (Ecsedi Z.)
04.22. Magdolna-puszta	2 pd. (Ecsedi Z., Tar J.)
04.23. Magdolna-puszta	3 pd. (Nagy Gy.)
06.02. Hort	1 pd. (Szondi L.)
07.13. Hort	3 pd. (Tar J.)
08.07. Magdolna-puszta	3 pd. (Ecsedi Z., Szondi L.)
08.11. Magdolna-puszta	1 pd. (Szondi L.)
08.13. Hort	1 pd. (Szondi L.)
08.14. Magdolna-puszta	1 pd. (Szondi L.)

Biztonságosabb környezet hatására költése elképzelhető lenne.

Nagy sárszalonka (*Gallinago media*): 05.03. Nagyszik 1 pd. (Tar J.) Zsombékosból repült fel.

Fenyérfutó (*Calidris alba*): 04.29. Elepi-h.tó (7.tó) 2 pd. (Ecsedi Z.), 10.01. Virágoskúti-h.tó (4.tó) 2 pd. (Bodnár M., Ecsedi Z.) Tavasszal átszíneződők 700-as havasi partfutó csapatban, ősszel fiatal madarak.

Vékonycsőrű víztaposó (*Phalaropus lobatus*):

06.13. Magdolna-puszta	1 pd. (Ecsedi Z., Nagy Gy., Szilágyi A., Tar J.)
09.05-06. Nagyszik	2 pd. (Szondi L., Tar J.)
09.07. Nagyszik	1 pd. (Ecsedi L., Tar J.)
10.09. Virágoskúti-h.tó	1 pd. (Szondi L.)

A magdolnai szennytavakon kiszínezett hím, egyebütt fiatalok voltak.

- Ékfarkú halfarkas (*Stercorarius parasiticus*): 11.05. Elepi-h.tó
1 pd. (Szondi L., Tar J.) Öreg/világos változat. A tavak
gátján számos vízimadártetem, szétlőve.
- Lócsér (*Hydroprogne caspia*): 04.06. Elepi-h.tó 3 pd. (Szilágyi
A.), 04.19. Elepi-h.tó 1 pd. (Tar J.). Több tó felett pász-
tázott.
- Kis csér (*Sterna albifrons*):
09.15. Elepi-h.tó 2 pd. (Szondi L.)
09.17. Elepi-h.tó 2 pd. (Tar J.)
09.24. Elepi-h.tó 1 pd. (Tar J.)
Öreg és fiatal, majd csak egy adult a 8., 7. felengedett
tavon, szerkőkkel, sirályokkal.
- Sarki csér (*Sterna paradisea*): 08.24. Virágoskúti-h.tó (4.tó)
1 pd. (Ecsedi Z., Szondi L.), 08.31. Virágoskúti-h.tó 1 pd.
(Szondi L.)
Őszi tollruhas. Leeresztés alatt álló tavon küszvágó csérek-
kel, szerkőkkel.
- Uhu (*Bubo bubo*): 12.03. Dobi-erdő (Hortobágy) 1 pd. (Szondi
L., Tar J.) Egy silányabb telepítésből repült az erdő zártabb
részébe.
- Fenyves cinege (*Parus ater*): 12.03. Dobi-erdő 6 pd. (Szondi L.,
Tar J.), 12.10. Dobi-erdő 1 pd. (Szondi L., Tar J.). Cine-
gék, királykák, hegyi fakusz csapatban.
- Pásztormadár (*Pastor roseus*): 06.03. Nagyszik 3 pd. (Ecsedi Z.),
06.04. Nagyszik 3 pd. (Szilágyi A.), 06.08. Nagyszik 8 pd.
(Nagy Gy., Szilágyi A.). Öreg madarak, a város és a tó
közötti fákon seregélyekkel.

Ecsedi Zoltán – Szondi László

Réti sas (*Haliaeetus albicilla*) előfordulások Nyergesújfalun 1982–1989 időközében

A réti sas Nyergesújfalun kisebb–nagyobb rendszerességgel
fordul elő, elsősorban a téli és a kora tavaszi hónapokban a Duna
társágában. 1982–1989 között 14 biztos és 1 bizonytalan ada-
tom van (1984 és 1986 kivételével minden évből), melyek havi
megoszlásai a következők: I. : 1; II. : 3; III. : 5; V. : 1; X. : 1;
XII. : 4.

Adatok:

1982. 01.30. 1 ad.pd. a folyó fölött kering.
12.11. 1 ad.pd. rövid ideig kering a folyó fölött.
1983. 03.17. 1 juv.pd. a Duna vonalát követve repül (NY-K)
1985. 02.25. 1 ad.pd. rövid ideig egy parti ván ül, majd távozik a területről (K-NY).
03.05. 1 ad.pd. ugyanaz a példány, melyet 2 pd. dolmányos varjú kísér.
1987. 03.08. 1 ad.pd. átrepülő példány (NY-K)
1988. 03.15. 1 ad.pd. átrepülő példány (NY-K)
03.17. 1 ad.pd. ugyanaz a példány magasan körözve halad (K-NY).
12.18. 1 ad.pd. magasan körözve NY-K-i irányban halad, lejjebb szállva, jellegzetes testtartással egy kb. 25 cm-es halat fog, mellyel K-felé távozik.
1989. 02.06. 1 juv.pd. (?) bizonytalan adat a rossz látási viszonyok miatt.
02.27. 1 ad.+1 juv. magasan körözve lassan NY-i irányban távoznak 6 pd. egerészölyv kíséretében.
05.27. 1 ad.pd. a halastavak fölött keringve a Duna felé repül.
10.10. 1 ad.pd. a nyergesi-sziget keleti csúcsa fölött kering.
12.14. 1 ad.pd. lassan körözve halad a folyó fölött (K-NY)
12.16. 1 ad.pd. magasan, sokáig köröz a sziget fölött (NY-K).

Szimuly György

**Vonuló kis sirályok (*Larus minutus*) és kormos szerkők
(*Chlidonias niger*) összesereglése
a Csécsi-halastón**

1990. május 3-án, szélviharos időben jártam a Hortobágy község határában található Csécsi-halastavon. A kedvezőtlen időjárás miatt (hideg, északkeleti szél, erős hullámverés) a tavakon nagyon

kevés madár mutatkozott. Egyetlen medence, az 5-ös tó volt kivétel, ahol soha nem látott tömegben kavarogtak a kis sirályok és a kormos szerkők. Óvatos becsléssel kb. 1000 kormos szerkőt és 1100 kis sirályt láttam itt együtt, amint a nagy hullámverés által felkavart víz fölött táplálkoztak. Mindkét madárfajból ez volt az utóbbi 16 év során végzett hortobágyi megfigyeléseim mennyiségi rekordja.

Érdekes még megjegyezni, hogy egy héttel később ugyanezekből a fajokból már csak a megszokott létszámot találtam a Csécsitavon, de más hortobágyi vizeknél is.

Dr. Kovács Gábor

Jégmadár (*Alcedo atthis*) költése Balmazújváros határában

A jégmadár rendszeresen vonul a Keleti-főcsatorna mentén. Az őszi időszakban gyakoribb, a be nem fagyó vizeknél áttelel, de március végével mindig eltűnik.

1988-ban viszont a Virágoskúti-halastó lecsapoló csatornájának (Kadarcs-Karácsonyfoki) papréti szakaszán visszamaradt egy pár. A partot mindkét oldalról befogó nádfal a forgalmas Második Vashíd mellett már régebben leomlott. Az így létrejött alkalmas helyen április 9-én bukkantunk rá a két egymás melletti üregre, amelyeket a függőleges, kb. 2,5 méter magas agyagfal felső részébe vágtak, néhány méterre a híd lábazatától. Az egyik költőüreg bepiszkolódott pereme, valamint az alatta lévő kis kupacnyi halmaradvány jelezte a lakottságát. Ritkán láttuk itt a madarakat, mivel a hidakat, lecsupasztított partoldalakat főleg a hétvégeken megszállják a horgászok. Vadászterületüket is a csatorna bokros, zavartalanabb részére tolták ki. A június 4-én látott három fiatal madár a röptetés egyedüli bizonyítéka, bár később még mutatkoztak a halban gazdag csatornák és a halastó körül.

Ecsedi Zoltán – Szondi László

Keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*) adatok az Alföldről

A keresztcsőrű hazánkban szórványos fészkelő a középhegységi lucfenyvesekben, de a nyár derekától kis számban rendszeresen felbukkan például a Budai-hegyekben, vagy a Balaton környékén. 1990-ben a korábbi éveknél gyakrabban lehetett megfigyelmi a fővárosban és a környező hegyekben, de megjelent az Alföldön is. Július 15-én Horváth Teréz és Boros Emil társaságában Solt-szentimre határában figyeltünk meg 3 átrepülő példányt. Július 21-én a Csaj-tónál (Tömörkény) madarásztunk, amikor az egyik halastavi védőgát mellett álló kisebb fűzfán fiatal keresztcsőrűt pillantottam meg. A madár néhány perc múlva leszállt a gát szélén nőtt útszéli bogáncsokra (*Carduus acanthoides*) és a virágzatokat bontogatta. Előfordult, hogy az egészet leszakította és átszállt vele a nádszálak között nőtt száraz kóróra, s ott bontotta ki, de többnyire papagáj módjára kapaszkodva táplálkozott az erősen tüskés növényen. Apámmal, Schmidt Egonnal körülbelül tíz percig figyeltük, majd félóra múlva vízszatérve még mindig ott találtuk az említett bogáncsokon. Nagyon bizalmasan viselkedett, lassú közeledésünkre két lépésnyire bevárt s csak akkor szállt fel a közeli fűzfára. A keresztcsőrű az Alföldön nem gyakori madár, hasonló megfigyelések közlése kívánatos lenne.

Schmidt András

Összefoglaló jelentés a Gönyű—Szob közti Duna szakasz (1791—1708 fkm) 1988.aug.—1989.árp. időszakának vízimadár megfigyeléseiről

Rövid közleményem a Duna-kutatás 7. évének összesített eredményeivel kíván megismertetni. A mellékelt táblázatban közlöm a vízhez kötődő 34 faj havi, 83 folyamkilométerre összesített adatait. A nagyobb egyedszámban megfigyelt fajok közül néhánynek állománydinamikáját oszlopdigrammok segítségével is szemléltetem.

A tél, – hasonlóan az 1987/88-as szezonhoz –, igen enyhe volt. Ez a körülmény a vízimadár-fajok átteleléséhez tőlünk északra, ill. határainkon belül ugyanolyan feltételeket teremtett, mint a megelőző idényben. Számszerű következményeként legtöbb faj esetében a tetőző egyedszám szintén szerény mértékű volt.

Emelkedést mutatott a megelőző idényhez képest a tőkés récék tetőző mennyisége (tavalyi max. 19.799, idei: 21.368 pd.). Kis mértékben növekedett a dankasirály egyedszáma (1.797 – 1939). A fészkelő fajok közül tovább nőtt a kárókatona kulmináló mennyisége (579 – 712 pd.), hasonlóan a szürke gémekek példányszáma (216 – 326 pd.) is. Téli vendégek közül csak a kisbukónál lehetett állománynövekedést kimutatni (86 – 124 pd.).

A korábbi évekhez *hasonló* mennyiséggel jelent meg a kontyos réce, a kerцерéce, a nagy bukó, az ezüst sirály és a viharsirály. Ezen utóbbi faj esetében tehát a folyamatos, több szezonra kiterjedő állománynövekedés 1988/89-es idényben megtorpant. Az előző szezonnal ellentétben 6 fajjal több jelent meg. A tavaly látottakból 5 fajt nem észleltünk, viszont 11 új, tavaly nem rögzített faj mutatkozott. Ezek közül kettő vizsgálatunk során új fajnak mutatkozott a Dunán: az *északi búvár* és a *füles vöcsök*. Ezzel *48 fajra* emelkedett a megfigyelt fajok száma.

A fajok érkezésében a korábban tapasztaltakhoz képest semmi nemű eltérés nem volt. Az enyhe tél következtében azonban az elvonulás kis és nagybukó esetében már február végével megtörtént.

A két gémtelep állományviszonyait 1989-ben is felmértük:

1. *Zsidó sziget* 1784-83 fkm (magyar terület)

40 pár szürke gém

80 pár kárókatona

A szürke gémekek száma felére csökkent, a kárókatonáké viszont duplájára növekedett.

2. *Mocsi sziget* 1743-42 fkm (szlovák terület)

400 pár vetési varjú

110 pár szürke gém

15 pár bakcsó

40 pár kárókatona

1988 évben vizsgálatainkat követően rendszeresen lehetett látni e gémtelepén 2 pár *kiskócsagot*. Fészkelésüket és annak eredményességét augusztus elején megfigyelt 10–14 pd. előfordulása bizonyította. 1989 évben valószínűleg 1 pár ismételten költött a területen. A legfontosabb fajok és a szokványostól eltérő megfigyelések jegyzékét a korábban bevezetett módon, a település és a folyamkilométer megjelölésével adom meg. A megfigyeléseken kívüli utak, ill. gyűjtőutak során észlelt különlegességeket is közlöm, ekkor a dátum után (x) jelet találunk.

Északi búvár (Gavia stellata)

Ács	1777-76 fkm 1988.11.07. (x)	4 pd.
Ács	1776-75 fkm 1988.11.14.	2 pd.
Komárom	1770-69 fkm 1988.11.14.	1 pd.
Almásfüzitő	1758-57 fkm 1988.11.14.	1 pd.
Esztergom (I)	1720-19 fkm 1988.11.14.	1 pd.

Füles vöcsök (Podiceps auritus)

Koppánymonostor	1771-70 fkm 1988.09.26.	1 pd.
-----------------	-------------------------	-------

Nagy kócsag (Egretta alba)

Gönyű	1787-86 fkm 1988.09.26.	1 pd.
-------	-------------------------	-------

Kis kócsag (Egretta garzetta)

Süttő	1743-42 fkm 1988.08.09 (x)	10 pd.
Süttő	1743-42 fkm 1988.08.10. (x)	14 pd.
Dunaalmás	1754-53 fkm 1988.08.29.	1 pd.
Süttő	1744-43 fkm 1988.08.29.	1 pd.

Bütykös hattyú

Gönyű	1791-90 fkm 1988.10.13.	1 pd.
Ács (I)	1783-82 fkm 1988.10.13.	1 pd.
Gönyű	1786-85 fkm 1988.11.14.	2 pd.
Neszmély	1749-48 fkm 1988.11.14.	2 pd.
Dunaalmás	1751-50 fkm 1988.12.12. 5 (ebből 2 imm.)	
Koppánymonostor	1771-71 fkm 1989.01.23.	2 pd.
Dunaalmás	1751-50 fkm 1989.01.23. 5 (ebből 3 imm.)	
Gönyű	1787-86 fkm 1989.02.20. 14 (ebből 7 imm.)	
Neszmély	1749-48 fkm 1989.02.20.	2 pd.

Fütyülő réce (Anas penelope)

Süttő	1744-43 fkm 1989.02.20.	1 pd.
Gönyű	1786-85 fkm 1989.03.20.	4 pd.

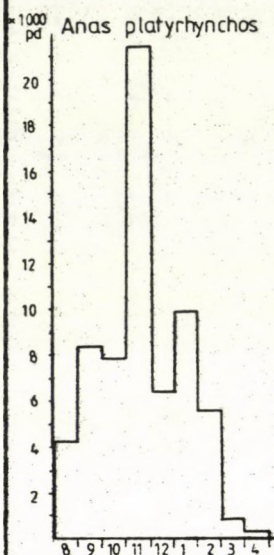
<i>Jeges réce</i> (<i>Clangula hyemalis</i>)		
Almásfűzitő	1759-58 fkm 1988.12.12.	1 pd.
Esztergom (II)	1716-15 fkm 1988.12.12.	2 pd.
Lábatlan	1739-38 fkm 1989.01.23.	8 pd.
Gönyű	1786-85 fkm 1989.04.20.	2 pd.
<i>Fekete réce</i> (<i>Melanitta nigra</i>)		
Szöny	1761-60 fkm 1989.03.20.	2 oo v.juv.
<i>Füstös réce</i> (<i>Melanitta fusca</i>)		
Lábatlan	1738-37 fkm 1988.10.13.	1 o v.juv.
Almásfűzitő	1759-58 fkm 1988.11.14.	3 oo v.juv.
Neszmély	1750-49 fkm 1988.11.14.	11 oo v.juv.
Lábatlan	1737-36 fkm 1988.11.14.	4 oo v.juv.
Lábatlan	1736-35 fkm 1988.11.14.	4 oo v.juv.
Esztergom (II)	1716-15 fkm 1988.11.14.	4 oo v.juv.
<i>Réti sas</i> (<i>Haliaeetus albicilla</i>)		
Ács (I)	1785-84 fkm 1988.12.06. (x)	2 pd.
Gönyű	1789-88 fkm 1988.12.12.	2 pd.
Ács (I)	1782-81 fkm 1988.12.30. (x)	2 pd.
Ács (I)	1784-83 fkm 1989.01.23.	1 pd.
Esztergom (II)	1718-17 fkm 1989.02.20.	1 pd.
Ács (II)	1776-75 fkm 1989.02.24. (x)	2 pd.
Szob	1709-08 fkm 1989.02.27. (x)	2 pd.
Süttő	1743-42 fkm 1989.03.03. (x)	2 pd.
<i>Heringsirály</i> (<i>Larus fuscus</i>)		
Gönyű	1789-88 fkm 1988.08.29.	1 pd.
Komárom	1767-66 fkm 1988.08.29.	1 pd.
<i>Kis sirály</i> (<i>Larus minutus</i>)		
Ács (II)	1779-78 fkm 1988.09.26.	1 pd.
Szob	1715-14 fkm 1988.09.26.	8 pd.
<i>Kormos szerkő</i> (<i>Chlidonias niger</i>)		
Koppánymonostor	1772-71 fkm 1988.08.29.	1 pd.
Komárom	1766-65 fkm 1988.08.29.	14 pd.
Esztergom (II)	1719-18 fkm 1988.08.29.	17 pd.
Esztergom (II)	1718-17 fkm 1988.08.29.	1 pd.
Esztergom (II)	1717-16 fkm 1988.08.29.	2 pd.
<i>Lócsér</i> (<i>Hydroprogne caspia</i>)		
Gönyű	1790-89 fkm 1989.04.20.	2 pd.
<i>Jégmadár</i> (<i>Alcedo atthis</i>)		
Almásfűzitő	1758-57 fkm 1988.08.29.	1 pd.

Dr. Faragó Sándor

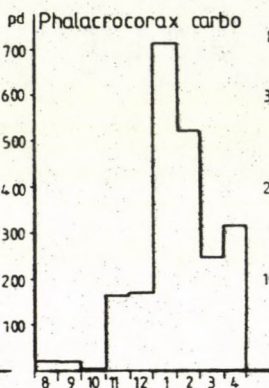
F a j	1 9 8 8 .					1 9 8 9 .			
	aug.29.	szept.26.	okt.13.	nov.14.	dec.12.	jan.23.	febr.20.	márc.20.	ápr.20.
<i>Gavia stellata</i>	—	—	—	5	—	—	—	—	—
<i>Podiceps auritus</i>	—	1	—	—	—	—	—	—	—
<i>Podiceps cristatus</i>	1	—	2	2	—	—	3	—	—
<i>Phalacrocorax carbo</i>	18	18	1	163	166	712	521	249	316
<i>Ardea cinerea</i>	33	52	8	19	—	23	32	295	326
<i>Egretta alba</i>	—	1	—	—	—	—	—	—	—
<i>Egretta garzetta</i>	2	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Nycticorax nycticorax</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	16
<i>Ciconia ciconia</i>	5	—	—	—	—	—	—	—	2
<i>Cygnus olor</i>	—	—	2	4	5	7	16	—	—
<i>Anser anser</i>	—	—	—	—	—	—	2	—	—
<i>Anser fabalis</i>	—	26	240	102	—	86	11	4	—
<i>Anas platyrhynchos</i>	4.180	8.359	7.780	21.368	6.394	9.974	7.560	762	296
<i>Anas querquedula</i>	—	—	—	—	—	—	—	17	2
<i>Anas crecca</i>	—	120	—	15	—	—	3	6	—
<i>Anas penelope</i>	—	—	—	—	—	—	—	1	4
<i>Aythya ferina</i>	—	19	3	318	38	205	518	320	—
<i>Aythya fuligula</i>	—	4	55	830	1.261	1.289	524	97	—
<i>Bucephala clangula</i>	—	—	—	730	782	1.454	1.378	71	—
<i>Clangula hyemalis</i>	—	—	—	—	3	8	—	—	2
<i>Melanitta nigra</i>	—	—	—	—	—	—	—	2	—
<i>Melanitta fusca</i>	—	—	1	26	—	—	—	—	—
<i>Mergus albellus</i>	—	—	—	27	24	124	78	—	—
<i>Mergus merganser</i>	—	—	—	2	—	137	115	—	—
<i>Haliaeetus albicilla</i>	—	—	—	—	2	1	1	—	—
<i>Vanellus vanellus</i>	—	—	74	27	—	—	36	—	—
<i>Larus canus</i>	67	127	118	84	57	109	43	6	2
<i>Larus argentatus</i>	71	23	91	91	36	—	8	2	4
<i>Larus fuscus</i>	2	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Larus ridibundus</i>	1.062	666	1.512	1.939	855	1.849	648	309	194
<i>Larus minutus</i>	—	9	—	—	—	—	—	—	—
<i>Chlidonias niger</i>	35	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Hydroprogne caspia</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	2
<i>Alcedo atthis</i>	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Ö s s z e s :	5.477	9.425	9.887	25.752	9.623	15.978	11.498	2.144	1.162

Jelentősebb fajok állományalakulása
1988/89 telén a DUNA Gönyü-Szob
közti szakaszán: 1791-1709 folyamk.

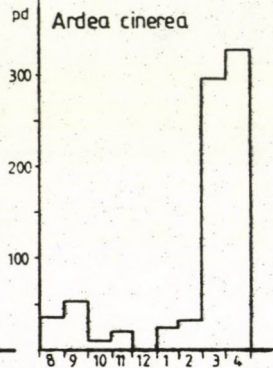
Anas platyrhynchos

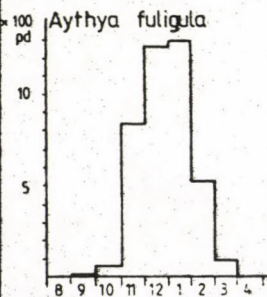
Phalacrocorax carbo

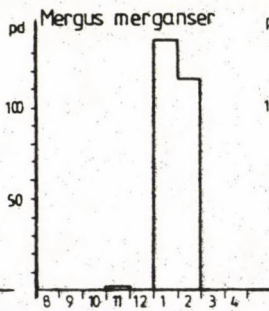
Ardea cinerea

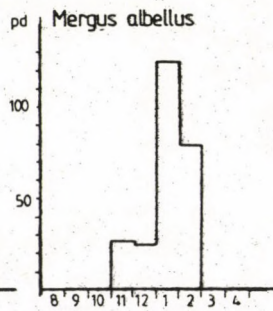
Aythya fuligata

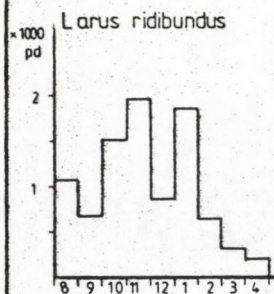
Mergus merganser

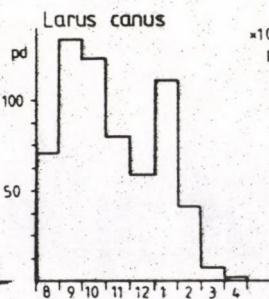
Mergus albellus

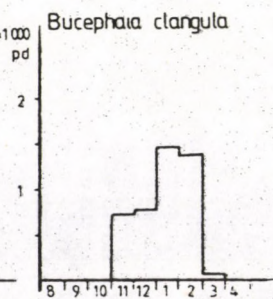
Larus ridibundus

Larus canus

Bucephala clangula

Hegyi réce (*Aythya marila*) nyári előfordulása Hajdúböszörmény határában

1989. augusztus 17-én madártani megfigyeléseket végeztünk a Hajdúböszörmény-Prád határában lévő Vidiéri halastón. Ennek során egy hegyi réce tojót figyeltünk meg. A madár az egyik mesterséges tömederben úszkált 2 barátréce (*Aythya ferina*) társaságában. A megfigyelés során csak egyszer rebbent fel, s ekkor egy kört írt le fölöttünk. Így volt módunk jobban szemügyre venni kézi távcsővel. Majd ugyan oda szállt vissza.

Molnár Attila – Molnár Antal

Vízirigó (*Cinclus cinclus*) Debrecenben

1986. december 13-án a tél első igazi havas napján Tóth László és Korda János agráregyetemi hallgatók Debrecen természetes ÉNY-i határát képező Tóócó ér partján vízirigót figyeltek meg. A Tóócó ér kb. másfél méter széles természetes vízfolyás, melyben a vízmélység a megfigyelés idején alig érte el a 20–25 cm-t. A víz nagyrészt már jég fedte, csak a védettebb áthidalók, kisebb hidak alatt volt nyílt vízfelület. A vízirigó is egy ilyen áthidalás alatt tartózkodott. A madár szemmel láthatóan jól érezte magát és az aránylag tiszta vízben táplálkozott, néha teljesen lebukva a víz alá.

A fentebb említett hallgatók és Fazekas Ilona ugyancsak agráros hallgató segítségével a ritka madarat befogtuk és gyűrűvel megjelöltük. A madár kondíciója kielégítő volt. A megjelölt madarat szabadon engedve még három napig tartózkodott az első megfigyelés környékén, majd eltűnt.

Dr. Juhász Lajos – Tóth László

Darvak (*Grus grus*) átnyaralási kísérlete a tiszzaeszlári Bazsi-réten

A Bazsi-rét egy feltárászott tábláját márciusban legnagyobb-részt belvíz borította. Március 28-án mintegy 5–600 vetési lúd, nagy lilik mellett kb. 300 daru szállt be ide aludni.

- Április 26-án ugyanitt 14+2 pd-t láttam.
- Május 10-én 2 darut figyeltem meg ugyanott.
- Május 16-án 12+2 pd. tartózkodott a területen.
- Június 4-én 12 pd. ugyanott.

Később már sem a darvakat, sem jelenlétükre utaló jeleket nem találtam.

Bodnár Mihály

Adatok a fekete gólyák (*Ciconia nigra*) vonulásáról 1989-ben a Tisza mellől

Megfigyeléseimet a Tisza Rakamaz és Tiszafüred közötti szakaszán a bal parton végeztem. A területen fészkelő 4–5 pár egyedeit egész tavasszal és nyáron észleltem.

Az első nagyobb csapatot:

- 08.02. Tiszalök, Fenyér (13, javarészt adult pd.)
- 08.09. Tiszaeszlár Tokaji-legelő (6 pd.)
- 08.14. Tiszakeszi rét (2 pd.)
- 08.15. Tiszaeszlár Tokaji-legelő (7 pd.)
- 08.26. Tiszakeszi rét egy kubikgödörben (1 pd.)
- 09.06. Tiszalök, fenyér (3 pd.)
- 09.09. Tiszalök, Fenyér (1 pd.)
- 09.10. Tokaj halastó lecsapolt medencéjében (6 pd.)
- 09.10. Polgár, Szilvási lapos (kb. 50 pd.)
- 09.13. Tiszacsege, Kácsás (2 pd.)
Tiszakeszi rét (2 pd.)
- 09.15. Tiszaeszlár, Hajtás-lapos (36+12 pd.)
- 09.19. Tiszacsege, Cserepes-puszta 1 pd.
Kecskés-puszta 1 pd.
Egyek, Fekete-rét 1 pd.
- 09.22. Tiszacsege, Pap-tó (20 pd.), Herep (10 pd.)
- 09.28. Tiszafüred, Szajla (5 pd.)
Egyek, Göbe (2 pd.)
- 10.03. Tiszalök, Fenyér (1 pd.)

Bodnár Mihály

Gyurgyalagok (*Merops apiaster*) a Gödöllői Domszágon

Valamikor, még 1984-ben, egy felhagyott művelésű homokbányánál, ahová partifecskek (*Riparia riparia*) miatt mentem el, a kocsimban, mint leskunyhóban üldögélve, arra figyeltem fel, hogy a hangjukról már régen észrevett gyurgyalagok egyike–másika leszáll a földre. Közelebb menve, a mintegy 10–15 cm mély, homokba vágott (teherautó) keréknyom partjában megtaláltam a fészekbejáratot. Elkezdtem figyelni a környéket és egy kb. 500 x 700 m² nagyságú területen 28 lakott fészket találtam hasonló sekély gödrökben és dűlőutak partjában. A terület egy részén lévő lövészgödrök majd mindegyikében ugyancsak fészeküreg volt. A következő években a fagy okozta lepusztulás miatt ezeket a fészkelőhelyeket a madarak elhagyták, azonban – ismét a hangjuk után – megtaláltam újabb fészkelőhelyüket, ahol az idén sokan fényképezgettek is a tábor résztvevői közül.

Ez utóbbi terület egy tarvágott tölgyes, ahol jármű álcázógödrök készültek és készülnek. Ezeket minden évben néhányszor igénybe veszik, tehát oldalfalaik karban vannak tartva. A gödrök legalább 80 %-a lakott volt, 1986-ban 22 élő gyurgyalagfészkek mellett találtunk búbosbanka (*Upupa epops*) által lakottat, a többiben mezei verebek (*Passer montanus*) tanyáztak.

Az elején említett homokbánya környékén az idén kora tavasszal bulldózeres tereprendezést végeztek, jöllehet az illetékes aszónai tanácsnál – amikor a terület védelméről beszélgettünk – határozottan azt a választ kaptam, hogy nem tervezik az ilyen munkát. Talán jobb is, hogy megszűnt, mert az új tó miatt kirándulóhely lett és kíváncsi gyerekhad dűlta a megmaradt partfalakat. Az idén tavasszal már csak két gyurgyalag pár fészkelte oda, az addig ott fészkelő két hantmadár pár (*Oenanthe oenanthe*) sem volt látható, nem beszélve a hajdani 150–180 pár partifecskeéről. A többi gyurgyalag viszont jó helyet talált a már említett álcázógödrökben.

Most, augusztusban, a maradék partfalat is elgyalulták, remélhetőleg a fészkealja már maradéktalanul kirepült.

Egy másik, 1985-ben ugyancsak véletlenül talált gyurgyalagos terület innen egy dombsorral odább, keleti irányban fekszik.

A földre szálló madarak viselkedése már ismerősnek tűnt, de a sűrű növényzetben nehéz volt rábukkanni a fészeklyukakra. A második látogatásra magammal hívtam Nechay Gábor barátomat és az ő segítségével felmértük ezt az érdekes területet, ahol valamilyen okból lejtőirányú bakhátakat képeztek ki és ezek oldalában fészkeltek a gyurgyalagok. Itt egy körülbelül 400 x 800 m² nagyságú terület egy részén 12 fészeklyukat számoltunk meg, így becslés alapján összesen 25 fészek lehetett. Ujabbán a bakhátakat a vaddisznók, számukra ízletes gyökerek után kutatva, nagyon összetúrják, ezért az itt fészkelte gyurgyalagok fokozatosan a közelben levő illegális homokkitermelő gödrökbe települnek át. Az említett alacsony települések, nálunk szokatlanok lévén, mindenképpen ismertetésre méltók.

A Gödöllői Domság területén még jónéhány nagyobb gyurgyalag települést ismertek, így pl. az aszódi Hosszú(Nagy)-völgyben 3 helyen, 10–30 fészekkel, a Hévízgyörk melletti felhagyott, most szemétkerakóként használt homokbányában több mint 100 fészekkel, a Gödöllő és Isaszeg közötti tavak környékén, Isaszeg Pécel felőli oldalán a Pécel környékén 10–15 fészekkel.

Jáky Kálmán

Holló (*Corvus corax*) költése Csanytelek Labodáron

A fent jelzett területen Vigh Roland 1989. február 18-án nászrepülésüket figyelte meg. Március 18-án ugyanő 1 példányt látott. Ez valószínűleg a hím lehetett. A tojó feltehetően a fészken kotlott.

Szabó Ferenc április 9.-én látott egy hollópárt a területen, amelyek úgy viselkedtek, mintha revírjeiket védenék, őriznék. Csak sejteni lehetett, hogy valahol fiókáik rejtőzködhettek.

Április 17-én Vigh Roland egy szederindán gubbasztó fiókát talált. Egy másik fióka a közelben hallatta hangját.

Május 1-én Szabó Ferenc hiányos szárnytollú öreg hollópárt látott, amely a megfigyelés egész időszaka alatt a feje felett körözött, és riasztó hangokat hallatott. Különösen a gémtelep közelében volt erős a hollók riasztó hangja. Valószínűleg itt lehettek a fiókák, melyeket a legalaposabb kutatás után sem lehetett megtalálni.

Vigh Roland – Szabó Ferenc

Madarász turizmus a Boszporusznál

Európaszerte növekszik a madármegfigyelő turizmus. Az utazási irodák – elsősorban Nyugat–Európában – sorban szervezik a világ legkülönbözőbb tájaira madár, ill. más állatfajok megfigyelésére a hosszabb–rövidebb utakat. Sajnos mi ezeket többnyire csak sóvárogva nézzük. Ez persze még nem jelenti azt, hogy a magyar madarászokban ne lenne ilyen igény, de a pénztár-cánk korlátozza vágyunkat.

Jelen írással szeretnék egy kivitelezhető, nem túl drága és bizonyosan fantasztikus élményt nyújtó helyre a figyelmet ráirányítani, nevezetesen a Boszporuszra.

Mielőtt rátérnék a részletes ismertetésre a madármegfigyelő turizmus veszélyeire is szeretném felhívni a figyelmet.

A turizmus szempontjából számításba jövő helyek elsősorban ott alakultak ki, ahol valamilyen oknál, okoknál fogva sok, lehetőleg ritka faj figyelhető meg nagy biztonsággal. Hol vannak ilyen helyek? Elsősorban a védett területeken, amelyeket az egyes országok az ott élő értékes madárviláguk és más természeti értékeik miatt védetté nyilvánítottak. Ezekon a területeken helyenként kiépített lehetőség van a madarak megfigyelésére – pl. halastavak, tengerparti madárkolóniák, stb. esetében. Nem lehet ugyanilyen feltételeket teremteni pl. a sziki madárfajok, vagy a ragadozómadarak fészkelési időben történő megfigyelésére.

Sajnos gyakran előfordul, hogy a túristák pénzének megszerzése reményében sem az utazási irodák, sem a helyi vezetők nem a madárvilág védelmét tekintik elsődleges szempontnak. A zavarás ezzel fokozódik, amelyet tovább nehezítenek a felkészületlen fotósok, akik a ritka zsákmány megszerzése reményében tovább növelik a háborítottságot.

Ezek a veszélyek hazánkban is fennállnak, hiszen Magyarország is egyre gyakrabban célállomása egy–egy külföldi csoportnak. Különösen figyelni kell erre napjainkban, amikor az egyre több utazási iroda minden lehetőségre rámozdul, ugyanakkor a szükséges ismeretekkel nem rendelkeznek. Személyes pozitív és negatív tapasztalataim alapján állíthatom, hogy madárvédelmi

zakemberek nélkül ilyen programok összeállítása, ill. megvalósítása természetvédelmi szempontból kifejezetten veszélyes vállalkozás és ezért nem engedhető meg. Ennyi negatívum után bizonyára érthetetlen, hogy írással mégis ötletet szeretnék adni egy egészen kivételes élményt nyújtó megfigyelő hely felkeresésére. Ennek kizárólagos oka az, hogy az általam ajánlott hely vonulóhely, ahol a madarak zavarása nélkül lehet megfigyelést végezni. Hosszú ideje ismert, hogy egyes nagytestű madarak, mint pl. a gólyák, ragadozómadarak elsősorban a Gibraltári szoroson, ill. a Boszporuszon keresztül hagyják el a földrészünket. A Boszporusz esetében ez a megfigyelőhely gyakorlatilag már egyenlő Isztambullal, a hihetetlen méretű és egyre bővülő várossal. Ez egészen pontosan azt jelenti, hogy a város felett vonul át a madártömeg, tavasszal és ősszel. A madártani irodalomban egy-két helyről szinte legendát lehet olvasni, ezek közül a legismertebb a Camlica hegy, amely az ázsiai oldalon Üsküdar nevű városrész felett helyezkedik el, a város legtöbb pontjáról látható TV-torony közelében. Az Isztambulba látogató turistákat általában átviszik „Ázsiába” és felviszik őket „egy hegyre”, ez a Camlica hegy, ahonnan a Boszporusz jelentős részére rá lehet látni. Mindezt azért tartom fontosnak leírni, mert egyrészt ez a megtalálhatóságát segíti, másrészt bizonyítja, hogy itt a madarak nem zavartatják magukat. Tévedés lenne azonban azt hinni, hogy a madarak csak itt láthatók. A Boszporusz teljes szélességében vonulnak, mennyiségi eloszlásuk azonban jelentős mértékben függ az időjárástól. A Camlica hegy mint az egyik legmagasabb pont a legoptimálisabb megfigyelőhely, ezért javasolható mindenki számára. Augusztustól októberig áradnak itt a nagytestű madarak. A mennyiségek érzékeltetésére egyetlen irodalomból származó adatsort szeretnék közreadni.

Madárfaj	Átvonuló mennyiség 1975.VIII.9–X.2-ig	Madárfaj	Átvonuló mennyiség 1975.VIII.9–X.2-ig
Fehér gólya	41.407	Karvaly/kishéja	1.502
Fekete gólya	5.246	Barna kánya	334
Dögkeselyű	478	Darázsölyv	5.212
Fakó keselyű	14	Kígyászölyv	905
Békászó/Fekete sas	5.658	Egyéb ragadozómadár	
Törpesas	241	elsősorban egerészölyv	26.376

A vonulás, mint látható igen korán megindul. A fehér gólya tömeges vonulása augusztus második felében kezdődik és szeptember közepéig tart. A darázsölyv szeptember első felében, míg a sasok – elsősorban a békászó sas – szeptember végén vonulnak. 1987. szeptember 24-én Péchy Tamással 6 órás vonulás alatt 1162 békászó sast figyeltünk meg.

A madarak átvonulása helyi idő szerint 11 óra tájban kezdődött és 17 óra tájban fejeződik be, így aki a város rendkívül gazdag kulturális értékeivel is szeretne megismerkedni, arra is marad bőven ideje.

Különösen tudom ajánlani mindazoknak a madarászoknak az isztambuli megfigyelőhelyet, akiknek a ragadozómadarak megfigyelésére, ill. megismerésére kevés lehetőségük van. Itt, ha nem is teljes hazai fauna, de sok faj nagy tömegben sokszor igen közel vonul át felettünk, ami olyan lehetőség a tanulásra, amihez hasonlítható csak sokkal nagyobb távolságban létezik.

Haraszthy László

VEGYES HÍREK

Kedves Tagtársaim!

A csigaforgató hazai előfordulásai adatainak nagy többségét, a korábbi adatlap segítségével sikerült összegyűjtenem a megfigyelőktől, melyért ezúton is szeretnék köszönetet mondani. E körlevél célja az azóta felbukkanó adatok felkutatása és az 1990-es évi csigaforgató előfordulások jelzésére való újbóli felkérés. Mint az előző körlevelemben említettem, munkámban az 1970–1990-es év végéig meglevő adatokat dolgozom fel. Tehát az 1990-es év lesz az utolsó ebben a periódusban. Természetesen munkámat a jövőben is folytatom.

Sajnos vannak olyan évek, melyekről alig érkezett adat, pl. az 1988-as évből, melyből csupán 3 adatról tudok, ellentétben az 1989-es évtől szerzett 9 különböző adat. Egy másik sajnálatos tény, hogy a legfontosabb előfordulási helyek egyikéről – a tömörkényi Csaj-tóról – az utóbbi 8 évből egyetlen adat sem került hozzám.

Körlevelemben még egyszer szeretném kérni mindazon Tagtársaimat, akik rendelkeznek el nem küldött csigaforgató előfordulási adattal, hogy részemre azt küldjék el a megfigyelő címmel együtt. A csoportvezetőket arra, hogy az értekezleteken és csoportgyűléseken terjesszék ezt a munkát.

Ismételten köszönöm eddigi segítségüket.

Az újabb adatokat a következő címre szíveskedjenek megküldeni:
Szimuly György, 2536 Nyergesújfalu, Esze Tamás u. 3. VII.4.

Szimuly György

Rendellenes vedlésű molnárfecske (*Delichon urbica*)

1989. augusztusának utolsó napjaiban szélsőségesen hideg, csapadékos időjárás volt Dombóváron. Emiatt az utak felett alacsonyan csapongó füsti- és molnárfecskéket a járműforgalom

erősen megtizedelte. VIII.31-én a Kapos hídon egy frissen elütött, még élő öreg molnárfecskét találtam, amely hamarosan elpusztult.

Szárnyait vizsgálva meglepődve tapasztaltam, hogy kézevezői közül mindkét szárnyon hiányzik a 9., a 10. pedig már új, ecsetszerű. Ez kizárja az egyszerű tollpótlás esetét. A cserélődési sorrend egyébként megfelel a normális distalis iránynak. A többi evezők és a farkok régi, a testtollak többsége és az alsó szárnyfedők vedlés alatt. (Szárny 108 mm, formula: legh.23, 6 15 22 30 38). Eddigi ismereteink szerint a fecskék nyáron részleges, majd a telelőhelyen teljes vedlést végeznek (nr,TT). Ez a példány viszont már a költési idő során megkezdte a teljes vedlést, majd a vonulás alatt megszakítva, a telelőhelyen fejezte volna be (NT x TT).

Király Gergely

Rendellenes színezetű vadludak (Anser sp.) sorozatos megfigyelése

Mint arról a Madártani Tájékoztató 1986.IV–IX. számában már beszámoltam, 1985.XII.24-én a tatai Öreg-tavon egy mindkét szárnyán fehér elsőrendű evezőjű vetési ludat figyeltem meg. 1987/88 igen enyhe telén hét ízben figyelhettem meg hasonlóan rendellenes színezetű vadludakat. 1987.X.11-én az ezidőben már leeresztett Öreg-tavon 1400 lúd éjszakázott. Egy 40-es kihúzó csapatban jobb szárnyán fehér evezőjű vetési lúd. 1987. XII.16-án a hajnali kihúzás előtt az Öreg-tavon éjszakázó 5500 főnyi csapathoz 14 vetési lúd ereszkedett le, köztük a jobb szárnyán fehér evezőjű példány. 1988.I.30-án az Öreg-tavon 7300 lúd éjszakázott. Egy kihúzó 300-as csapatban mindkét szárnyán fehér evezőjű vetési lúd. 1988.II.7-én az Öreg-tavon mintegy 9000 lúd töltötte az éjjelt. Egy 6,56-kor fölemelkedő 1800-as csapatban ismét szárnyán fehér elsőrendű evezőjű vetési lúd. Tíz perccel később egy 6000-es csapatban jobb szárnyán fehér evezőket viselő vetési lúd repült ki. 1988.II.13-án az Öreg-tavon 6200 éjszakázó vadlúd. Kihúzó 4500-as csapatban ismét a mind-

két szárnyán fehér evezőjű vetési lúd. 1988.II.21-én a délutáni órákban a Kelemen-székről kihúzó mintegy 4000 lúd között mindkét szárnyán fehér másodrendű evezőjű nagy liliket figyeltem meg Csaba Attilával és E. Nagy Lajossal.

A rendellenes színezetű vadludak valamennyi esetben igen szembetűnőek voltak még többezres kihúzó csapatban is, így ismétlődő előkerülésükből hasonlóan lehet következtetni a nagyforgalmú gyülekezőhelyek mozgalmaira, mint nyakgyűrűs példányok esetében.

Musicz László

Uj gyűrűző tábor Sárszentágotán

A sárszentágotai Égés tónál 1989. augusztus végén a helyi madárszakkörösök aktív közreműködésével kísérleti jellegű Acrocephalus tábor működött 4 napon keresztül. A táborban 27 faj 217 egyedét gyűrűztük, ennek 78 %-a a nádi énekesek közül került ki.

Az 5 pd-t elért fajok a következők:

F a j	példányszám
Foltos nádiposzáta	77
Cserregő nádiposzáta	45 + 1 visszafogás
Nádi tücsökmadár	11
Szürke légykapó	11
Nádirigó	10
Énekes nádiposzáta	10
Kékbecs	9
Gyurgyalag	6
Barkóscinege	5

Fenyvesi László

IX. Sumonyi Ornitológiai Tábor eredményei 1989.

A tábor 1989.07.30–09.10. között működött, első ízben hathetes időtartammal. A 88 résztvevő 11 helyi csoport tagjai közül került ki.

A madarak befogásához 408 fm (900 m²) függönyhálót használtunk. A táborozás folyamán 66 faj 5505 példányát jelöltük meg. Az újonnan gyűrűzött madarak 11,5 %-át (642 pd.) fogtuk vissza, s 145 régi magyar gyűrűs és 6 pd. külföldi gyűrűs madarat is ellenőriztünk. Négy madárfajt (búbos vöcsök, tőkés réce, szarka, rövidkarmú fakusz) első ízben jelöltünk, ezzel a Sumonyban gyűrűzött fajok száma a kezdetektől számítva 103-ra emelkedett.

A táborban 50 pd-t eltérően gyűrűzött fajok:

Füstifecske (<i>H.rustica</i>):	1.492 pd.
Partifecske (<i>R.riparia</i>):	910 „
Kék cinege (<i>P.caeruleus</i>):	61 „
Függőcinege (<i>R.pendulinus</i>):	70 „
Vörösbegy (<i>E.rubecula</i>):	55 „
Nádi tücsökmadár (<i>L.luscinoides</i>):	60 „
Nádirigó (<i>A.arundinaceus</i>):	217 „
Cserregő nádiposzáta (<i>A.scirpaceus</i>):	455 „
Foltos nádiposzáta (<i>A.schoenobaenus</i>):	478 „
Barátposzáta (<i>S.atricapilla</i>):	545 „
Kerti poszáta (<i>S.borin</i>):	115 „
Mezei poszáta (<i>S.communis</i>):	94 „
Kis poszáta (<i>S.curruca</i>):	89 „
Sisegő füzike (<i>Ph.sibilatrix</i>):	119 „
Tövisszúró gébics (<i>L.collurio</i>):	81 „
Zöldike (<i>C.chloris</i>):	64 „

A faunisztikai felmérések során 135 madárfaj jelenlétét mutatuk ki a tórendszeren és környékén. Négy fajt (bölömbika, kis póling, Temminck-partfutó, havasi partfutó) első ízben észleltünk, ezzel a megfigyelt fajok száma a kezdetektől számítva 173-ra emelkedett. A vedlésvizsgálatok során 23 faj 73 példányának vizsgálati eredményét rögzítettük.

Bank László

Még szerencse, hogy van

GÁBRIEL®

ÁLLAMI
BIZTOSÍTÓ

TARTALOMJEGYZÉK

oldal

Ambrus Béla: Házi rozsdafarkú (<i>Phoenicurus ochruros</i>) mentése	14
Ambrus Béla: Gépjárművek okozta madárpusztulások Kömlő és Hevesvezekény közötti útszakaszon 1989. 06–08. hónapokban	16
Bank László: A IX. Sumonyi Ornitológiai Tábor eredményei 1989.	62
Bodnár Mihály: Megfigyelés a füstös cankók (<i>Tringa erythropus</i>) és kanalasgém (<i>Platalea leucorodia</i>) kommenzalizmusáról.	22
Bodnár Mihály: Darvak (<i>Grus grus</i>) átnyarálási kísérlete a tiszzaeszlári Bazsi-réten	54
Bodnár Mihály: A küszvágó csér (<i>Sterna hirundo</i>) különleges fészkelései.	25
Bodnár Mihály: Adatok a fekete gólyák (<i>Ciconia nigra</i>) vonulásáról 1989-ben a Tisza mellől	54
Dr. Csörgő Tibor: Lazurcinege (<i>Parus cyanus</i>) Ócsán Debreceni Őrs – Drozd Attila – György István – Urbán Sándor: Áttelelő fűrj (<i>Coturnix coturnix</i>) Jászkarajenő határában.	32
Ecsedi Zoltán – Szondi László: Északkelet-Hortobágy madárvendégei (1989).	25
Ecsedi Zoltán – Szondi László: Jégmadár (<i>Alcedo atthis</i>) költése Balmazújváros határában.	40
Dr. Faragó Sándor: Összefoglaló jelentés a Gönyü – Szob közti Duna-szakasz (1791–1708 fkm) 1988. aug. – 1989.ápr. időszakának vízimadár megfigyeléseiről.	46
Fenyvesi László: Uj gyűrűző tábor Sárszentágotán	47
Fenyvesi László: Gyöngybagoly (<i>Tyto alba</i>) élőhelyek felmérése.	62
Hadarics Tibor: A sárgafejű billegető (<i>Motacilla citreola</i>) első megfigyelése Magyarországon.	13
Haraszthy László: Madarásztúrizmus a Boszporusznál.	32
	57

	Oldal
Hatvani József: Függőcinege (<i>Remiz pendulinus</i>) késői fészkelése a Péter-tavi rezervátumban	26
Jáky Kálmán: Gyurgyalagok (<i>Merops apiaster</i>) a Gödöllői Domszágon	55
Dr. Juhász Lajos–Tóth László: Vízirigó (<i>Cinclus cinclus</i>) Debrecenben	53
Király Gergely: Rendellenes vedlésű molnárfecske (<i>Delichon urbica</i>)	60
Konyhás Sándor – Dr. Kovács Gábor: 1990-es fészkelési adatok a Hortobágyról	90
Konyhás Sándor – Dr. Kovács Gábor: Szokatlan átvo-nuló és átnyaraló fajok a Hortobágyon 1990. április–július	38
Dr. Kovács Gábor: Korai madárvonulás 1990 január–februárban	36
Dr. Kovács Gábor: Vonuló kis sirályok (<i>Larus minutus</i>) és kormos szerkők (<i>Chlidonias niger</i>) összesereglése a Csécsi–halastón	45
Dr. Kovács Gábor: Rozsosbükkönyben fészkelő foltos nádiposzták (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	27
Dr. Kovács Gábor: A kis őrgébics (<i>Lanius minor</i>) feltűnő terjeszkedése a Hortobágyon	35
Dr. Kovács Gábor: Csatorna vizében fürdő érdekes ma-dáregyüttes	29
Dr. Kovács Gábor: Fattyúszerkő-fiókák (<i>Chlidonias hyb-rida</i>) érdekes viselkedése	22
Kovács Gergely: Megfigyelések a nagy fakopáncs (<i>Dend-rocopos major</i>) és a balkáni fakopáncs (<i>Dendroropos syriacus</i>) számarányával kapcsolatban	28
Lendvai Gábor: A bütykös hattyú (<i>Cygnus olor</i>) első si-keres költése a Rétszilasi halastavakon	33
Lendvai Gábor: Lőszfalban költő szalakóta (<i>Coracias gar-rulus</i>)	24
Mátics Róbert: Bagolyköpet-vizsgálatok	30
Mogyorósi Sándor: Barkóscinege (<i>Panurus biarmicus</i>) a Soproni-hegységben	27

	Oldal
Mogyorósi Sándor: Madárfészkelések vadetetőben	26
Molnár Attila – Molnár Antal: Hegyi réce (<i>Aythya marila</i>) nyári előfordulása Hajdúböszörmény határában	53
Musicz László: Vízisiklót (<i>Natrix natrix</i>) fogyasztó szárcsa (<i>Fulica atra</i>).	26
Musicz László: Rendellenes színezetű vadludak (<i>Anser</i> sp.) sorozatos megfigyelése	61
Nagy Tamás – Tokody Béla: Terekcankó (<i>Xenus cinereus</i>) és laposcsőrű víztaposó (<i>Phalaropus fulicarius</i>) a Szege-di-Fertőn	35
Rozgonyi Sándor: Egy fészekben három „kotló” őszapó (<i>Aegithalos caudatus</i>)	30
Schmidt András: A Bajor-erdő Nemzeti Parkban jártunk	20
Schmidt András: Keresztcsőrű (<i>Loxia curvirostra</i>) adatok az Alföldről.	47
Schmidt Egon: Én is védett állat vagyok	14
Schmidt Egon: Két óra az itatónál.	17
Szell Antal: Csörgőréce (<i>Anas crecca</i>) fészkelése Egyegfalván	33
Szimuly György: Réti sas (<i>Haliaeetus albicilla</i>) előfordulások Nyergesújfalun 1982–1989 időközében	44
Szimuly György: Adatkérés a csigaforgatóról	60
Vigh Roland – Szabó Ferenc: Holló (<i>Corvus corax</i>) költése Csanytelek Labodáron	56
Zsoldos Árpád: Kormos légykapó (<i>Ficedula hypoleuca</i>) hím és örvös légykapó (<i>Ficedula albicollis</i>) tojó eredményes költése a Visegrádi-hegységben.	34

Fotók: Zsoldos Árpád, Szaák Tamás

Felelős kiadó: Péchy Tamás

